

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

M.C. FOBLETS, Een nieuw nationaliteitsrecht? De wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit 1145

Rechtspraak

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – **Economische reglementering** – Beroepsverbod – Veroordeelden en gefailleerden

Arbitragehof 21 juni 2000 (*met noot*) 1161

Arbeidsongeval Overheidspersoneel – Gemeenschappen – Personeel van onderwijsinstelling – Blijvende invaliditeit – Vergoedingen – Rechtsvordering – Te dagvaarden rechtspersoon – Belgische Staat

Cass. 29 november 1999 1164

1. Bevoegdheid en aanleg – Materiële bevoegdheid – Arbeidsrechtbank – Werkloosheid – Administratieve beslissing – Territoriaal onbevoegd directeur – Gevolg – **2. Werkloosheid** – Recht op uitkeringen – Directeur werkloosheidsbureau – Beslissing – Datum – Kennisgeving van beslissing – Datum

Cass. 11 maart 2000 1164

Stedenbouw – Herstel van de plaats in de vorige staat – Verplicht karakter – Draagwijdte

Cass. 4 april 2000 (*met noot*) 1165

Beslag en executie – Bewarend beslag – Urgentie

Cass. 22 juni 2000 1166

Verjaring – Burgerlijke vordering uit misdrijf – Verjaringswet van 10 juni 1998 – Werking in de tijd – Rechtsvordering die bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard is verklaard – Betekenis – Rechtsvordering waarover definitief werd beslist – Door wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling – Gevolg

Cass. 29 september 2000 (*met noot van I. Claeys, «De naweeën van het lentearrest na de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet» en noot van P. Popelier, «Over de verrijzenis van verjaarde vorderingen»*) 1166

Verjaring – Vijfjarige verjaringstermijn – Onderhoudsgelden – Rechterlijke uitspraak – Actio judicati

Cass. 8 december 2000 1172

Rechtsmiddelen – Strafzaken – Verzet – Buitengewone termijn

Hof Brussel 25 oktober 2000 (*met noot van C. Idomon, «De invloed van het instellen van verzet tijdens de buitengewone termijn op de rechtsgevolgen van het verstekvonnis en de toepassing van art. 65 Sw»*) 1173

Onrechtmatige daad – **Schade en schadeloosstelling** – Peildatum – Latere gebeurtenis – Detinering van slachtoffer van onrechtmatige daad – Afwezigheid van loonschade tijdens de detentieperiode – a) Invloed op begroting van schade-

loosstelling – b) Invloed op subrogatoire vordering van landsbond tegen motorrijtuigenverzekeraar – **2. Geneeskundige verzorging en uitkeringen** – Indeplaatsstelling – a) Verjaring van vordering van getroffen tegen motorrijtuigenverzekeraar – Stuiting – Invloed van stuitingsdaden gesteld door gesubrogeerde landsbond – b) Verjaring van vordering van gesubrogeerde landsbond tegen motorrijtuigenverzekeraar – Invloed van ingetreden verjaring van vordering van ziekenfondslid, getroffen door een onrechtmatige daad, tegen motorrijtuigenverzekeraar

Rb. Oudenaarde 5 oktober 2000 (*met noot van D. Simoens, «Lijdt een arbeidsongeschikte gedetineerde loonschade? Implicaties naar gemeen recht en naar socialezekerheidsrecht»*) 1176

Rechtspraak in kort bestek

Huwelijk – Dringende voorlopige maatregelen – Uitkering tot onderhoud – Mogelijkheid tot in aanmerking nemen van de vaststaande schuld van een echtgenoot zoals deze blijkt uit een arrest waarin wordt vastgesteld dat de echtscheiding toegestaan blijft

Cass. 21 januari 1999 1180

Bevoegdheid en aanleg – Materiële bevoegdheid – Arbeidsrechtbank – Vrederechter – Vrije verzekering tot dekking van kleine risico's inzake ziekte en invaliditeitsverzekering

Cass. 7 juni 1999 (*met noot*) 1180

Belasting over de toegevoegde waarde – Aftrekregeling – Kosten in verband met deelname aan paardenrennen door een paardenfokkerij en paardenhandel

Cass. 20 januari 2000 1181

Faillissement – Verschoonbaarverklaring – Rechtspleging – Gefailleerde – Geen partij

Hof Antwerpen 6 april 1999 (*met noot*) 1181

Kanttekening

B. Salembier, De wettelijkheid van het scholingsbeding 1181

Boeken

A.H.M. Dölle, Mandaat en delegatie (*door M. van Damme*) 1184

Mededelingen

Studienamiddag: Recente ontwikkelingen in het fiscaal strafrecht 1184

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931, verschijnt iedere week van september tot juni.

Hoofredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

Redactie: A. Van Oevelen (hoofredacteur), E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws, M. van Damme, A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Vaste medewerkers:

A. Alen, F. Aps, R. Boes, A. Carette, G. Debersaques, Gh. Dhaeyer, J. Erauw, M. Gelders, P. Humblet, W. Lambrechts, R. Leysen, J. Meeusen, H. Nys, I. Opdebeek, W. Pintens, P. Popelier, W. Rauws, D. Simoens, G. Suetens-Bourgeois, H. Vanhees, S. Van Overbeke, C. Van Schoubroeck, J. Wouters

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchilllaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.950 f., Advocaten-stagiair: 4.650 f., Studenten: 2.950 f.

Richtlijnen voor de auteurs:

De teksten van hoofdartikelen en annotaties worden, samen met een diskette (WP of Word) toegezonden aan het redactiesecretariaat. Getypt op anderhalve interlinie bedraagt een hoofdartikel bij voorkeur niet meer dan 25 bladzijden, een annotatie niet meer dan 6 bladzijden. De redactie dankt bij voorbaat alle auteurs voor het in acht nemen van deze richtlijnen.

INTERSENTIA

www.intersentia.be

Betaalbare juridische en economische
vakuitgaven van hoogstaande kwaliteit

*raadpleeg onze catalogus
(met vernieuwde zoekmogelijkheden)
op onze site www.intersentia.be*

Intersentia uitgevers
Churchilllaan 108
2900 Schoten
tel 03/680 15 50
fax 03/658 71 21
mail@intersentia.be

*Mag het iets
beter zijn?*

Drukkerij De Bie

Herentalsebaan 68 • B-2100 Deurne
Tel. 03/322 50 20 • Fax 03/321 73 93

Advocatenkantoor
Ghysels, Flamey & Partners
te Brussel zoekt voltijds

TWEE MEDEWERKERS EN/OF STAGIAIRS

met belangstelling voor het administratief recht in
het algemeen, milieurecht, ruimtelijke ordening en
stedenbouw, overheidsopdrachten en onteigening in
het bijzonder, interesse voor wetenschappelijk werk
en juridische publicaties is vereist.

Curriculum vitae sturen naar Ghysels, Flamey & Partners,
Aarlenstraat 25 • 1050 Brussel • tel. 02/230.37.57

EEN NIEUW NATIONALITEITSRECHT? DE WET VAN 1 MAART 2000 TOT WIJZIGING VAN EEN AANTAL BEPALINGEN BETREFFENDE DE BELGISCHE NATIONALITEIT

«La nationalité (...) est un lien de rattachement presque affectif à un pays. Elle engendre pour celui qui en bénéficie, des droits et aussi des devoirs. Déterminer les conditions d'accès à la nationalité est l'une des missions qui relève (...) de la souveraineté essentielle d'un Etat. C'est un débat qui est donc extrêmement important»¹

INLEIDING

Grondig wetgevend werk vergt tijd, vooral wanneer het een belangrijke maatschappelijke aangelegenheid betreft. De wetgever behoort bovendien in coherente regelgeving te voorzien. Het kan bezwaarlijk worden gezegd dat inzake de recente regelgeving op de Belgische nationaliteit met inachtnaam van beide regels is geëigefereerd. Daarmee is de rode draad van de hiernavolgende bespreking aangegeven.

In het *Belgisch Staatsblad* van 6 april 2000 verscheen de tekst van de wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit.² De wet is op 1 mei 2000 in werking getreden.³

Die wet, inmiddels via de pers beter bekend als de «Snel-Belg-Wet», bevat de zoveelste wijziging, in nauwelijks enkele jaren tijd, van het Wetboek van de Belgische Nationaliteit (hierna: W.B.N.).⁴ Omdat we verder in deze bespreking regelmatig naar eerdere wijzigingen van het W.B.N. zullen verwijzen, geven we als bijlage in chronologische volgorde de belangrijkste, opeenvolgende wetswijzigingen, uitvoeringsbesluiten en ministeriële circulaire, sinds de inwerkingtreding van het W.B.N. in 1985 aan.⁵ De lijst is indrukwekkend. En dat is niet toevallig. De nationaliteit staat sinds enkele jaren zowat synoniem voor wat de inzet is en ook zou moeten zijn van het integratiebeleid. Een beleid dat op zijn beurt hooggespannen verwachtingen bij verschillende (opinie)groepen in de samenleving moet honoreren. Via opeenvolgende versoepelingen, nu eens van de toelatingsvoorwaarden, dan van de procedure zelf, hoopt men de nieuwe bevolkingsgroepen in onze samenleving te integreren. Bovendien, zou volgens R. Stokx, «de laatste tijd de nationaliteitswetgeving de bron geworden [zijn] om re-

pressieve maatregelen rond vreemdelingen te compenseren met een meer integrerende beweging door die nationaliteitswetgeving te versoepelen».⁶

Aan de opeenvolgende wijzigingen van het W.B.N. zijn de afgelopen jaren verschillende, waaronder enkele grondige, studies gewijd.⁷ In deze bijdrage beperken wij ons tot een summiere bespreking van de belangrijkste wijzigingen die bij wet van 1 maart 2000 aan het W.B.N. zijn gebracht. De

⁶ STOKX, R., «De Snel-Belg-wet of de wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit», *Administratieve Wegwijzer Vreemdelingen – Vluchtelingen – Migranten* (Actuele voorinformatie), 22 mei 2000, nr. 71, 4.

⁷ Zie o.m.: CARLIER, J.-Y., GOFFIN, S., «Le droit belge de la nationalité», in NASCIBENE, B. (red.), *Le droit de la nationalité dans l'Union européenne/Nationality Laws in the European Union*, Butterworths, 1996, 95-167; CLOSSET, Ch.-L., *Traité de la nationalité en droit belge*, Brussel, Larcier, 1993; CLOSSET, Ch.-L., «La nationalité», *Répertoire notarial*, t. XV, Livre XX, Brussel, Larcier, 1986; CLOSSET, Ch.-L., *Jurisclasser, Nationalité – Commentaire des traités internationaux et des législations nationales, «Belgique»* (uitg. 1983 en 1985), Parijs, Les éditions techniques; DE VALKENNEER, R., «Condition des étrangers et Code de la nationalité belge», *Rev. not. b.*, 1984, 389-419; HEYVAERT, A., *De Belgische nationaliteit. Korte commentaar op het Wetboek van de Belgische nationaliteit*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1986; LAMBEIN, K., «De wet van 13 juni 1991 tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit», *R.W.*, 1991-92, 548-550; LEBOUTTE, J.-M., «La loi du 6 août 1993 modifiant le Code de la nationalité belge et les lois relatives à la naturalisation», *Mouv. comm.*, 1993, 463; LIÉNARD-LIGNY, M., «A propos du Code de la nationalité belge», *Rev. b. dr. intern.*, 1984-1985, 649; LIÉNARD-LIGNY, M., «Nationalité belge et statut personnel depuis la loi du 28 juin 1984», *Ann. Fac. dr. Liège*, 1985, 222; LIÉNARD-LIGNY, M., «Nationalité belge: les lois de 1991», *Rev. dr. étr.*, 1991, 325-335; LOUIS, B., «La nationalité et la citoyenneté à l'aune des droits de l'homme. A propos de quelques propositions de loi», *ibid.*, 1995, 14-27; MAECKELBERGHE, J., «L'officier de l'état civil face aux nouvelles législations engendrées par l'évolution du droit familial: le Code de la nationalité belge», *Mouv. comm.*, 1989, 146; MARESCAUX, M.-H., TAVERNE, M., «Le droit des étrangers, moteur du Code de la nationalité», *J.T.*, 1984, 625-636; MIGNON, E., «L'acquisition de la nationalité belge: quelques remarques sur l'application du Code de la nationalité belge», *Rev. dr. étr.*, 1989, nr. 53, 67-71; MIGNON, E., «Verwerven van de Belgische nationaliteit: enkele bemerkings bij de toepassing van het nieuwe nationaliteitswetboek, 4 jaar na de inwerkingtreding», *T. Vreemd.*, 1989, 26-33; MUBERUKA, J.-Cl., CHAPAUX, B., «La naturalisation dans le droit belge de la nationalité», *Rev. dr. étr.*, 1998, nr. 97, 14-35; RENAULT, B., «La Loi du 22 décembre 1998 sur la nationalité belge: une réforme partielle et contrastée», *Rev. b. dr. const.*, 1999, 137-148; VAN DEN EYNDE, K., «De wet van 6 augustus 1993 tot wijziging van het wetboek van Belgische nationaliteit en van de wetten betreffende de naturalisatie», *R.W.*, 1993-94, 534-538; VERSCHUEREN, H., «De ontwikkelingen in de Belgische nationaliteitswetgeving belicht vanuit het Europese en het internationale recht», in: *Migratie- en migrantenrecht. Recente ontwikkelingen (Deel I)*, Brugge, Die Keure, 1995, 99-146; VERWILGHEN, M., «Nationalité et statut personnel dans les projets de réforme du droit de la nationalité

¹ Ch. Michel, *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, plen. 034, 14.

² Wet van 1 maart 2000, *B.S.*, 6 april 2000. Op 5 april 2000 werd deze wet ook gepubliceerd in het *B.S.*, maar de publicatie van 6 april 2000 vernietigt en vervangt deze tekst volledig.

³ Met dien verstande dat alle voordien ingediende verzoeken tot naturalisatie en alle voordien afgelegde verklaringen op grond van de artikelen 11bis, 12bis en 15 W.B.N. onderworpen blijven aan de oude regeling.

⁴ Ingevoerd bij wet van 28 juni 1984 betreffende sommige aspecten van de toestand van de vreemdelingen en houdende invoering van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (*B.S.*, 12 december 1984). Titel II is in werking getreden op 1 januari 1985, krachtens art. 1,2°, K.B. 18 juli 1984 (*B.S.*, 4 augustus 1984).

⁵ Cf. *infra* bijlage.

commentaren op deze wet zijn niet mals geweest. Het volstaat de discussies over het wetsontwerp in de plenaire vergaderingen van de Kamer⁸ en van de Senaat⁹ erop na te lezen. Een eerste kritiek heeft betrekking op het feit dat de wet van 1 maart 2000 er zo snel is gekomen, nauwelijks enkele maanden nadat, in 1999, met ruime meerderheid in het parlement een versoepeling én vereenvoudiging van de naturalisatieprocedure waren goedgekeurd.¹⁰ Een tweede kritiek is dat de nieuwste wet een grondige wijziging doorvoert, die de logica van de nationaliteitswetgeving onderuit haalt. Is dat zo? Waar schuilen de risico's?

Om een en ander hier op zo systematisch mogelijk wijze te analyseren, gaan we in deze bijdrage als volgt te werk. In een eerste deel (I. «Een zoveelste wijziging van het W.B.N.») geven we, zeer summier, de belangrijkste wijzigingen aan vervat in de wet van 1 maart 2000.¹¹ We beperken ons tot een samenvatting, in grote lijnen, van de meest opvallende wijzigingen, zonder verdere commentaar.

In een tweede deel (II. «Niet alleen een zoveelste, maar ook een 'revolutionaire' wijziging van het W.B.N.?») analyseren we de wet in het licht van de discussies die naar aanleiding van het commissiewerk over de tekst van het voorontwerp en het ontwerp van wet, en vervolgens in plenaire zitting in de Kamer en in de Senaat hebben plaatsgevonden. Is het werkelijk zo dat de nieuwste herziening komaf maakt met de logica van de nationaliteitswetgeving zoals die tussen 1985 en 2000 gold? En zo ja, met welke voorspelbare voor- en nadelen?

I. EEN ZOVEELSTE WIJZIGING VAN HET W.B.N.

Dat de zaken onder de nieuwe paars-groene coalitie snel zouden gaan, was van bij het aantreden van de regering, in juli 1999, duidelijk. De laatste herziening van het W.B.N., namelijk de wetwijziging van 22 december 1998,¹² was nog niet in werking getreden, toen in het regeerakkoord van 7 juli 1999 (Hoofdstuk 4 «Een open samenleving», afdeling 1 «Integratie») reeds te lezen stond dat in deze materie een

belge», in: *Nationalité et statut personnel*, Brussel/Parijs, Bruylant/LGDJ, 1984, 351-441; VERWILGHEN, M., *Le Code de la nationalité belge. Loi du 28 juin 1984*, Brussel, Bruylant, 1985; VERWILGHEN, M., DEBROUX, C., «Le nouveau visage de la nationalité belge», *J.T.*, 1992, 2-12; overzichten van rechtspraak: ERAUW, J., CLAEYS, M., WAUTERS, W., BOUCKAERT, F., LAMBEIN, K., WYLLEMAN, B., *T.P.R.*, 1993, 513 e.v.; SLUYS, E., *ibid.*, 1991, 1089-1138; ERAUW, J., CLAEYS, M., LAMBEIN, K., ROOX, K., VERHELLEN, J., *ibid.*, 1998, 1378-1389; commentaren van rechtspraak: WALLEYN, L., TORFS, D., «Staatloosheid in het Belgisch recht» (noot onder Brussel, 27 april 1995), *T. Vreemd.*, 1995, 279-285.

⁸ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50/033 (18 januari 2000).

⁹ *Parl. St.*, Senaat, 1999-2000, 2-28 (17 februari 2000).

¹⁰ Het W.B.N. was op dat ogenblik, alvast wat de naturalisatieprocedure betreft, een laatste maal gewijzigd bij wet van 22 december 1998, die op 1 september 1999 in werking was getreden (*B.S.*, 6 maart 1999, art. 6).

¹¹ Zie ook, o.m.: RENAULD, B., «La loi du 1er mars 2000 modifiant certaines dispositions relatives à la nationalité belge», *Rev. b. dr. const.*, 2000, 43-53; GUILLAIN, Chr., «La Loi du 1er mars 2000 modifiant certaines dispositions relatives à la nationalité belge: un nouveau pas vers la citoyenneté?», *Rev. dr. étr.*, 2000, nr. 109, 249-257.

¹² Cf. *supra* noot 10.

voorontwerp wat wet onmiddellijk na het zomerreces zou worden ingediend: «België moet een open en verdraagzame samenleving zijn. (...) Inburgering moet het uitgangspunt van de integratie in onze samenleving zijn». Het initiatief van de herziening vloeit voort uit een politiek akkoord tussen de nieuwe coalitiepartners. In zijn inleiding voor de Commissie voor de Justitie van de Kamer herinnerde de minister van Justitie de commissieleden er op 20 januari 2000 aan dat «De regering van oordeel is dat de verkrijging van de Belgische nationaliteit een belangrijke component van integratie is in onze samenleving».¹³ Om deze integratie te bevorderen zouden dus «verreikende wijzigingen»¹⁴ aan het W.B.N. moeten worden aangebracht. De regering heeft de zaken niet op hun beloop gelaten: reeds op 4 oktober 1999 verzochten de minister van Justitie en de minister van Financiën de Raad van State, afdeling wetgeving, tweede kamer, bij hoogdringendheid advies¹⁵ te verlenen over een ontwerp van wet «tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit».

Overeenkomstig de regeringsverklaring moest het ontwerp van wet ertoe strekken de procedures voor de verkrijging van de Belgische nationaliteit in niet geringe mate te vereenvoudigen. De opzet van de nieuwe regering, in zaken van migratie en integratie, is overigens drievoudig. Luidens het regeerakkoord zou onder deze legislatuur de politieke wil om van België «een open en verdraagzame samenleving»¹⁶ te maken, juridisch op drie vlakken tot uitdrukking moeten komen: (1) de integratie van vreemdelingen via versoepelde naturalisatie; (2) een «realistisch en humaan asielbeleid»; (3) de strijd «tegen het racisme en de onverdraagzaamheid». De inmiddels goedgekeurde (en in werking getreden) Wet van 1 maart 2000 «tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit» strekt ertoe aan dat eerste deel concreet gestalte te geven.

Het beginsel dat aan de wet van 1 maart 2000 ten grondslag ligt, is dus de integratie van vreemdelingen in onze samenleving. De verkrijging van de Belgische nationaliteit wordt beschouwd als een bevoorrecht instrument om die integratie te bevorderen.

Enkele verreikende wijzigingen van het W.B.N. moeten die opzet mee helpen implementeren. Men heeft ditmaal met vijf types maatregelen gewerkt: maatregelen die de toegang tot de procedure van de nationaliteitsverklaring en de naturalisatie *vergemakkelijken* (1); maatregelen die het verloop van alle procedures van nationaliteitsverwerving moeten *bespoedigen* (2); de mogelijkheid om de akte van geboorte te vervangen (3); de verklaring van de vreemdeling dat hij of zij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (E.V.R.M.) eerbiedigt (4); en ten slotte, het principe van de kosteloze procedure (5).

A. De vergemakkelijkte toegang tot de procedure van de nationaliteitsverklaring en de naturalisatie

De belangrijkste wijzigingen van het W.B.N. betreft ongetwijfeld de versoepeling van de procedures tot verkrijging

¹³ *Parl. St.*, Kamer 1999-2000, nr. 0292/007, 5.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Adviezen van 8 oktober 1999 en 10 november 1999, *Parl. St.*, Kamer 1999-2000, nrs. 0292/001 en 0293/001, p. 25 e.v.

¹⁶ *Ibid.*, 4.

van de Belgische nationaliteit door middel, enerzijds, van de nationaliteitsverklaring (art. 12bis W.B.N.) en, anderzijds, van de naturalisatie (art. 19 W.B.N.). Deze procedures werden gevoelig gewijzigd teneinde de toegang tot die procedures te vergemakkelijken – en dus voor meer vreemdelingen open te stellen – en het verloop ervan te bespoedigen. Onder het regime van de nieuwe wet zijn de twee belangrijkste manieren om de Belgische nationaliteit te verwerven: de nationaliteitsverklaring voor vreemdelingen die minstens zeven jaar hun hoofdverblijfplaats in België hebben en de naturalisatieaanvraag voor vreemdelingen die reeds drie jaar in België verblijven.

1° Art. 12bis W.B.N.: de nationaliteitsverklaring

Voortaan geldt de procedure betreffende de nationaliteitsverklaring (art. 12bis W.B.N.) voor de vreemdeling die de volle leeftijd van achttien jaar heeft bereikt (in plaats van tussen achttien jaar en dertig jaar; die leeftijdsgrens is nu weggefallen) en die volgende voorwaarden vervult:

– hetzij in België is geboren en er sedert zijn geboorte zijn hoofdverblijfplaats¹⁷ heeft gevestigd. De in het vroegere art. 12bis W.B.N. gestelde voorwaarden werden overgenomen. Doordat de vreemdeling die de verklaring wenst af te leggen, voortaan ook dertig jaar of ouder mag zijn, verwacht men dat meer vreemdelingen van deze procedure gebruik zullen maken.¹⁸

¹⁷ Naar luid van de memorie van toelichting bij het wetsontwerp, moet onder het begrip «hoofdverblijfplaats» worden verstaan: een verblijf op grond van verschillende verblijfsvergunningen, namelijk een vestigingsmachtiging, een machtiging of een toelating tot verblijf voor onbepaalde duur, dan wel een machtiging of een toelating tot verblijf van bepaalde duur. Een hoofdverblijfplaats in België dat niet is gegrond op een wettelijke verblijfsvergunning, biedt de vreemdeling niet de mogelijkheid om een nationaliteitsverklaring af te leggen. Ten minste wordt geëist dat de vreemdeling het bewijs kan leveren van voorlopige verblijfsvergunningen die betrekking hebben op de vereiste duur (sedert de geboorte, respectievelijk sedert ten minste zeven jaar, *cf. infra*). Een onwettig verblijf wordt niet in aanmerking genomen (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, en 0292/001 en 0293/001, p. 10-11). In zijn omzendbrief van 25 april 2000 (*B.S.*, 6 mei 2000) bevestigt de Minister dat standpunt. Nochtans spreekt de wet duidelijk over hoofdverblijf en niet over wettig verblijf. Verkieslijk ware wellicht geweest om op alle plaatsen waar in de wet de term wordt gebruikt, te spreken over een verblijf dat op een wettelijke titel is gebaseerd, wat het (reële) risico op misverstanden uit de weg zou hebben geholpen.

¹⁸ Er zijn weliswaar geen cijfers beschikbaar over het aantal vreemdelingen ouder dan dertig jaar die hun voordeel zullen kunnen halen uit de afschaffing van de leeftijdsgrens (van dertig jaar) voor de nationaliteitsverklaring en derhalve een beroep zullen (kunnen) doen op deze procedure.

¹⁹ Het gaat enkel om de biologische ouder(s). Indien de ouder die de Belgische nationaliteit heeft een adoptieouder is, geldt de procedure van nationaliteitskeuze.

²⁰ Volgens de minister van Justitie zou het aantal vreemdelingen dat met toepassing van deze nieuwe bepaling de nationaliteitsverklaring kan afleggen, daardoor beperkt blijven. Immers, de cijfers geven aan dat 60% van de toegestane naturalisaties personen betreffen die na 1960 zijn geboren. Bovendien moet de verklaring worden afgelegd voor de ambtenaar van de burgerlijke stand in België en kan deze niet in het buitenland worden gedaan (*Parl. St.*, Senaat, 1999-2000, nr. 2-308/3 – inleidende uiteenzetting).

– hetzij in het buitenland is geboren uit een ouder (minstens een van de ouders) die op het tijdstip van de verklaring de Belgische nationaliteit bezit.¹⁹ Enkel meerderjarige vreemdelingen komen voor deze uitbreiding in aanmerking. Het minderjarige kind van een vreemdeling die Belg wordt, wordt immers met toepassing van art. 12 W.B.N. automatisch Belg (collectieve verkrijging).²⁰

– hetzij sedert ten minste zeven jaar zijn hoofdverblijfplaats²¹ in België heeft gevestigd en op het tijdstip van de verklaring gemachtigd is of toegelaten tot een verblijf van onbepaalde duur in België of, *a fortiori*, gemachtigd werd zich in ons land te vestigen overeenkomstig de bepalingen van de wet van 15 december 1980 (Vreemdelingenwet). Een hoofdverblijf in België dat niet gedekt is door een wettelijke verblijfsvergunning van onbepaalde duur, geeft de vreemdeling niet de mogelijkheid een nationaliteitsverklaring af te leggen.²² Een onwettig verblijf al evenmin.

Vooraf door ook de twee laatste groepen vreemdelingen de kans te geven om via eenvoudige verklaring Belg te worden, heeft de wetgever zich soepel getoond op het vlak van nationaliteitsverkrijging. In de vroegere wetgeving kwamen voor de nationaliteitsverklaring in aanmerking: de in België geboren vreemdelingen tussen de leeftijd van 18 en 30 jaar die sedert hun geboorte hun hoofdverblijfplaats in België hebben gevestigd. De geboorte in België is voortaan niet meer vereist, de verblijfsduur wordt voor de tweede groep afgeschaft en voor de derde groep herleid tot een periode van zeven jaar.

2° Artikel 19 W.B.N.: de naturalisatieprocedure

Van de naturalisatieprocedure (art. 18 tot en met 21 W.B.N.) kan voortaan gebruik worden gemaakt door de vreemdeling die:

– de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt (zoals ook onder de oude wet de regel was), *en*

– zijn hoofdverblijf heeft gevestigd in België gedurende drie jaar (in plaats van de tot dan geldende vijf jaar) of sedert twee jaar (tot nog toe drie jaar) voor de erkende vluchtelingen en de staatlozen. Een verblijf in het buitenland kan eventueel worden gelijkgesteld met het verblijf in België, wanneer de vreemdeling bewijst dat hij of zij, gedurende de door de wet vereiste duur, door een werkelijke band met België verbonden is geweest (op dat laatste punt wijzigt de wet niets).

Het onderscheid met betrekking tot de duur van de hoofdverblijfplaats in België in het geval de nationaliteitsverklaring (zeven jaar) en in geval van naturalisatie (twee, respectievelijk drie jaar), is er gekomen nadat de Raad van State in zijn advies gegeven op 10 november 1999²³ had aangedrongen op het vereiste om voor beide procedures in afzonderlijke grondvoorwaarden te voorzien.²⁴

²¹ *Cf. supra* noot 17.

²² *Ibid.*

²³ *Cf. supra* noot 15.

²⁴ In het eerste voorontwerp van de regering was voor de beide procedures (nationaliteitsverklaring en naturalisatie) een hoofdverblijf van vijf jaar vereist. De Raad van State heeft er de Minister op gewezen dat onder die voorwaarden geen vreemdeling nog voor de naturalisatie zou kiezen, zodat de grondwettelijke bevoegdheid van de Kamer van volksvertegenwoordigers inzake naturalisatie (*cf. infra*) zou worden uitgehouden.

3° Art. 13-16 W.B.N.: de nationaliteitskeuze

Door toedoen van de wetswijziging van 22 december 1998²⁵ werd de procedure van nationaliteitskeuze omzeggens gelijkgesteld met de (eenvoudige) procedure van nationaliteitsverklaring. De groep vreemdelingen die in aanmerking komt voor nationaliteitskeuze, en de leeftijds- en verblijfsvoorwaarden die daarbij in aanmerking worden genomen (art. 13-14 W.B.N.), zijn niet gewijzigd. De wet van 1 maart 2000 haalt wél een bepaalde groep weg uit de procedure van nationaliteitskeuze, en laat die voortaan toe tot de procedure van nationaliteitsverklaring: het betreft de vreemdelingen ouder dan achttien jaar die in het buitenland zijn geboren, maar van wie minstens een ouder op het tijdstip van de verklaring de Belgische nationaliteit bezit.²⁶

De procedure wordt nu volledig gelijkgesteld met de (eenvoudige) procedure van nationaliteitsverklaring.²⁷ Ook in het raam van de nationaliteitskeuze wordt de integratiewil vermoed aanwezig te zijn door het loutere feit van het afleggen van de verklaring.²⁸ Het enige verschil tussen de procedures van nationaliteitskeuze en van nationaliteitsverklaring is nog in de leeftijds- en verblijfsvoorwaarden te vinden.²⁹

B. Bespoediging van de procedures en herziening van de bevoegdheid van de parketmagistraten

1° Bespoediging van de procedures

Naast de maatregelen die de toegang tot de procedures van de nationaliteitsverklaring en de naturalisatie beogen te

²⁵ B.S., 6 maart 1999 (cf. *supra* noot 10). Voor een bespreking, zie o.m.: RENAULD, B., o.c., 1999.

²⁶ Op voorwaarde dat het geen adoptieouder betreft (cf. *supra* noot 19).

²⁷ Dat wil o.m. zeggen dat de termijn voor advies voor de parketmagistraat van vier maanden naar een maand wordt teruggebracht en dat ook het gebrek aan integratiewil als reden voor een negatief advies van de procureur des Konings niet langer wordt aanvaard (cf. *infra*).

²⁸ Omzendbrief van 25 april 2000 (B.S., 6 mei 2000). Dus ook voor de vreemdeling die in aanmerking komt voor naturalisatie door nationaliteitskeuze – personen die onder deze regeling vallen, vertonen een niet zo sterke band met België – vervalt de toets van de integratiewil. Ook dat is baanbrekend.

²⁹ De procedure van nationaliteitskeuze wordt ook aangewend voor de vreemde echtgeno(o)t(e) van een Belg (art. 16 W.B.N.), voor de verkrijging van de Belgische nationaliteit door het bezit van staat (art. 17 W.B.N.) en voor de her verkrijging van de Belgische nationaliteit (art. 24 W.B.N.). De nieuwe wet past de formulering in deze artikelen aan de gewijzigde procedure van nationaliteitskeuze aan.

³⁰ Dat geldt bijgevolg ook voor de procedure tot toekenning van de Belgische nationaliteit aan kinderen beneden twaalf jaar, omdat zij in België geboren zijn en hier sedert hun geboorte verblijven, ingevolge een verklaring af te leggen door hun ouders of door hun adoptanten indien dezen zelf sedert tien jaar in België verblijven (art. 11bis W.B.N.). Die procedure wordt gehandhaafd, maar de termijn waarover de procureur des Konings beschikt om zich te verzetten tegen de toekenning van de Belgische nationaliteit, wordt van twee maanden op een maand gebracht (net als voor het negatieve advies van de procureur des Konings met betrekking tot de verkrijging van de Belgische nationaliteit door middel van nationaliteitsverklaring).

vergemakkelijken, voorziet de nieuwe wet eveneens in maatregelen die het verloop van alle procedures tot nationaliteitsverwerving bespoedigen en, daarmee samenhangend, een aantal bevoegdheden van het parket heromschrijven.

De termijn waarbinnen het parket zijn advies moet uitbrengen wordt eenvormig verminderd tot een maand, ongeacht de procedure tot verwerving van de Belgische nationaliteit waarvan gebruik wordt gemaakt.³⁰ Tot nog toe gold dat het parket over twee maanden beschikte in geval van nationaliteitsverklaring en over vier maanden bij naturalisatie en nationaliteitskeuze. De termijn waarbinnen de Dienst Vreemdelingenzaken en de Dienst Veiligheid van de Staat aan de Kamer hun advies moeten geven, is in de nieuwe wet eveneens op een maand vastgesteld.³¹ Overigens is ook de inschakeling van deze beide diensten nieuw.³² Onder de tot nog toe geldende regelgeving werden deze diensten niet automatisch ingeschakeld. Ook in het raam van de nationaliteitsverklaring moeten deze beide diensten voortaan worden geraadpleegd.

2° Herziening van de bevoegdheid van het parket

In het raam van de procedure inzake nationaliteitsverklaring (art. 12bis W.B.N.) kon de procureur des Konings onder de oude wet alleen negatief advies uitbrengen wanneer er een beletsel was «wegens gewichtige feiten eigen aan de persoon».³³ Naar luid van de nieuwe wet kan hij eveneens een dergelijk (negatief) advies uitbrengen wanneer de grondvoorwaarden van de procedure niet zijn vervuld: verblijfsduur, hoofdverblijfplaats, leeftijdsvoorwaarde(n) enz.

Ingeval de procureur een negatief advies uitbrengt, kan de vreemdeling (verklaarder) nog vragen de zaak aanhangig te maken bij de rechtbank van eerste aanleg. Die mogelijkheid gold ook al onder de oude wet. Maakt de betrokken vreemdeling hiervan geen gebruik, dan wordt de verklaring inzake nationaliteit overeenkomstig het ongewijzigde art. 15, 3 W.B.N., omgevormd tot een naturalisatieaanvraag.³⁴

³¹ De wijze waarop beide instanties moeten worden geraadpleegd, inzonderheid wat de termijnen betreft, wordt nader omschreven in de ministeriële omzendbrief van 25 april 2000 «inzake de wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit» (B.S., 6 mei 2000).

³² In de memorie van toelichting van het ingediende wetsontwerp wordt, in de commentaar bij de artikelen 4 en 6, gepreciseerd dat: «de Dienst Vreemdelingenzaken en de Veiligheid van de Staat (...) in ieder geval (moeten) worden geraadpleegd», zowel voor de nationaliteitsverklaring als voor de nationaliteitskeuze.

³³ Over de interpretatie van de begrippen «gewichtige feiten, eigen aan de persoon» onder de oude wet, zie o.m. Rb. Brussel 15 maart 1989, *J.L.M.B.*, 1989, 750; Luik, 21 mei 1989, *ibid.*, 1502: «gewichtige feiten» impliceren niet het bestaan van een strafrechtelijke veroordeling. Indien de betrokkene echter werd veroordeeld, ook in geval van verjaring, kan rekening worden gehouden met de ernst van de feiten.

³⁴ Die omvorming tot naturalisatieaanvraag is evenwel slechts mogelijk indien de vreemdeling ook voldoet aan de grondvoorwaarden van de naturalisatie (omzendbrief van 25 april 2000, B.S., 6 mei 2000; met verwijzing naar Verslag van H. Vandenbergh, *Parl. Sr.*, Senaat, 1998-1999, nr. 1130/3, 10).

In geval het attest dat door het parket wordt afgeleverd geen negatief advies bevat of bij ontstentenis van een negatief advies, wordt de verklaring van nationaliteitskeuze overeenkomstig art. 15, § 2, tweede en derde lid, W.B.N., onmiddellijk in de registers ingeschreven en vermeld. Betrokkene heeft de Belgische nationaliteit verkregen.

Daartegenover staat weliswaar dat voortaan, of het nu de procedure tot verkrijging van de Belgische nationaliteit door nationaliteitskeuze (art. 13-15 W.B.N.)³⁵ betreft of de naturalisatieprocedure (art. 19-21 W.B.N.), de procureur des Konings niet langer over de mogelijkheid beschikt een negatief advies uit te brengen wanneer hij van oordeel is dat de aanvrager onvoldoende blijk geeft van wil tot integratie. *Die wil wordt verondersteld aanwezig te zijn door de verklaring van nationaliteitskeuze en door het verzoek tot naturalisatie zelf.* Een ontoereikende wil tot integratie van de aanvrager vormt met andere woorden niet langer een aanvaardbare reden voor de magistraten van het parket om over de verkrijging van de Belgische nationaliteit een negatief advies uit te brengen. Wij komen verder in deze bijdrage (cf. *infra* II) nog op de afschaffing van het onderzoek naar de wil tot integratie terug. Die afschaffing is symptomatisch voor de nieuwe visie op identiteit die heeft gespeeld bij de coalitiepartners toen, in het najaar 1999, de herziening van de nationaliteitswetgeving op de werktafel lag: in een gemondialiseerde samenleving moeten personen die zich duurzaam in een land vestigen, zo gemakkelijk mogelijk de nationaliteit van dat land kunnen verwerven, zo luidt de redenering. Vreemdelingen manifesteren hun wil tot integratie door het enkele feit de nationaliteit van hun gastland aan te nemen. We komen, zoals gezegd, op dit centrale aspect van de recentste wetswijziging verder nog terug.

³⁵ De procedures tot verkrijging van de Belgische nationaliteit door de keuze van de vreemde echtgeno(o)t(e) van een Belg (art. 16 W.B.N.), wegens het bezit van staat van Belg (art. 17 W.B.N.) en de procedure tot verkrijging van de Belgische nationaliteit (art. 24 W.B.N.) worden aangepast aan de nieuwe procedure inzake nationaliteitskeuze waarnaar uitdrukkelijk wordt verwezen (zowel art. 16 en 17 als art. 24 W.B.N. verwijzen naar art. 15 W.B.N.)

³⁶ In zijn omzendbrief van 20 juli 2000 «tot aanvulling van de omzendbrief van 25 april 2000 inzake de wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit» (B.S., 27 juli 2000), herinnert de Minister eraan dat het begrip «beletsel wegens gewichtige feiten eigen aan de persoon» reeds werd uitgelegd in twee ministeriële omzendbrieven (circulaire van 6 augustus 1984 betreffende het W.B.N., B.S., 14 augustus 1984, en circulaire van 8 november 1991 betreffende de wijziging van het W.B.N., B.S., 7 december 1991). Om er, voor de verduidelijking, nog aan toe te voegen «(...) dat niet iedere strafrechtelijke veroordeling een beletsel wegens gewichtige feiten eigen aan de persoon vormt. Zo kunnen de anciënniteit van de veroordeling, de mindere ernst of de eventueel verschoonbare aard van de gepleegde inbreuk – naar gelang de omstandigheden – inhouden dat een veroordeling niet constitutief is voor gewichtige feiten eigen aan de persoon. Omgekeerd, kan dit beletsel bestaan zonder enige strafrechtelijke veroordeling, bijvoorbeeld de omstandigheid dat tegen belanghebbende een besluit van uitzetting of een maatregel tot terugwijzing uit het Belgisch grondgebied is genomen. Het kan bijvoorbeeld ook gaan om feiten van zware delinkwentie die al dan niet worden gestraft, om inbreuken op de veiligheid van de Staat, terroristische activiteiten, spionage of uitgesproken weigering om de Belgische wetten na te leven. Zo kan ook een in het buitenland uitgesproken veroordeling in aanmerking worden genomen».

Wanneer de procureur dan toch een negatief advies zou uitbrengen inzake een verzoek of verklaring, omdat er een beletsel is wegens gewichtige feiten, eigen aan de persoon,³⁶ dan is hij verplicht die feiten in de motivering van zijn advies te omschrijven. Een standaardformule volstaat niet.

C. De mogelijkheid om de akte van geboorte te vervangen door een akte van bekendheid

In de praktijk wilde het al eens voorkomen dat vreemdelingen in de onmogelijkheid verkeerden of minstens zware moeilijkheden ondervonden om alle stukken, vereist met het oog op de samenstelling van hun dossier, voor te leggen. Dat gold in het bijzonder voor de akte van geboorte die krachtens het K.B. van 13 december 1995 over het algemeen wordt geëist door de ambtenaren van de burgerlijke stand met betrekking tot de verklaring van nationaliteitskeuze (art. 13 W.B.N.), de verklaring gegrond op het bezit van staat van Belg (art. 17 W.B.N.) en de verklaring tot verkrijging van de Belgische nationaliteit (art. 24 W.B.N.). Het probleem stelde zich telkens wanneer een dergelijk stuk in het land van herkomst nooit is opgemaakt, of het voor de vreemdeling onmogelijk is het zich te verschaffen. Daardoor was het voor sommige vreemdelingen vrijwel onmogelijk een verzoek in te dienen.³⁷ Om dit euvel te verhelpen is nu in een vervangingsmogelijkheid voorzien. Een nieuw art. 5 W.B.N. organiseert een regeling voor deze, in de praktijk relatief vaak voorkomende probleemsituatie.

Vreemdelingen die in de onmogelijkheid verkeren om zich een akte van geboorte te verschaffen, mogen in het raam van alle procedures tot toekenning, verkrijging, verlies en verkrijging van de Belgische nationaliteit, voortaan in de plaats van die akte een gelijkwaardig document voorleggen, afgeleverd door de diplomatieke of consulaire overheden van hun land van herkomst. De ambtenaar van de burgerlijke stand die dus vaststelt dat een vreemdeling in de onmogelijkheid verkeert een eensluidend verklaard afschrift van zijn akte van geboorte voor te leggen, is voortaan gerechtigd een gelijkwaardig document, afgeleverd door de diplomatieke of consulaire vertegenwoordiging in België van het geboorteland van de betrokkene, te aanvaarden. Ingeval het voor de vreemdeling onmogelijk blijkt om zich ook dergelijk document te verschaffen,³⁸ kan de akte van geboorte worden vervangen door een akte van bekendheid: twee getuigen leg-

³⁷ Zie over deze problematiek o.m.: Arbitragehof, 3 maart 1999 (nr. 27/99), T.G.R., 1999, 46-48.

³⁸ Wat betreft die «onmogelijkheid van het zich verschaffen van de akte van geboorte», preciseert de Minister in zijn omzendbrief van 20 juli 2000 (B.S., 27 juli 2000; cf. *supra* noot 36) dat dit begrip werd overgenomen uit art. 70 B.W. met betrekking tot de onmogelijkheid voor een van de aanstaande echtgenoten om zijn (of haar) akte van geboorte voor te leggen: «Het is bijgevolg raadzaam de interpretatie te volgen die door de rechtsleer werd gegeven aan dit begrip. Volgens deze is het niet noodzakelijk dat de akte van geboorte niet werd opgemaakt of werd vernietigd. De afstand, moeilijke verbindingen, de staat van oorlog in het land waar de akte werd opgemaakt kunnen eveneens worden beschouwd als voldoende beletsels om zich een akte van geboorte te verschaffen. Zo kunnen ook bepaalde personen zich in de materiële onmogelijkheid (bijvoorbeeld financieel) bevinden om zich naar hun geboorteland te begeven om hun akte van geboorte te halen. Uit wat voorafgaat en rekening houdend met het beoogde doel, past het het begrip 'onmogelijkheid' te beoordelen op een soepele wijze».

gen een verklaring af voor de vrederechter, die op zijn beurt de verklaring ter homologatie voorlegt aan de rechtbank van eerste aanleg.³⁹ Ingeval de vreemdeling ook in de onmogelijkheid verkeert om zich een dergelijke akte van bekendheid te verschaffen (bijvoorbeeld, omdat geen getuigen worden gevonden of omdat de getuigen niet kunnen attesteren van de waarheid van een aantal gegevens), mag de akte met toestemming van de rechtbank worden vervangen door een beëdigde verklaring van de betrokkene (de vreemdeling zelf).⁴⁰

De procedure waarbij met het oog op de verwerving van de Belgische nationaliteit de akte van geboorte kan worden vervangen door een akte van bekendheid, is volledig analoog met die welke in het Burgerlijk Wetboek is vastgesteld in het raam van het huwelijk.⁴¹ In de paragrafen 2 en 3 van het nieuwe art. 5 W.B.N. wordt het bepaalde in respectievelijk art. 71 en 72 B.W. integraal overgenomen.⁴²

D. Het eerbiediging van het E.V.R.M.

De met de hand geschreven vermelding die, ingevolge de wetswijziging van 22 december 1998, sedert 1 september 1999⁴³ moet voorafgaan aan de handtekening van de aanvrager op het formulier van naturalisatieverzoek wordt in die zin gewijzigd dat een verklaring wordt toegevoegd waarbij de aanvrager zich onderwerpt aan het E.V.R.M. De verklaring die door de vreemdeling overeenkomstig het oude art. 21 W.B.N. moest worden afgelegd en ondertekend, luidde: «Ik verklaar Belgisch staatsburger te willen worden en de Grondwet en de wetten van het Belgische volk te zullen naleven». Voortaan luidt de verklaring: «Ik verklaar Belgisch staatsburger te willen worden en de Grondwet en de wetten van het Belgische volk en het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden te zullen naleven».

Gelet op het feit dat het E.V.R.M. goedgekeurd werd bij de wet van 13 mei 1955,⁴⁴ vormt dit eigenlijk een doublure met de vermelding dat men de wetten van het Belgische volk zal naleven. Inhoudelijk (juridisch) vult de nieuwe tekst de bestaande verklaring niet aan. Afgezien van het belang van dit Verdrag, rijst dan ook de vraag waarom dit hier specifiek moet worden vermeld. Mensenrechten zijn in de eerste plaats een zaak van publiekrecht; zij verbinden de overheid en haar instellingen. Met de nationaliteitsverklaring door individuen kan hoogstens de horizontale werking van de mensenrechten zijn gemoeid. Bovendien zullen personen die met toepassing van de nieuwe wet bij de Kamer een naturalisatieaanvraag indienen, geen verklaring hebben afgelegd

waaruit blijkt dat zij dat verdrag willen eerbiedigen. Voorstellen van amendement om daarom de verwijzing naar het E.V.R.M. weg te laten, werden weggestemd.⁴⁵

E. Het principe van de kosteloze procedure

Net zoals de procedure inzake nationaliteitsverklaring, zal voortaan ook de naturalisatieprocedure kosteloos zijn. Het Wetboek van de registratie-, hypotheek- en griffierechten wordt in die zin aangepast.⁴⁶ De kosteloosheid van de procedure vloeit voort uit de basisidee van dat de naturalisatieprocedure zo toegankelijk mogelijk moet zijn.⁴⁷

Tot zover, in grote lijnen, de recentste wijzigingen aan het W.B.N. Samengevat komen de meest ingrijpende wijzigingen hierop neer: vreemdelingen moeten niet langer blijf geven van hun integratie of hun integratiebereidheid om het Belgisch burgerschap te kunnen verwerven, en zulks ongeacht de gevolgde procedure; alle termijnen voor advies inzake het verwerven van de Belgische nationaliteit worden herleid tot een maand; vreemdelingen die hier zeven jaar verblijven verwerven een afdwingbaar recht op de Belgische nationaliteit via de procedure van de nationaliteitsverklaring; vreemdelingen kunnen na een verblijf van drie jaar in ons land een aanvraag tot naturalisatie indienen; in België erkende vluchtelingen kunnen na een verblijf van twee jaar een aanvraag tot naturalisatie indienen; de verwerving van het Belgisch staatsburgerschap wordt, in principe,⁴⁸ geheel kosteloos.

II. NIET ALLEEN EEN ZOVEELSTE, MAAR OOK EEN «REVOLUTIONAIRE» WIJZIGING VAN HET W.B.N.?

We schreven reeds in de inleiding dat met de jaren, vooral sinds de stabilisatie van de naoorlogse migraties in ons land, de nationaliteitswetgeving is uitgegroeid tot een centraal instrument van beleid in zaken van integratie en migratie.

⁴⁵ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 105-106.

⁴⁶ Dat Wetboek was reeds in die zin aangepast, door de wet van 24 december 1999, die in werking is getreden op 1 februari 2000 en dat o.m. het speciaal registratierecht voor naturalisatie heeft afgeschaft.

⁴⁷ Op dit ogenblik bestaat evenwel nog grote verwarring over de kwestie of de procedure voor naturalisaties al dan niet gratis is. Art. 8 van de wet van 24 december 1999 houdende fiscale en diverse bepalingen (*B.S.*, 31 december 1999) bepaalt dat in art. 59, 1, Wetboek van Zegelrechten – waarin een aantal vrijstellingen van zegelrechten worden opgesomd – een lid 62 wordt ingevoegd, luidende: «Akten en stavingsstukken die moeten worden gevoegd bij het verzoek om de naturalisatie». Luidens de minister van Binnenlandse Zaken, in antwoord op een parlementaire vraag van mevr. S. Leen (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50/060, 17-18), gaat het hier om eender welke documenten die door de steden en gemeenten aan particulieren worden uitgereikt en waarop normaal krachtens art. 8, 14, Wetboek van Zegelrechten, het zegelrecht van 200 frank van toepassing is. Naast het zegelrecht kunnen de steden en gemeenten weliswaar een gemeentelijke belasting heffen op de uitreiking van administratieve documenten, of daar nu het zegelrecht op van toepassing is, of niet. Op dat vlak hebben noch de minister van Binnenlandse Zaken noch de minister van Financiën enige bevoegdheid, aldus nog de Minister in zijn antwoord. De controle op de gemeentelijke belastingen behoort toe aan de toezichthoudende overheid, bevoegd voor de gemeenten.

⁴⁸ Onder voorbehoud van wat we in noot 47 schreven.

³⁹ Zoals gezegd, wordt een nieuw art. 5 W.B.N. (dat was opgeheven bij de wet van 6 augustus 1993) ingevoegd, dat mede de wijziging van art. 569 en 628 Gerechtelijk Wetboek meebrengt.

⁴⁰ Het bepaalde in art. 72bis B.W. wordt omgezet in het nieuwe art. 5, § 4, W.B.N., zodat een persoon die in de onmogelijkheid verkeert om zich een akte van bekendheid te verschaffen, die akte kan vervangen door een beëdigde verklaring.

⁴¹ *Cf. supra* noten 38 en 40.

⁴² Die artikelen betreffen de akte van bekendheid die de aanstaande echtgenoot kan voorleggen indien hij in de onmogelijkheid verkeert om zijn akte van geboorte over te leggen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

⁴³ D.i. de datum van inwerkingtreding van de wet van 22 december 1998 (*cf. supra* noot 10).

⁴⁴ *B.S.*, 19 augustus 1955.

De recentste herziening van het W.B.N. komt die vaststelling nog maar eens bevestigen. Ze geldt overigens niet alleen voor België.⁴⁹

Er is, mede omdat niet iedereen in het parlementair halfroond die visie deelt, van de zijde van de oppositie veel en zware kritiek geformuleerd, zowel op het voorontwerp van wet, als nadien op het ontwerp zelf en ook op de definitieve wettekst. De parlementaire discussies met betrekking tot de nieuwe wetswijzigingen die uit dat politiek akkoord zouden voortvloeien, zijn in die zin interessant dat zij ten overvloede aantonen hoe moeilijk het is om tot consensus te komen met betrekking tot de vraag wie anno 2000 juridisch volwaardig lid is van onze samenleving⁵⁰ en aan welke voorwaarden dat lidmaatschap is onderworpen. Die discussies illustreren ook dat de meningen hierover sterk kunnen verschillen. Volgens de enen moet een gastland als België blij geven van openheid en van haar bereidheid te evolueren naar een multiculturele samenleving, o.m. door geen hoge eisen te stellen aan vreemdelingen die de nationaliteit van het land van verblijf wensen aan te nemen. Anderen blijven zich daartegen verzetten en eisen een strenge nationaliteitswetgeving.

We lichten hierna slechts enkele punten uit de discussie toe, met voorkeur voor die argumenten die laten aanvoelen dat de standpunten heen en weer in het debat de verwoording zijn van een dieperliggende visie op de slaagkansen van het integratiebeleid en, daarmee samenhangend, de toekomst van onze (multiculturele) samenleving.

A. Het idealisme van de wetgever: een nieuw mensbeeld heeft hier gespeeld

De optie van de nieuwe meerderheid is resoluut een keuze voor een lage drempel naar onze samenleving, via een uiterst soepele nationaliteitswetgeving: «De wetsontwerpen tot wijziging van de Belgische nationaliteit passen in de maatschappelijke visie die in het regeerakkoord van 7 juli 1999 is weergegeven. Het is een visie die de klemtoon legt op een positieve instelling, waarbij slechts corrigerend wordt opgetreden tegen hen die misbruik maken van de positieve verwachtingen. De regering meent dat de jeugd anno 2000 zich beweegt in een sfeer van wereldburgerschap en ze, in tegenstelling tot de oudere generaties, de verscheidenheid van culturen als een meerwaarde in deze maatschappij ervaart», aldus de Minister op 18 januari 2000, in plenaire zitting voor de Kamer.⁵¹

De toelichting van de Minister bij het wetsontwerp geeft aan welk mensbeeld bij de recentste hervormingen heeft gespeeld: de gestage internationalisering van het juridisch statuut van de persoon staat daarbij centraal. De vreemdeling die de Belgische nationaliteit wenst op te nemen is een wereldburger, met een positieve ingesteldheid naar verscheidenheid van culturen en die bereid mee is te investeren in de toekomst van onze multiculturele samenleving. De enkele uitzonderingen niet te na gesproken, zijn vreemdelingen die de Belgische nationaliteit zoeken aan te nemen individuen die aan het welslagen van (de toekomst van) onze samenleving willen meewerken: «Hanteert men een ander uitgangspunt, dan wordt het maatschappelijk leven ondraaglijk», aldus nog de Minister voor de Senaat.⁵²

Een aantal van de door de coalitiepartners goedgekeurde maatregelen moeten in het licht van die visie – noem het idealisme – worden gezien én verklaard: de vereenvoudiging en de bespoediging van de procedures, de sterke uitbreiding van de groep vreemdelingen die in aanmerking komen voor de nationaliteitsverklaring, de afschaffing van de controle op de integratiewil in geval van naturalisatie en nationaliteitskeuze, de mogelijkheid om, indien nodig, de akte van geboorte te vervangen door een akte van bekendheid of zelfs een beëdigde verklaring, zijn alle maatregelen die het van vertrouwen in de goede werking van onze instellingen⁵³ en van de *bona fide* ingesteldheid van de vreemdeling moeten hebben.

Een en ander is, zoals gezegd, niet zonder enige scepsis onthaald van de kant van de oppositie, die scherpe kritiek heeft gehad op de voorstellen van de regering als zouden deze minder door idealisme, maar in hoge mate ingegeven zijn geweest door politiek pragmatisme en gebrek aan realiteitszin. Het kan niet worden ontkend dat de zaken zeer snel zijn gegaan, té snel om de uitdrukking te zijn van een stevig doordachte visie op integratie van nieuwe bevolkingsgroepen in ons land en de daarmee gepaard gaande multiculturalisering van het maatschappelijk weefsel. Daarvoor zijn té veel tegenindicaties voorhanden. Zo is er de minstens verdacht te noemen radicale, ideologische ommezwaai in de pleidooien van een van de coalitiepartners (*in casu*, de liberalen) die zich nog enkele maanden voordien voorstander had getoond van een strenge nationaliteitswetgeving en mede om die reden het belang van de controle op de integratiewil had onderstreept.⁵⁴ Zo klinkt het ook ongeloofwaardig dat men in deze materie – die een centraal

⁵² *Parl. St.*, Senaat, 1999-2000, nr. 2-308/3.

⁵³ «Cette réforme aboutira si tous ceux qui doivent collaborer à son exécution le font avec beaucoup de loyauté», aldus Claude Eerdeken in de Kamer (*Parl. St.*, Hand., 1999-2000, plen. 034, 11).

⁵⁴ In het verkiezingsprogramma van de Vlaamse liberalen stond begin 1999 nog te lezen: «De huidige conflicten tussen autochtonen en allochtonen worden niet opgelost door een versoepeling van de wetgeving; die ingreep wekt immers uitsluitend de illusie dat er een oplossing voorhanden is. Tal van vreemdelingen zullen de Belgische nationaliteit verwerven, maar zo wordt het probleem zelf niet aangepakt. Een soepele wetgeving geeft de vreemdelingen ook een verkeerd signaal. De verlening van de Belgische nationaliteit wordt een louter administratieve formaliteit; een verbintenis tot het burgerschap valt weg». Ook tijdens de parlementaire werkzaamheden betreffende de wet van 22 december 1998, heeft de VLD gewezen op de noodzaak om voort te gaan op het stuk van de bepaling en de dwingende vaststelling van de integratiewil als criterium voor de toekenning van de Belgische nationaliteit (zie: het

⁴⁹ Voor een vergelijkende analyse, zie o.m.: NASCIBENE, B. (red.), *Le droit de la nationalité dans l'Union européenne/Nationality Laws in the European Union*, Butterworths, 1996; BRIBOSIA, E., e.a. (red.), *Union européenne et nationalités*, Brussel, Bruylant, 1999. Voor Nederland, zie bijvoorbeeld: HEIJES, E., *Van vreemdeling tot Nederlander: de verlening van het Nederlandschap aan vreemdelingen*, Amsterdam, Het Spinhuis, 1995; Register Amsterdam, *Trends in het Nationaliteitsrecht* (reader studiedag 28 november 1997), Rechtsfaculteit Amsterdam (sectie migratierecht), 1997.

⁵⁰ Alleen het bezit van de nationaliteit geeft iemand in België: 1) het actief en passief stemrecht (art. 8 G.W.); 2) de mogelijkheid benoemd te worden tot de burgerlijke en militaire bedieningen, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet werden gesteld (art. 10, tweede lid, G.W.); 3) de zekerheid niet te worden uitgeleverd of op gedwongen wijze verwijderd; 4) de mogelijkheid tot Minister te worden benoemd (art. 97 G.W.).

⁵¹ *Parl. Hand.*, Kamer, 1999-2000, plen. 034, 31-32.

vraagstuk van integratie van vreemdelingen betreft – bij de afdeling wetgeving van de Raad van State de spoedeisende behandeling (!) vordert. Een derde tegenindicatie is de vaststelling dat met betrekking tot de inkorting van de adviestermijnen uit de parlementaire voorbereidingsstukken niet valt af te leiden of voldoende voorafgaand overleg is gepleegd met het college van procureurs-generaal: de vraag of, in de praktijk, de sterk ingekorte adviestermijn (een maand voor alle procedures) wel haalbaar zou zijn voor de parketmagistraten (in het bijzonder, in het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde), is waarschijnlijk niet of onvoldoende getoetst. Laatste tegenindicatie ten slotte, is de vaststelling dat geen aandacht is gegeven aan sanctiemogelijkheden in geval van fraude of manifeste onwil van de vreemdeling om zich te integreren. Het zijn evenzovele verdachte kantjes aan de wetswijziging, die minstens als tegenindicaties kunnen gelden tegen een al te verbloemde voorstelling van zaken.

We gaan hier op enkele van de genoemde kritieken verder in.

Zoals gezegd, de discussie tussen de nieuwe meerderheid en de oppositie illustreert niet alleen twee relatief fundamenteel tegengestelde visies op identiteit, die op hun beurt de verklaring zijn waarom op de vraag van de technische afhandeling van de nationaliteitsverwerving voor onderling verschillende oplossingen wordt gepleit, maar is ook een discussie over politieke geloofwaardigheid van de nieuwe meerderheid in het uiterst delicate en centrale dossier van het integratiebeleid.

B. Idealisme is niet de enige verklaring voor de nieuwe wetswijzigingen

1° Naturalisatie leidt tot stemrecht

De politieke klasse heeft in ons land – in tegenstelling bijvoorbeeld tot Nederland – er jaren voor gekozen om de moeilijke, want heel symbolische discussie over de politieke participatie (het zogenaamde migrantenstemrecht) van vreemdelingen te omzeilen met opeenvolgende wetswijzigingen die het vreemdelingen mogelijk maken telkens weer iets gemakkelijker Belg te worden.⁵⁵ De Wet van

Verslag namens de Commissie voor de Justitie van de Kamer, *Parl. St.*, Kamer, 1997-1998, nr. 1334/11, 48-49; de Commissie voor de Justitie van de Senaat, *Parl. St.*, Senaat, 1997-1998, nr. 1130/3, 5-6).

⁵⁵ We sommen in bijlage de belangrijkste wetswijzigingen op. Begin 1991 keurden de federale Kamers twee grondwetswijzigingen goed, die het onderscheid tussen grote en kleine naturalisatie hebben afgeschaft. De wet van 13 juni 1991 maakte het de tweede en derde generatie migranten voortaan gemakkelijk om de Belgische nationaliteit te verwerven, terwijl de wet van 6 augustus 1993 juridische duidelijkheid schiep na de constitutionele opheffing van de twee soorten naturalisatie. De wet van 13 april 1995 paste de procedure tot het verkrijgen van de naturalisatie aan: de behandeling ervan zou voortaan niet langer meer dan een jaar mogen duren. Met de wetswijziging van 22 december 1998 (*cf. supra* noot 10), beoogde de wetgever een driedig doel: het opnieuw verduidelijken op welke gronden juist de Belgische nationaliteit kan worden aangevraagd, het gelijkschakelen van de wijze waarop de parketten advies verlenen en het doorzichtiger maken van de naturalisatie-procedure. Zo werd de procedure van de nationaliteitskeuze met die van de nationaliteitsverklaring geharmoniseerd door voor beide in een vrijwel identieke procedure te voorzien.

1 maart 2000 is tegen die achtergrond niet meteen «revolutionair» te noemen. Ook tijdens de vorige legislaturen is gekozen voor voldoende mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verwerven.⁵⁶

Tijdens de laatste legislatuur (1995-1999) is men, weliswaar mede onder druk van het Europese recht, voor de eerste keer in de Belgische geschiedenis, in deze kwestie verder gegaan. Men heeft toen, via een wijziging van art. 8 van de Belgische Grondwet, de weg geëffend voor een ont koppeling stemrecht-nationaliteit.⁵⁷ Voor Europese onderdanen is die ont koppeling inmiddels al gerealiseerd, alvast voor de gemeentelijke en Europese verkiezingen.⁵⁸ Voor niet-Europese onderdanen is voorzien dat de ont koppeling bij wet kan worden doorgevoerd, na 1 januari 2001.

De huidige regering heeft evenwel niet zolang gewacht: via nog verdere verspoeling van de nationaliteitswetgeving, die meer vreemdelingen aan de voorwaarden voor nationaliteitsverwerving doet beantwoorden, maakt men duizenden nieuwe burgers in dit land kiesgerechtigd, ditmaal niet alleen op gemeentelijk of Europees niveau, maar op alle bevoegdheidsniveaus. Men behoudt hier dus wél de band stemrecht-nationaliteit,⁵⁹ maar maakt met deze bedoeling van onze naturalisatieprocedure inmiddels een van de soepelste van Europa.⁶⁰

Was het effectief de bedoeling, zoals tijdens de parlementaire debatten en in commissie vanuit de oppositiebanken herhaaldelijk was te horen, om aldus de uitslagen van de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen voor te zijn? In die hypothese zou de extreme versoepeling van de

⁵⁶ Gestabiliseerde migratie op relatief grote schaal heeft in bepaalde (Brusselse) concentratiegemeenten van het Koninkrijk, vooral in de jaren tachtig, tot gevolg gehad dat de verhouding tussen het kiesgerechtigde en niet-kiesgerechtigde deel van de bevolking nauwelijks nog was te verantwoorden wilde men op democratische basis een gemeentebestuur kunnen samenstellen.

⁵⁷ Wijziging art. 8 G.W., 11 december 1998 (*B.S.*, 15 december 1998). Die wijziging was o.m. een verplichting voor de federale wetgever, genoodzaakt door het Verdrag van Maastricht. In België is de discussie over die wijziging om twee redenen moeizaam verlopen: een communautaire reden en de aanslepende discussie over het stemrecht voor migranten. De meeste Franstalige partijen – en aan Vlaamse kant ook Agalev – waren van oordeel dat derde-landers (niet E.U.-onderdanen) onder bepaalde voorwaarden (met name, verblijf) aan de gemeenteraadsverkiezingen moesten kunnen deelnemen. Ze verwezen daarbij naar het buitenland. Van Vlaamse kant werd evenwel gevreesd voor de weerslag van een dergelijke deelname op de verkiezingsuitslagen, ten nadele van de Vlaamse partijen, vooral in en rond Brussel. Aan de goedkeuring van de grondwetswijziging van 11 december 1998 is daarom een politiek compromis verbonden. Dat compromis hield in dat derde-landers ten vroegste bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 gemeentelijke stemrecht kunnen krijgen. In ruil daarvoor zou in een vereenvoudiging van de naturalisatieprocedure worden voorzien (wat dan de wet van 22 december 1998 is geworden, *cf. supra* noot 10).

⁵⁸ Omzendbrief van 18 januari 1999, *B.S.*, 22 januari 1998.

⁵⁹ Nu kan men natuurlijk argumenteren dat het behoud van de nationaliteit als voorwaarde voor stemrecht de kansen op «ernstig» stemgedrag, dat getuigt van voldoende vertrouwde met de werking van onze parlementaire democratie, vergroot, omdat de band individu-staat is gestabiliseerd. Dat argument is niet ingeroepen. En daar zijn ook redenen voor. Dat argument gaat immers niet meer op sinds in de «Snel-Belg-Wet» ook de integratiewiel als voorwaarde voor naturalisatie is weggevalen.

naturalisatievoorwaarden anno 2000 een illustratie zijn van wat men de «instrumentalisering» van het vreemdelingenrecht zou kunnen noemen: in de strijd tegen extreem-rechts en het gevaar van electorale successen voor ongewenste politieke concurrenten in bepaalde steden en gemeenten van het Rijk, grijpt men naar het instrument van de versoepelde naturalisatie.⁶¹ De «Snel-Belg-Wet» en vooral de ongewoon grote haast waarmee de parlementaire werkzaamheden zijn afgehandeld, zouden volgens sommigen niet anders zijn te verklaren. Voor hen is de wet vooral de vrucht van een politiek compromis tussen een coalitiepartner die al jaren de ontkoppeling voorstaat (Agalev/Ecolo) en een partner die traditioneel de band stemrecht-nationaliteit is blijven leggen (de liberalen VLD/PRL).⁶² en met een onverwachte afloop:

⁶⁰ In de wetgevingen van onze buurlanden bijvoorbeeld, blijft de integratiewil een essentieel criterium voor de toekenning van de nationaliteit. In Nederland wordt aan meerderjarige vreemdelingen de naturalisatie verleend, op voorwaarde dat zij sinds ten minste vijf jaar in Nederland of op de Nederlandse Antillen verblijven, zij als geïntegreerd kunnen worden beschouwd op grond van een redelijk goede kennis van het Nederlands en zij van de Nederlandse en/of Antilliaanse samenleving deel zijn gaan uitmaken. In Frankrijk wordt aan meerderjarige vreemdelingen het Franse staatsburgerschap verleend, op voorwaarde dat zij ten minste vijf jaar op het grondgebied verblijven en in de Franse samenleving geïntegreerd zijn, wat met name moet blijken uit hun kennis van de Franse taal. In Duitsland is de wetgever strenger: aan meerderjarige vreemdelingen kan de Duitse nationaliteit worden verleend, op voorwaarde dat zij minstens acht jaar op Duits grondgebied verblijven, juridisch bekwaam zijn, niet het bevel hebben gekregen om het land te verlaten, beschikken over een eigen woning of onderkomen, voor de eigen behoeften kunnen instaan, zich vereenzelvigen met de principes van de democratie en vrijheid, de Duitse taal machtig zijn en aangepast zijn aan de Duitse leefgewoonten. In Luxemburg ten slotte, kunnen meerderjarige vreemdelingen de nationaliteit verwerven, op voorwaarde dat zij minstens tien jaar op het Luxemburgse grondgebied verblijven en dat hun verblijf bovendien ononderbroken was gedurende de vijf jaren die onmiddellijk aan hun naturalisatie-aanvraag voorafgingen. Bovendien zal de naturalisatie worden geweigerd van vreemdelingen die niet vrijwillig afstand doen van hun eerste nationaliteit, zo zij ten aanzien van hun land van herkomst nog verplichtingen hebben of zij niet kunnen bewijzen voldoende geassimileerd te zijn (NASCIMBENE, B. (red.), o.c., 1996).

⁶¹ In de Kamer merkte F. Erdman op dat weliswaar ook de vorige wijzigingen van de wetgeving met betrekking tot de nationaliteit in ons land voor verkiezingen werden aangebracht, namelijk in 1991, 1995 en 1998 (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 35).

⁶² Cf. *supra* noot 54.

⁶³ Voor de Senaat relativeerde de Minister zelf de weerslag van de nieuwe wet op de resultaten van de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen, in oktober 2000: «Men moet weten dat de kieslijsten worden vastgelegd op 1 augustus 2000. De persoon die ten gevolge van deze hervorming Belg wordt, zal in ieder geval niet meer in aanmerking komen voor de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen» (*Parl. St.*, Senaat, 1999-2000, 2-308/3). Toch hebben sommigen (o.m. de Franstalige Liga voor de Mensenrechten) gepleit voor sancties tegen gemeenten die zich onwillig zouden hebben opgesteld en er volgens hen daardoor de oorzaak van zijn dat vreemdelingen die hebben bekendgemaakt met toepassing van de nieuwe wet de Belgische nationaliteit te willen opnemen, niet op 1 augustus 2000 als Belgische onderdaan zijn geregistreerd (en dus op 8 oktober 2000 niet kiesgerechtigd waren). (DECOO, S., «Naturalisatieaanvragen stijgen spectaculair onder nieuwe wet», *De Morgen*, 5 augustus 2000; NIMMEGEERS, M., «Alle nieuwe Belgen naar de stembus» (opinie), *De Standaard*, 21 augustus 2000).

de liberale coalitiepartner die onder de vorige legislatuur het debat over het gemeentelijk stemrecht uit de weg wilde gaan, heeft vandaag een veel grotere toegeving gedaan en toegelaten dat een veel grotere tolerantie in de wet werd ingebouwd dan het geval zou zijn geweest indien destijds wél over dit gemeentelijk stemrecht was gepraat. De verwerving van de nationaliteit verleent stemrecht niet alleen op gemeentelijk, maar op alle niveaus.

De gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2000 zijn inmiddels achter de rug. Naar die verkiezingsronde toe is het te laat gebleken om de versoepelde naturalisatie haar eerste vruchten te laten afwerpen.⁶³ Naar de daaropvolgende verkiezingen, normaal in 2006, had men, via het nu reeds gewijzigde art. 8 van de Grondwet (de ontkoppeling nationaliteit-stemrecht) hetzelfde resultaat kunnen bereiken.

Indien effectief electorale motieven de verklaring zijn voor de «Snel-Belg-Wet», zowel naar de inhoud van de wet toe als naar de snelheid waarmee die wet is totstandgekomen, dan is het zeer de vraag of de nieuwe meerderheid in de federale Kamers hier niet een mooie kans heeft verkeken om met meer diepgang na te denken over het begrip «burgerschap» en de wijze waarop dat begrip in verband wordt gebracht met nationaliteit en integratievereisten.⁶⁴ Immigratie – ook nieuwe immigratie – is niet problematisch op zich. Problemen zijn weliswaar voorspelbaar wanneer de integratie van nieuwe bewoners niet voldoende wordt ondersteund. Het antwoord op deze problemen dient gezocht te worden in een doordacht en coherent integratiebeleid,⁶⁵ niet in overhaast gestemde naturalisatiewetten. Men heeft met de goedkeuring van de recentste wetswijziging bovendien op niet weinig ingrijpende wijze gesleuteld aan de logica die traditioneel in de nationaliteitswetgeving was te vinden. Zo iets maakt men niet, om louter electorale redenen, ongedaan.

Waarin schuilt de logica en waarin is ze verbroken?

2° Het einde van een coherent integratiebeleid? Het onderscheid tussen art. 8 en 9 G.W. weggevallen?

In de evolutie van de Belgische nationaliteitswetgeving doorheen het verloop van de twintigste eeuw zijn drie fasen te onderscheiden. In de regelgeving van 1922 werd nog uitsluitend met het principe van het *ius sanguinis* gerekend. Dat begrip is gebaseerd op de overtuiging dat niet kan worden toegelaten dat buitenlanders hier de plaatselijke bevolking minoriseren.⁶⁶ Het begrip «nationaliteit» staat in een dergelijke visie synoniem voor (bloed)band met het vaderland. In de jaren 1980, meer bepaald via de opeenvolgende wij-

⁶⁴ Met de huidige tekst wordt het stemrecht ontzegd aan vreemdelingen die in België verblijven en hier geïntegreerd zijn, maar de Belgische nationaliteit niet wensen te verkrijgen. Het spoor van wat men een actief burgerschap zou kunnen noemen, met daaraan gekoppeld actief en passief stemrecht, is met dit wetgevend initiatief voorlopig opgegeven (men kan het natuurlijk heropnemen, na 1 januari 2001. Cf. *supra* noten 57 en 58).

⁶⁵ De wetswijzigingen gaan op dit punt bijvoorbeeld in tegen het akkoord van de Vlaamse regering, dat het vereiste van de integratiewil overneemt.

⁶⁶ Men heeft in 1922 o.m. willen vermijden dat Duitse onderdanen, die gevoelsmatig en cultureel aan hun oorspronkelijke nationaliteit gehecht bleven, de Belgische nationaliteit zouden opnemen, omdat zulks hen juridisch voordeel kon opleveren.

zingen van het nieuwe W.B.N. na 1984, kwam een kentering in deze zienswijze, namelijk met de invoering van het principe van het *ius soli*, waardoor personen die hier uit buitenlandse ouders geboren zijn, voortaan de Belgische nationaliteit kunnen verwerven, mede omdat ze hier zijn geboren. De geschiedenis van het nationaliteitsconcept in het Belgische recht is al herhaaldelijk beschreven.⁶⁷ De logica die achter de regelgeving schuilging, bleef, ondanks de opeenvolgende wijzigingen, in die zin gespaard, dat het onderscheid tussen de eenvoudige nationaliteitsverklaring en de meer omslachtige naturalisatieprocedure behouden bleef, zowel na de wijzigingen in 1991, 1993 en 1995, als in 1999. Naarmate er meer aanwijzingen waren dat de vreemdeling geïntegreerd was in de Belgische samenleving of alleszins bereid was zich te integreren, kon hij of zij meer rechten doen gelden op het verwerven van de Belgische nationaliteit en was het onderzoek naar diens integratiebereidheid beperkt. Het waren de vreemdelingen die een aanspraak maakten op naturalisatie via (de eenvoudige procedure van) de nationaliteitsverklaring. Naarmate deze aanduidingen evenwel minder aanwezig waren, was er sprake van een gunst en moest de vreemdeling inderdaad zijn integratiebereidheid aantonen. De naturalisatie vormde de ultieme mogelijkheid voor wie niet voldeed aan de voorwaarden tot verkrijging van de Belgische nationaliteit via nationaliteitskeuze of -verklaring. Een en ander was verbonden met het respect voor de artikelen 8 en 9 van de Grondwet, die inhouden dat een nationaliteitsverklaring een subjectief *recht* tot verkrijging van de Belgische nationaliteit verleent, terwijl de naturalisatie een *gunst* is die door de Kamer in eerste aanleg wordt toegestaan of geweigerd.⁶⁸

In zijn adviezen van 8 oktober⁶⁹ en 10 november 1999⁷⁰ stelde de Raad van State dat om die reden voor de nationaliteitsverklaring en voor de naturalisatie in verschillende toegangsvoorwaarden moest worden voorzien.

Door met betrekking tot de duur van het hoofdverblijf een onderscheid te behouden tussen de procedure van nationaliteitsverklaring (zeven jaar) en de naturalisatieprocedure (twee of drie jaar naar gelang van het geval), heeft de regering willen tegemoetkomen aan het standpunt van de Raad van State.

⁶⁷ Zie o.m.: VERWILGHEN, M., o.c., 1984; CLOSSET, Ch.-L., o.c., 1993.

⁶⁸ Het Arbitragehof stelde het in zijn arrest nr. 75/98 van 24 juni 1998 als volgt: «Door de bevoegdheid om naturalisatie te verlenen niet over te laten aan een administratieve overheid maar ze voor te behouden aan een wetgevende macht die uit verkozen vergaderingen bestaat, terwijl het uitzonderlijk is dat een louter individuele beslissing uitsluitend bij een dergelijke overheid berust, heeft de grondwetgever willen aangeven dat hij de traditionele opvatting handhaafde volgens welke de verkrijging van de Belgische nationaliteit door naturalisatie geen recht is, maar voortvloeit uit de uitoefening van een soevereine beoordelingsbevoegdheid».

⁶⁹ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nrs. 0292/001 en 0293/001, p. 25 e.v.

⁷⁰ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nrs. 0292/001 en 0293/001, 39 e.v.

⁷¹ Ook het feit dat de naturalisatieprocedure voortaan kosteloos is gemaakt, haalt volgens kamerlid J. Vandeurzen de logica van het onderscheid tussen de procedure van nationaliteitverklaring en de naturalisatieprocedure onderuit (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, 0292/007, p. 154).

Waarmede evenwel niet is gezegd dat de logica dat de procedure des te eenvoudiger is naarmate de band met België groter is, is gespaard: onder het regime van de nieuwe wet vervallen de controle en de evaluatie van de aanvraag van de Belgische nationaliteit,⁷¹ of worden ze minstens zeer moeilijk gemaakt,⁷² en is de periode van verblijf beperkt. De nationaliteit wordt voortaan gekoppeld aan het recht op verblijf. Een en ander heeft tot gevolg dat de voorwaarden voor de verkrijging van de Belgische nationaliteit voortaan grotendeels – op uitzondering van de verblijfsduur – dezelfde zijn, ongeacht of gebruik wordt gemaakt van de nationaliteitsverklaring of van de aanvraag om naturalisatie.⁷³ De wettekst neemt op die wijze, zoals de Raad van State had voorspeld, het nut van de naturalisatieprocedure in grote mate weg. Logischer ware wellicht geweest, overigens in navolging van een suggestie van de Raad van State,⁷⁴ dat de naturalisatie als een uitzonderlijke, discretionaire en politieke procedure zou zijn behouden en dat aan de Kamer van volkvertegenwoordigers het vertrouwen was geschonken opdat de naturalisatie slechts kon worden verleend aan vreemdelingen die bijzondere banden hebben met België of het land bijzondere diensten hebben bewezen. Men is die weg dus niet opgegaan. Er is van regeringszijde eenvoudigweg geopteerd voor een aanzienlijke verkorting van de verblijfsduur (van vijf gereduceerd tot drie, respectievelijk twee jaar) als voorwaarde van ontvankelijkheid van de naturalisatieaanvraag.

Maar ook op andere punten is de wetgever ten koste van de logica tewerkgegaan. Dat geldt niet alleen voor de interne coherentie van de nationaliteitswetgeving zelf, maar ook in de relatie tot andere rechtsdomeinen, meer bepaald de reglementering op het verblijf van vreemdelingen in België. We overlopen hierna nog enkele knelpunten, die aangeven

⁷² Door de sterke inkorting van de termijn waarbinnen het advies, zowel van de parketmagistraat als van de Dienst Vreemdelingenzaken en de Staatsveiligheid, moet worden gegeven (cf. *supra* I.B.1°).

⁷³ In zijn eerste versie bepaalde het ontwerp dat een naturalisatiedossier rechtstreeks aan de plenaire vergadering van de Kamer van volkvertegenwoordigers kon worden voorgelegd ingeval het advies van de bevoegde commissie niet binnen de (gewijzigde) termijn van een maand beschikbaar was. Dit kon voor de Raad van State echter niet door de beugel. Een tweede ontwerp bracht de voorwaarden voor de nationaliteitsverklaring dan weer zodanig dicht bij die betreffende de naturalisatie dat de Raad van State meende dat er onvoldoende verschil was tussen de beide procedures. «On peut regretter», concludeert B. Renauld, «que le législateur ait choisi d'amender le texte existant, sans procéder à une réelle refonte de l'ensemble du Code de la nationalité, alors qu'en pratique, les procédures de déclaration et d'option sont à présent en tous points identiques. Cette technique n'améliore certes pas la lisibilité de l'ensemble» (RENAULD, B., «La Loi du 1er mars 2000 modifiant certaines dispositions relatives à la nationalité belge», *Rev. b. dr. const.*, 2000, 45).

⁷⁴ «Indien het de bedoeling is van de steller van het ontwerp om de voorwaarden voor het in gang zetten van andere procedures dan die van de naturalisaties te verruimen», aldus de Raad van State in zijn tweede advies, «dient hij die laatste te herdefiniëren om overlappingsen te vermijden. De naturalisatie zou bijvoorbeeld kunnen blijven bestaan, (...) pour les cas exceptionnels, les 'services éminents' – qu'il s'agisse s'exploits sportifs ou autres – et sans que soit exigée la satisfaction de quelque autre condition». *Ibid.*, 43 (citaat uit: RENAULD, B., «La Naturalisation est accordée par le pouvoir législatif fédéral», *R.B.D.C.*, 1997, 262).

dat een en ander niet eenduidig is geregeld – en dus vragen oproept – en in bepaalde gevallen, als gevolg van extreme versoepeling, ongewenste effecten van de nieuwe wet niet zijn uit te sluiten (*cf. infra* «Uitdijende of cascade-effecten van de nationaliteitsverwerving»).

C. Onbeantwoorde vragen en knelpunten

1° De integratie: gehonoreerd of gebanaliseerd?

Een van de grote verwijten van de oppositie in de discussies over de wettekst hield o.m. in dat de nieuwe nationaliteitswetgeving niet alleen alle sporen, maar ook alle aansporingen tot integratie wegneemt, als het ware banaliseert.⁷⁵ De naturalisatie (art. 19 tot 21 W.B.N.) wordt, zoals gezegd, voortaan toegekend door de Kamer van volksvertegenwoordigers op grond van de vervulling van de voorwaarde inzake de verblijfsduur (drie jaar, respectievelijk twee jaar), en voorts zonder inhoudelijke toetsing van het dossier. De toekomst zal moeten uitwijzen of de naturalisatieprocedure daardoor niet een automatisch karakter krijgt: van zodra de naturalisatie uitsluitend afhangt van de duur van het verblijf van de aanvrager, is de kans natuurlijk groot dat zij (d.i. de naturalisatieprocedure) zeer dicht de procedure inzake de verkrijging van de Belgische nationaliteit door de nationaliteitsverklaring benadert.

Het resultaat is een relatief hybride systeem: aan de ene kant is dus de naturalisatieprocedure behouden,⁷⁶ aan de andere kant is er de procedure van de nationaliteitsverklaring waarbij enkele fundamentele waarborgen – namelijk de verplichting tot motivering en de mogelijkheid van beroep bij de hoven en rechtbanken van de rechterlijke orde – niet worden gerespecteerd;⁷⁷ in geval van een negatief advies van het parket wordt het dossier immers automatisch aan de Kamer van volksvertegenwoordigers verzonden, tenzij de vreemdeling de aanhangigmaking bij de rechtbank van eerste aanleg wenst.⁷⁸

«Multiculturaliteit moet worden opgevat als een spontaan proces, dat wil zeggen voortvloeiend uit sociale ontwikkelingen waar de overheid nauwelijks invloed op uit kan oefenen. Het moet echter wel worden gefaciliteerd», zo staat te lezen in de conclusie van het recente advies van de Nederlandse Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling «Nationale identiteit in Nederland. Internationalisering en nationale identiteit».⁷⁹ De overheid moet met andere woorden kansen creëren en uitnodigen tot participeren. De overheid moet signalen geven die mensen aanmoedigen om op die

kansen in te gaan, luidt de redenering. Dat is ook in ons land de overtuiging van een aantal oppositieleden in het parlementair halfroond geweest in het debat over de goedkeuring van de wet van 1 maart 2000. Het argument luidde dat de nationaliteitswetgeving aan een dergelijk signaal een stevige rechtsgrond kan geven: de federale overheid kan immers slechts *incentives* uitwerken om mensen in te burgeren *voor* ze de Belgische nationaliteit toekent. Eens dat vreemdelingen de Belgische nationaliteit hebben verworven, kan de overheid dergelijke *incentives* niet meer geven, omdat dit discriminatoir zou zijn en in strijd met een aantal verdragen die België binden, aldus nog stemmen vanuit de oppositiebank.

Het is dus anders uitgedraaid. In een tussenkomst in de plenaire zitting van 18 januari 2000 in de Kamer relativeert F. Erdman dan weer het belang van de toets van de integratiewil als voorwaarde voor naturalisatie: «Wanneer men [...] intellectueel eerlijk een analyse wil maken met betrekking tot de integratiewil, dan stelt men vast dat dit veel verder gaat dan het afleveren van een document waardoor men bepaalde politieke en burgerlijke rechten krijgt. Denkt u werkelijk dat men in onze maatschappij al dan niet de volheid van zijn rechten kan doen gelden afhankelijk van het feit of men een Belgische identiteitskaart dan wel een andere op zak heeft? Denkt u dat al die rechten gelijk zijn aan die van Belgen of niet? Daar zit het element van integratie in, onze eigen maatschappij moet zichzelf integreren. Onze eigen maatschappij moet leren de erkenning van eenieders eigenheid op te nemen. (...) Er moet geen voorwaarde a priori verbonden worden aan het verlenen van 'gunsten'. Het is de essentie van de gemeenschap om in het kader van haar eigenheid en haar voortbestaan de discriminaties weg te werken. Onder het mom van de wil of onwil om te integreren blijven er immers te veel verkapt discriminaties bestaan».⁸⁰ Die visie heeft het dus gehaald.

Vooraf Vlaamse oppositiepartijen in Kamer en Senaat hebben gemeend dat de regering – door het laten vallen van de integratieplicht – een hefboom voor effectieve integratie uit handen heeft gegeven.⁸¹ Uit door de commissie voor de Naturalisaties (Kamer) ter beschikking gestelde statistieken in verband met de naturalisatie-aanvragen na inwerkingtreding van de wet van 13 april 1995 (procedure) blijkt dat over de jaren niet minder dan 45% van de verdragen op onvoldoende integratie sloeg. Daaruit blijkt dat onder de vorige wet, minstens binnen de commissie voor de Naturalisaties, de mening leefde dat het criterium van de integratiewil een belangrijke voorwaarde was om het verwerpen of uitstellen van naturalisatie-aanvragen te wettigen. Uitstel moest vreemdelingen ertoe aanzetten om een van de beide landstalen te leren, en eventueel de nodige inspanningen te leveren om met hun omgeving contacten te leggen. «Dat laatste», aldus T. Van Parijs in de Kamer, «blijkt nodig als het de bedoeling is om tot een multicultu-

⁷⁵ «Als men met dit criterium [de integratiewil] geen rekening houdt, dan valt de samenleving uit elkaar», aldus B. Schoofs in de Kamer (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 0292/007, p. 37).

⁷⁶ Indien men aan het concept van naturalisatie als een gunst had willen raken, dan diende de Grondwet te worden gewijzigd. Aangezien het desbetreffende art. 9 G.W. tijdens deze zittingsperiode niet voor herziening vatbaar is, kan de discussie hieromtrent nog niet ten gronde worden gevoerd.

⁷⁷ De verplichting tot motivering en de mogelijkheid van beroep bij de rechtscolleges van de rechterlijke orde zijn nochtans aan het voor de vreemdeling subjectief recht verbonden waarborgen.

⁷⁸ Art. 12bis, § 3 W.B.N.

⁷⁹ RMO-advies 9, *Nationale identiteit in Nederland. Internationalisering en nationale identiteit*, Den Haag, september 1999, 90.

⁸⁰ *Parl. Hand.*, Kamer, 1999-2000, plen. 034, 18-19.

⁸¹ Zie bijvoorbeeld, amendement nr. 59 van de h. Van Hoorebeke: «(...) Onder integratiewil dient te worden verstaan dat belanghebbende als ingeburgerd kan worden beschouwd op grond van een redelijke kennis van een van de landstalen, inzicht in de democratische rechten en vrijheden, in de maatschappelijke verhoudingen en in de arbeidsmarkt» (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 517).

rele samenleving te komen».⁸² Er is in de debatten in de Kamer om die reden geopperd dat de schrapping van de integratie als voorwaarde voor de naturalisatie het jarenlange integratiebeleid op losse schroeven zet.

Om te vermijden dat de overheid elke controle op de situatie zou verliezen, is door Kamerlid J. Vandeuren voorgesteld het begrip «gewichtige feiten eigen aan de persoon» in de wet, dat tot dan vooral was beperkt tot feiten in de strafrechtelijke sfeer, breder te interpreteren.⁸³ Ook met toepassing van de nieuwe wet kunnen, met name in de hypothese van de artikelen 12bis en 15 (de verklaring van nationaliteitskeuze) van de Wet, «gewichtige feiten eigen aan de persoon» zich gebeurlijk verzetten tegen de naturalisatie. J. Vandeuren stelde daarom voor om minstens toe te laten dat ook elke aanduiding dat de vreemdeling die op grond van artikel 12bis of 15 de Belgische nationaliteit zoekt te verwerven, zich niet integreert of geen bereidheid vertoont om zich te integreren, door de parketmagistraat als een «gewichtige feit» in aanmerking zou kunnen worden genomen, om vervolgens een negatief advies uit te brengen.

In de plenaire zitting van 18 januari 2000 gaf hetzelfde kamerlid te kennen dat hij voor een nieuwe politisering van de verwerving van de Belgische nationaliteit vreesde: «Het is heel duidelijk dat deze manier van nationaliteitsverwerving [naturalisatie] (...), zonder tegenspraak en zonder transparante besluitvorming het parlement met een gigantisch probleem zal opzadelen. Met dit ontwerp wordt een bijzonder slechte ontwikkeling mogelijk gemaakt: behandeling van dossiers door de administratie, politici die worden aangesproken, behandeling van dossiers in de commissie voor de Naturalisaties».⁸⁴

Een eerste evaluatie van de wet is gepland, een jaar na de inwerkingtreding ervan. Het zal de gelegenheid zijn om een en ander te toetsen.

2° De vervallenverklaring? Een valse oplossing

De vraag van de verminderde controle op de nationaliteitsverwerving zorgde ook via de besprekingen van een andere bepaling van het W.B.N. voor heel wat commotie. Nu in alle procedures met betrekking tot de verwerving van de Belgische nationaliteit het onderzoek naar de bereidheid tot integratie vervalft,⁸⁵ is naar aanleiding van de discussies over het wetsontwerp de vraag gerezen of niet in andere maatregelen moest worden voorzien om misbruiken van de naturalisatie te beteugelen, desnoods door de verwerving van de Belgische nationaliteit achteraf ongedaan te maken. Ongelukkigerwijze is in dat verband verwezen naar art. 23 van de wet, alsof die bepaling de oplossing vervat.

⁸² *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 34.

⁸³ In het amendement van Kamerlid Vandeuren hebben die «gewichtige feiten», naast o.m. strafrechtelijk verleden, deelname aan extremistische bewegingen, betrokkenheid bij schijnhuwelijk, deelname aan terroristische of onverdraagzame bewegingen die de integratie in de westerse samenleving vijandig gezind zijn, ook betrekking op het gebrek aan integratiewil (amendementen nr. 22 en 23, *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 92).

⁸⁴ *Parl. Hand.*, Kamer, 1999-2000, HA 50 plen 033, 18.

⁸⁵ Nationaliteitsaanvragen die vroeger, eventueel voorlopig, niet werden ingewilligd op basis van een gebrek aan integratiewil, kunnen nu opnieuw worden ingediend.

Het probleem is dat art. 23 van het W.B.N., dat in de *vervallenverklaring* voorziet, zou moeten worden geamendeerd indien het effectief de bedoeling is het als wetbepaling te laten fungeren die toelaat dat genaturaliseerde vreemdelingen (Belgen), die een manifeste onwil (blijven) vertonen om zich te integreren, van hun Belgische nationaliteit vervallen worden verklaard. De oplossing zou overigens ongelukkig zijn, aangezien de integratie sinds de inwerkingtreding van de wet geen verplichting meer is. Maar er is meer. In zijn *ratio* doelt art. 23 vooral op gevallen van schending van de interne en externe veiligheid van de Staat (landverraad), wat niet meteen gelijk is te stellen met een gebrek aan integratiewil. Naar verluidt, werden in ons land in totaal tot nog toe slechts achtendertig Belgen van hun nationaliteit vervallen verklaard, vier voor en vierendertig na de Tweede Wereldoorlog. Opzet van de vervallenverklaring, schreef reeds H. De Page is niet «(...) de 'censurer', en soi, la liberté de pensée et d'opinion», maar veeleer, «(...) d'atteindre ceux qui, avec leurs actes et attitude, révélaient qu'ils n'étaient pas des Belges de coeur, de vrais belges.»⁸⁶ Art. 23 is met andere woorden, in zijn huidige formulering, niet de geëigende bepaling om een sanctie in te houden voor onvoldoende integratie.

De conclusie is dan ook: eens dat vreemdelingen de Belgische nationaliteit hebben verworven, kan de overheid geen negatieve *incentives* meer geven.⁸⁷ Zulks zou overigens discriminatoir zijn en in strijd met een aantal bindende internationale mensenrechtenverdragen.

3° Korte of onhaalbare termijn voor advies?

Van de kant van de oppositie is herhaaldelijk gewaarschuwd voor de eventuele gevolgen van een elementair gebrek aan voorzichtigheid van de kant van de regering met betrekking tot de middelen die de wet ter beschikking stelt van parketten en administraties om frauduleuze aanvragen op te sporen. Een van de kritieken betreft de inkorting van de adviestermijnen. De termijn bedraagt voortaan voor alle procedures een maand. Het College van procureurs-generaal had alvast voorbehoud geformuleerd voor het parket van Brussel, erop wijzend dat de personeelsformatie van het Brussels parket ontoereikend is. Ook van de Dienst Vreemdelingenzaken is geweten dat deze administratie, tenzij grondige reorganisatie, niet bij machte zou zijn om op korte termijn advies te geven.⁸⁸ De gevolgen van het ontbreken van een advies zijn nochtans niet te onderschatten:

⁸⁶ DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, 1962, p. 498, nr. 378 *quinquies*; zie ook, o.m.: VERWILGHEN, M., *o.c.*, 1985, nrs. 794 e.v.

⁸⁷ J. Vandeuren had daarom voorgesteld om via amendement van art. 23, § 1 W.B.N. een procedure in te voegen die het mogelijk maakt op de naturalisatie terug te komen indien zou blijken dat de naturalisatieprocedure op valse stukken was gebaseerd: «Art 23, § 1. De Belgen die hun nationaliteit niet hebben verkregen van een ouder die Belg was op de dag van hun geboorte en de Belgen wier nationaliteit niet werd toegekend op basis van artikel 11 en die een verklaring hebben afgelegd overeenkomstig de artikelen 12bis en 13 of een verzoek tot naturalisatie hebben bericht overeenkomstig artikel 21, kunnen indien zij ernstig tekortkomen aan hun verplichtingen als Belgisch burger, de Belgische nationaliteit hebben verkregen op basis van valse documenten, of de manifeste onwil vertonen om zich te integreren, van de Belgische nationaliteit vervallen worden verklaard» (*Parl. St.*, 1999-2000, nr. 50 0292/004, amendement nr. 56).

blijft dat advies achterwege, dan wordt het geacht gunstig te zijn en dan is het niet denkbeeldig dat de nationaliteit wordt toegekend aan personen tegen wie een gerechtelijk onderzoek aan de gang is. Bovendien, zo waarschuwde Kamerlid Van Hoorbeke, mag men niet blind zijn voor de ontsnapingsmogelijkheden indien men de termijn tot een maand inkort.⁸⁹ De vreemdeling die vlak vóór het aanvragen van de Belgische nationaliteit of het indienen van een naturalisatieverzoek verhuist naar een ander arrondissement of naar een ander taalgebied, maakt het voor het parket welhaast onmogelijk om – binnen een maand – na te gaan of tegen betrokkene een strafrechtelijk onderzoek loopt. De vraag om advies van het ene parket over het parket-generaal naar het andere parket met de eventuele vertaling van het dossier, volstaat om de termijn van een maand te omzeilen. Enkele oppositieleden (o.m. J. Vandeuren en T. Van Parys) hadden daarom een afbouwscenario voorgesteld: in een eerste periode zou de termijn van vier maanden behouden blijven, om pas het volgende jaar te evolueren naar een termijn van drie maanden en zo na vier jaar te komen tot een termijn van een maand. En zulks, in de mate van het mogelijke, zonder de administratie en de parketten te forceren en zonder dat er een risico ontstaat in een eerste periode dat men *de facto* geen behoorlijk onderzoek kan doen.⁹⁰

Ook op dit punt zal de evaluatie van de wet, na een jaar toepassing, verheldering moeten brengen.

4° De verblijfstoestand: de «hoofdverblijfplaats»

We herinnerden ter inleiding aan twee basisregels van de wetgevingsleer. Een van die regels is dat de wetgever in coherente regelgeving voorziet. We wezen op enkele incoherenties in het W.B.N. zelf, die het gevolg zijn van het feit dat de wetgever anno 2000 de verschillende wijzen om de Belgische nationaliteit te verwerven in grote mate, maar dan toch weer niet geheel consequent, aan elkaar heeft gespiegeld. Maar ook in relatie tot andere rechtsdomeinen zorgt onvoldoende coherentie tussen het nieuwe W.B.N. en andere wetten voor onverwachte effecten. Dat geldt o.m. voor

enkele bepalingen uit de Vreemdelingenwet (de verblijfsreglementering) en voor het begrip «hoofdverblijfplaats», zoals dat wordt gedefinieerd in het Burgerlijk Wetboek.

Het kan volstaan hier twee illustraties van bedoelde inconsequenties te brengen. De eerste illustratie is de onduidelijkheid in de wet met betrekking tot het begrip «hoofdverblijfplaats». De tweede illustratie is ontleend aan de discussies is het parlement met betrekking tot wat door sommige parlementsleden als de uitdrukkende effecten van de nationaliteitsverwerving is aangegeven (zie hierna).

Kort geformuleerd, kan men stellen dat inzake de toekenning van de nationaliteit de nieuwe wet alleen nog in criteria met betrekking tot de leeftijd en de verblijfsduur voorziet. Wil men de betekenis van de nationaliteit niet uithollen, dan is het belangrijk dat duidelijk is wat men onder de beide criteria moet verstaan. Met betrekking tot het begrip «hoofdverblijfplaats» is in de discussies over het wetsontwerp in de Kamer het probleem van het gebrek aan precisering van dit begrip opgeworpen en de vraag of dienaangaande niet meer eenduidigheid wenselijk ware geweest.

In de tekst van de wet wordt, zowel met betrekking tot de nationaliteitsverklaring als met betrekking tot de naturalisatie, referentie genomen aan de «hoofdverblijfplaats» van de vreemdelingen op het tijdstip dat de procedure door hen wordt ingezet.

De minister van Justitie heeft in zijn toelichting voor de omschrijving van het begrip «hoofdverblijfplaats» verwezen naar art. 102 tot 111 B.W.⁹¹ Die artikelen bevatten echter geen nauwkeurige definitie van het begrip «hoofdverblijfplaats», dat bijgevolg door de rechtspraak en de rechtsleer is omschreven.⁹² Indien het effectief de bedoeling was zich te conformeren aan het Burgerlijk Wetboek, waarom dan niet dat begrip opnemen in de tekst zelf van het W.B.N.? Dat laatste zou evenwel ingaan tegen de verklaringen van de Minister die, in zijn memorie van toelichting, aangeeft dat inzake nationaliteit een onwettig verblijf niet in aanmerking kan worden genomen.⁹³ Dat onderscheid «onwettig verblijf»/«hoofdverblijfplaats» is niet terug te vinden in het Burgerlijk Wetboek.

Kamerlid J. Milquet had daarom gesuggereerd de omschrijving in de wet van de voorwaarde «zijn hoofdverblijf in België hebben gevestigd», te vervangen door «in de regel en ononderbroken in België hebben verbleven».⁹⁴ In dezelfde zin luidde het voorstel van amendement ingediend door J. Vandeuren, namelijk om hoofdverblijf te vervangen door de omschrijving «onafgebroken wettelijk verblijf dat tegelijkertijd ook de hoofdverblijfplaats is».⁹⁵ Beide voorstellen werden verworpen.

⁹¹ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/001, 10-11.

⁹² Zie o.m.: BRESLAW, S., «Le domicile», *Rép. Not.*, 1979, I, 7; DE PAGE, H. en MASSON, J.P., *Traité élémentaire de droit civil belge*, Brussel, Bruylant, 1990, Tome II, 162-168. Overzichten van rechtspraak: BAETEMAN, G., GERLO, J., GULDIX, E., DE MULDER, W., DE WIT, R., «Personen- en familierecht. Overzicht van rechtspraak (1981-1987)», *T.P.R.*, 1988, 444-446; BAETEMAN, G., GERLO, J., GULDIX, E., WYLLEMAN, A., DE SAEDELEER, V., JACOBS, K., «Personen- en familierecht. Overzicht van rechtspraak (1988-1994)», *T.P.R.*, 1994, 2108-2110; MASSON, J.P., «Examen de jurisprudence. Les personnes (1984-1990)», *R.C.J.B.*, 1992, 406-410.

⁹³ *Cf. supra* noot 17.

⁹⁴ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 104.

⁹⁵ *Ibid.*, 94.

⁸⁸ Op dat laatste heeft de Minister geantwoord dat de termijn van een maand weliswaar haalbaar zou zijn van zodra die reorganisatie bij de Dienst Vreemdelingenzaken zou zijn doorgevoerd (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 91). Logischer ware geweest dat men eerst de reorganisatie had doorgevoerd, vooraleer een administratie aan niet-realistische termijnen te binden. Naar verluidt, zou op de Ministerraad van 10 november 2000 de minister van Binnenlandse Zaken zijn gemachtigd om veertien bijkomende personeelsleden aan te werven voor de behandeling van de naturalisatieaanvragen op het niveau van de Dienst Vreemdelingenzaken (*Parl. Hand.*, Kamer, 2000-2001, CRIV 50 com 320, 15-16).

⁸⁹ *Parl. St.*, Kamer, 1999-2000, nr. 50 0292/007, 97.

⁹⁰ Dat een dergelijk risico zeer reëel is, beseften ook de coalitiepartners: «[...] nous avons observé de façon très pragmatique et concrète», merkte V. Decroly in plenaire zitting op, «qu'en tout état de cause, la commission des Naturalisations de notre parlement ne se réunit que toutes les six semaines environ, ce qui, de facto, prolonge le délai et permet encore d'intégrer et prendre en compte des avis qui dépasseraient légèrement le délai de rigueur imposé» (*Parl. St.*, Kamer, 1999-2000 HA 50 plen 033, 30). Een minder pragmatische en meer realistische oplossing, die parketten en administraties in staat had gesteld met haalbare termijnen te werken, ware ongetwijfeld veruit verkieslijk geweest.

In de omzendbrief van 25 april 2000 inzake de wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit⁹⁶ wordt nogmaals onderstreept dat de vreemdelingen die, op grond van art. 12, 1°, W.B.N., de Belgische nationaliteit kunnen verkrijgen door nationaliteitsverklaring, namelijk zij die in België zijn geboren en «*er sedert hun geboorte hun hoofdverblijfplaats hebben*» een hoofdverblijf moeten kunnen voorleggen dat ten minste op voorlopige verblijfsvergunningen is gegrond. «*Het is vanzelfsprekend*», zo luidt de omzendbrief, «*dat een omwettig verblijf niet in aanmerking kan worden genomen*».

In diezelfde omzendbrief wordt eveneens gepreciseerd dat de vreemdelingen die sedert ten minste zeven jaar hun hoofdverblijf in België hebben gevestigd en op grond daarvan voortaan (art. 12, 3° W.B.N.) de nationaliteitsverklaring kunnen afleggen, dat evenwel slechts kunnen nadat zij voor een verblijf van onbepaalde duur in België zijn toegelaten, en *a fortiori* wanneer zij werden toegelaten om zich hier te vestigen. Het volstaat dus niet op het tijdstip van de verklaring in het bezit te zijn van een machtiging tot voorlopig verblijf.

Daarmee is een en ander weliswaar verduidelijkt. Blijft evenwel dat de wettekst zelf naar het hoofdverblijf en niet naar het wettig verblijf verwijst.

5° Uitdeinende of cascade-effecten van de nationaliteitsverwerving

Een categorie vreemdelingen die op wel bijzonder soepele wijze de Belgische nationaliteit zal kunnen verkrijgen, zijn de vreemdelingen die in het buitenland zijn geboren en van wie een van de ouders Belg is op het moment van de verklaring. Die vreemdelingen kunnen voortaan een nationaliteitsverklaring afleggen overeenkomstig het nieuwe art. 12bis W.B.N. Enkel meerderjarige vreemdelingen, schreven we reeds, komen voor deze verklaring in aanmerking. Het minderjarige kind van de ouder die Belg wordt, geniet immers, met toepassing van artikel 12 W.B.N., het voordeel van de collectieve verkrijging: het volgt als het ware zijn vader of moeder in de naturalisatie.

Meerderjarige vreemdelingen dus, die kunnen voorleggen dat een van hun ouders de Belgische nationaliteit heeft verworven, komen voortaan in aanmerking voor de procedure van de nationaliteitsverklaring. Er is geen verblijfsvoorwaarde gesteld. In de omzendbrief van 25 april 2000⁹⁷ wordt dienaangaande bepaald dat, indien de betrokkene zijn hoofdverblijfplaats in het buitenland heeft, hij of zij de verklaring van nationaliteitskeuze kan afleggen voor het hoofd van de Belgische diplomatieke zending of consulaire post van die verblijfplaats. Deze zendt een afschrift van de verklaring, samen met een kopie van de bewijsstukken voor advies, aan het parket van de rechtbank van eerste aanleg van Brussel.

Het is zeer de vraag wat de regering met deze toch wel extreme uitbreiding heeft beoogd.

Heeft men de verregaande gevolgen van een dergelijke uitbreiding wel voor ogen gehad bij de goedkeuring van deze versoepeling van het W.B.N.?

De verkrijging van de Belgische nationaliteit via de nationaliteitsverklaring is een subjectief recht voor wie de voorwaarden vervult. Die voorwaarden zijn in het geval van het nieuwe art. 12bis W.B.N., zoals gezegd ruim geformuleerd: volgens dat artikel kan de in het buitenland geboren en wonende vreemdeling de Belgische nationaliteit verkrijgen door eenvoudige verklaring wanneer een van zijn ouders de Belgische nationaliteit bezit op het ogenblik van de verklaring. Met andere woorden, telkens als in België aan een vreemdeling de Belgische nationaliteit wordt toegekend, betekent dit dat ook *een subjectief recht* ontstaat voor de kinderen die in het buitenland verblijven en de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt, om de Belgische nationaliteit te verkrijgen. Zo ontstaat een soort «cascade»-effect: via de naturalisatie krijgen meerderjarige vreemdelingen, ook zij die in België tot nog toe geen verblijfsrecht hadden, de Belgische nationaliteit.

Art. 10 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, zoals gewijzigd bij de wet van 15 juli 1996,⁹⁸ bepaalt dat van rechtswege voor een verblijf van meer dan drie maanden (d.i. onbepaalde duur) in België wordt toegelaten, onder meer: «de vreemdeling die voldoet aan de wettelijke voorwaarden om de Belgische nationaliteit door een nationaliteitsverklaring of nationaliteitskeuze te verkrijgen, of ze te her krijgen, zonder dat evenwel vereist is dat hij gedurende de twaalf maanden voorafgaand aan de aanvraag om tot verblijf te worden toegelaten zijn hoofdverblijf in België moet hebben, noch dat hij naargelang van het geval een nationaliteitsverklaring, een verklaring van nationaliteitskeuze of een verklaring met het oog op het her krijgen van de Belgische nationaliteit hoeft te doen». Art. 15, 1° van dezelfde wet bepaalt zelfs dat aan de betrokken vreemdeling de machtiging tot vestiging wordt verleend. De enige voorwaarde voor de nationaliteitsverklaring op basis van het nieuwe art. 12bis, § 1, 2°, W.B.N. is dat de ouder Belg is. Vanaf dat moment zijn de kinderen dus gerechtigd om de Belgische nationaliteit aan te vragen en zijn zij, door dat enkele feit, gerechtigd zich in België te komen vestigen.

Tijdens de discussie in de Commissie voor de Justitie over deze bepaling, drukte J. Vandeurzen zijn bezorgdheid over de toedracht van de versoepeling aan de hand van een concreet voorbeeld uit: «[...] iemand wordt na drie jaar dat hij in België met een verblijfsvergunning verblijft tot Belg genaturaliseerd, zonder onderzoek naar integratie. De kinderen van die persoon die in het land van herkomst verblijven, zullen blijkbaar automatisch op de leeftijd van achttien jaar voor de Belgische nationaliteit kunnen opteren door de nationaliteitsverklaring af te leggen». Zoals gezegd, zijn zij gerechtigd zich in België te komen vestigen.

Op het vlak van de coherentie, is het vreemdelingenbeleid in ons land met een dergelijke bepaling niet gediend. En dat is voorzichtig geformuleerd. Sloganesk samengevat, zou men kunnen stellen dat voortaan naturalisatie, onder omstandigheden weliswaar, tot verblijfsrecht leidt, en niet – zoals men zou verwachten – andersom. Nog los van de vraag of een dergelijke versoepeling geen aanzuigeffect tot gevolg zal hebben, is de vraag wat men met deze uitbreiding op het vlak van het federale wetgevingsbeleid heeft zoeken te

⁹⁶ Cf. *supra* noot 17.

⁹⁷ Cf. *supra* noot 17.

⁹⁸ B.S., 5 augustus 1996.

bereiken. Indien het de bedoeling is geweest voortaan een minder strikt gezinsherenigingsbeleid te voeren, dan had men zulks best via een versoepeling van de daartoe geëigende wetsbepalingen doorgevoerd. Gedurende jaren reeds voert de administratie van de Dienst Vreemdelingenzaken onderzoek uit naar de toelaatbaarheid van individuele aanvragen van vreemdelingen om, op grond van gezinshereniging, toegelaten te worden tot het grondgebied. Dat onderzoek verloopt niet zelden bijzonder moeizaam, onder meer omdat men van overheidswege misbruiken wenst te voorkomen. Naar kinderen toe bijvoorbeeld, speelt het criterium van de leeftijd daarbij een centrale rol.⁹⁹ Dat criterium vervalt nu, in de hypothese van het nieuwe art. 12bis, § 1, 2°, W.B.N. In de wet van 15 december 1980 is bovendien nog bepaald dat cascadeherenigingen niet toelaatbaar zijn.¹⁰⁰ hoewel die bepaling in de praktijk dode letter is gebleven. Alle argwaan vervalt in de hypothese van het nieuwe art. 12bis, § 1, 2°, W.B.N.

De harmonie in de wetgeving is zoek. Aan de ene kant blijft de wetgever, inzake verblijf, in zijn regelgeving strikt geformuleerde toelatingsvoorwaarden hanteren, die worden verantwoord vanuit de zorg de internationale migraties naar ons land in de hand te houden. Met die bedoeling wordt ook een uitgebreid administratief apparaat (de Dienst Vreemdelingenzaken) in stand gehouden. Aan de andere kant versoepelt men de naturalisatiewetgeving in die mate dat de bepalingen van de nieuwe wet – het wegvallen van elke integratietoets, gekoppeld aan de nationaliteitsverklaring door volwassenen die in het buitenland verblijven – het tot vandaag gevoerde migratiebeleid ongeloofwaardig maken. Ofwel versoepelt men in dezelfde mate de verblijfsreglementering – in dezelfde mate als men dat met de nationaliteitswetgeving heeft gedaan – en maakt men daarmee duidelijk dat zulks inderdaad de bedoeling van de wetgever is geweest. Zoniet loopt men het risico dat ouders die, wegens de in de verblijfsreglementering gestelde leeftijdsvoorwaarden hun kinderen niet meer kunnen laten overkomen, om die reden de nationaliteit aanvragen en op die wijze de verblijfsreglementering omzeilen. Ofwel was zulks niet de bedoeling en houdt men met dat risico rekening bij de eerste evaluatie van de wet (zie hieronder: punt 7°). Het is duidelijk dat met het nieuwe art. 12bis, § 1, 2°, W.B.N. een restrictief gezinsherenigingsbeleid, dat op zijn beurt de verwoording is van een restrictief migratiebeleid, nog weinig zin heeft. Of de keuze voor een nieuw migratiebeleid node via een overhaaste wijziging van de nationaliteitswetgeving moest gebeuren, is zeer de vraag. Wellicht is dat ook nooit de bedoeling geweest. Kwalitatief wetgevend werk is toch wat anders.

6° Toename van het aantal multipatriden

Maar ook over een ander gevolg van deze nieuwe wetgeving is tot nog toe weinig gesproken of geschreven. Een van die gevolgen is de te verwachten exponentiële toename van het aantal bipatride burgers in ons land, mensen die naast de Belgische nationaliteit ook de nationaliteit van het

land van herkomst behouden, of gewoonweg de nationaliteit(en) van beide ouders hebben verkregen, of nog, de nationaliteit van hun partner met de eigen nationaliteit cumuleren. Zulks hoeft niet noodzakelijk tot problemen te leiden, zolang men maar duidelijke criteria hanteert met betrekking tot de gevolgen die men, in het eigen interne recht, (nog) wenst te verlenen aan het gelijktijdige bezit van de Belgische en een of meer buitenlandse nationaliteiten. Er rijst hier een probleem van geloofwaardigheid indien de criteria die men terzake hanteert niet overal, d.i. door alle gerechtelijke en bestuurlijke instanties in het land, op dezelfde wijze worden toegepast. Het vraagstuk van de meervoudige nationaliteit is een netelig vraagstuk, welbekend bij juristen in het domein van het internationaal privaatrecht.¹⁰¹ Vreemdelingen die de Belgische nationaliteit wensen te verwerven, moeten ervan worden verwittigd dat met het verkrijgen van de Belgische nationaliteit, minstens vanuit juridisch oogpunt, die nationaliteit voortaan ook de enige nationaliteit is waarmede naar de toekomst toe, o.m. inzake kwesties van personen- en familierecht, in België rekening zal worden gehouden.

7° De eerste evaluatie van de wet: een reële of een gemiste kans?

Over de toepassing van de nieuwe wet en eventuele problemen in dat verband zou, zo is aangekondigd, een eerste evaluatie plaatsvinden, uiterlijk een jaar na de inwerkingtreding. Het ziet ernaar uit dat de regering tegen die tijd ook effectief wenst klaar te zijn om die evaluatie te kunnen maken. Maar meer dan een operatie die via een aantal punctuele tussenkomsten de toepassingsvoorwaarden van de wet moet optimaliseren zit er voorlopig niet in. In antwoord op een mondelinge vraag van Kamerlid J. Vandeurzen gaf de minister van Justitie te kennen dat op de Ministerraad van 10 november 2000 vier maatregelen werden goedgekeurd die verband houden met de toepassing van de nieuwe nationaliteitswet en een aantal knelpunten moesten opvangen.¹⁰² Een eerste maatregel houdt de oprichting in van een gemengde werkgroep die, in overleg met de dienst Nationaliteit van de administratie van het departement Justitie, met het kabinet van de minister van Binnenlandse Zaken en met de voorzitter van de naturalisatiecommissie van de Kamer, op zeer korte termijn de werkwijze inzake de behandeling van de naturalisatieaanvragen zal hertekenen. Daarbij zullen o.m. de criteria voor het verkrijgen van de naturalisatie worden verduidelijkt en zal ook de problematiek van het advies en de adviestermijnen worden bestudeerd. Er is alvast beslist dat met betrekking tot de verduidelijking van de criteria die worden gehanteerd bij de beoordeling van de naturalisatiedossiers, de rechtspraak van de commissie voor de Naturalisaties van de Kamer wordt bestudeerd en hieraan vervolgens verspreiding zal worden gegeven. Het is de bedoeling de toepassing van de criteria via transparante uniforme richtlijnen aan de parketten mee te delen.

Een tweede maatregel is de aankondiging van een omzendbrief waarin de ambtenaren van de burgerlijke stand

⁹⁹ Kinderen boven de leeftijd van achttien jaar genieten nog slechts het recht hun ouders te vervoegen indien bewezen is dat zij ten laste zijn.

¹⁰⁰ Art. 10, 4°.

¹⁰¹ Zie o.m.: VERWILGHEN, M., «Conflits de nationalités. Plurinationalité et apatridie», *Recueil des Cours*, vol. 277(1999).

¹⁰² *Parl. St.*, Kamer. 2000-2001, CRIV 50 com 320, 15-16.

herinnerd worden aan hun opdracht in het raam van de nieuwe wet,¹⁰³ zulks om te vermijden dat dossiers die niet voldoen aan de wettelijke voorwaarden, toch voor behandeling worden doorgestuurd.

De derde maatregel is dat inmiddels ook een wetenschappelijk onderzoek naar de naleving van de wet, o.m. door de ambtenaren van de burgerlijke stand, is uitbesteed. Een onderzoeksopdracht in die zin is toevertrouwd aan twee Brusselse onderzoekscentra, met name de EHSAL en de ULB. Opzet is om, o.m. aan de hand van bevragingen bij de bevoegde bestuurlijke en gerechtelijke instanties die betrokken zijn bij de procedure(s) voor de nationaliteitsverwerving, na te gaan in welke mate de efficiëntie en de effectiviteit van de nieuwe procedures kunnen worden verbeterd. De onderzoeksresultaten worden reeds na drie maanden verwacht, zodat zij op het ogenblik van de geplande evaluatie, een jaar na de inwerkingtreding van het nieuwe W.B.N., beschikbaar zijn.

Vierde en laatste maatregel is de aankondiging van de benoeming door de minister van Binnenlandse zaken van veertien bijkomende personeelsleden op het niveau van de Dienst Vreemdelingenzaken voor de behandeling van de naturalisatieaanvragen.¹⁰⁴

Daarmee is alles tijdig in voorbereiding gebracht, in het vooruitzicht van een eerste evaluatie, gepland uiterlijk mei 2001. Het ziet er voorlopig niet naar uit – althans afgaande op de recente verklaringen van de minister van Justitie – dat men de gelegenheid te baat wil nemen om opnieuw meer harmonie in de regelgeving te brengen.

BESLUIT

Meervoudige nationaliteit, migrantenstemrecht, Europees burgerschap, het zijn evenzovele facetten van de gestage internationalisering van het juridisch statuut van personen. Er valt veel te zeggen voor een juridische herformulering van de betekenis van de nationaliteit: ofwel relateert men de betekenis ervan zeer sterk, omdat men de overtuiging is toegedaan dat de nationaliteit zich niet meer laat verantwoorden als rechtsgrond voor het verwerven van een aantal relevante rechten in de samenleving; de drempel naar de nationaliteit moet in die visie zo laag mogelijk worden gelegd, zo soepel mogelijk worden geïnterpreteerd. Ofwel behoudt de nationaliteit als onderscheidingscriterium wel haar betekenis, maar dan is het belangrijk dat men werk maakt van correcte, goed onderbouwde criteria die de voorwaarden opleveren voor nationaliteitsverwerving. Niet alle Europese lidstaten zitten hier op dezelfde lijn. Het nieuwe W.B.N. verwoordt een keuze voor het eerste alternatief: soepele voorwaarden, snelle procedures, weinig controlemogelijkheden voor de bestuurlijke en gerechtelijke instanties en een groot vertrouwen in de kandidaat voor de Belgische nationaliteit. Veiligheidsrisico's en eventuele problemen met geloofwaardigheid van vervangende documenten worden ondergeschikt gemaakt aan de optie voor een soepele regelgeving en procedure. Nergens in Europa wordt met even soepele voorwaarden als in ons land gewerkt

bij de toekenning van de nationaliteit aan vreemdelingen. Zolang de Europese lidstaten soeverein oordelen over de toekenning en/of de vervallenverklaring van de eigen nationaliteit, zijn discrepanties tussen de nationale wetgevingen terzake niet uit te sluiten. Maar ook de gevolgen daarvan, moet men bereid zijn erbij te nemen. Soepele regelgeving heeft onvermijdelijk een aanzuigeffect. Dat is des te meer zo wanneer aan de nationaliteitsverwerving ook het Europese burgerschap is verbonden. Via een soepele nationaliteitswet geeft België het Europese burgerschap aan vreemdelingen die in geen van onze buurlanden daarvoor in aanmerking zouden komen. Vroeg of laat voegt een dergelijke situatie een nieuw argument toe aan de discussie over de vraag of de rechten verbonden aan het Europese burgerschap nog langer van het bezit van de nationaliteit van een van de lidstaten afhankelijk kunnen worden gemaakt; voor sommigen is die voorwaarde niet meer te rechtvaardigen.

Een en ander stemt tot nadenken. De evaluatie van het wetgevend werk dat in het raam van de recentste herziening van de Belgische nationaliteitswetgeving is geleverd, valt, wat ons betreft, negatief uit. Er is snel gewerkt, ten koste van de coherentie. Het resultaat is een laagdrempelige nationaliteitswet, die in werking is getreden nog vooraleer men de administraties en parketten die met de toepassing van de wet zijn gelast, de nodige ondersteuning heeft gegeven om hen in staat te stellen, binnen de gestelde termijnen, het van hen gevraagde werk te doen. Om het probleem voor te zijn, heeft men in de wet bepaald dat tijdsgebrek op dat vlak geen onoverkomelijke hindernis hoeft te zijn: een ontbrekend advies is een gunstig advies. Men had niets beter kunnen bedenken om de bestuurlijke en gerechtelijke diensten in hun hemd te zetten.

Het systeem blijft, ondanks alle versoepelingen, steunen op een achterhaalde conceptie van de naturalisatieprocedure: de nationaliteit is een gunst die wordt verleend door het parlement. Meer consequent ware de keuze geweest voor overschakeling op een administratieve procedure gebaseerd op de verblijfsduur, waarbij de hoven en rechtbanken de naleving van de wettelijke voorwaarden controleren. Zoals gezegd, was daarvoor een grondwetswijziging noodzakelijk geweest.¹⁰⁵ In het huidige stelsel is enerzijds geopteerd voor versoepeling van de voorwaarden, met schrapping van de toets aan de voldoende integratiewil, maar blijft *finaliter* de naturalisatie een politieke beslissing van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Die hybriditeit is wellicht het kenmerk van een dynamische rechtstak. Nieuwe wijzigingen zijn dan ook te voorspellen: een eerste hypothese is dat we vroeg of laat worden teruggefloten door een of meer van onze andere Europese partners; een andere mogelijkheid is dat men dan toch zou overstappen naar het stelsel van de administratieve procedure, dat meer transparantie en dus objectiviteit in de afhandeling van de aanvragen verzekert. Uit de analyse van de maatregelen die in Ministerraad van 10 november 2000 zijn getroffen, lijkt niets erop te wijzen dat de regering reeds bereid zou zijn te erkennen dat het systeem, zoals het nu is uitgewerkt, onwerkbaar is en men, op de ene of andere wijze, zal genooddaakt zijn meer armslag te geven aan de gerechtelijke en bestuurlijke instanties die bij de behandeling

¹⁰³ Zo dienen akten en stavingsstukken die bij het dossier worden gevoegd te bewijzen dat effectief aan de voorwaarden van art. 12bis, respectievelijk 19 W.B.N. is voldaan.

¹⁰⁴ Cf. *supra* noot 88.

¹⁰⁵ Cf. *supra* noot 76.

van de naturalisatiedossiers en nationaliteitsverklaringen zijn betrokken. Het doek valt bij de eerste evaluatie, in mei eerstkomend.

Bijlage: Chronologisch overzicht van de belangrijkste, opeenvolgende wetswijzigingen, uitvoeringsbesluiten en ministeriële circulaire, sinds de inwerkingtreding van het W.B.N. in 1985

Circulaire van 6 augustus 1984 betreffende het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 14 augustus 1984); circulaire van 27 november 1984 tot aanvulling van de circulaire van 16 oktober 1975 en 30 april 1984 betreffende de nationaliteit (B.S., 5 november 1984); circulaire van 30 juli 1985 tot aanvulling van de circulaire van 6 augustus 1984 betreffende het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 1 augustus 1985); wet van 13 juni 1991 tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en van de artikelen 569 en 628 van het Gerechtelijk Wetboek (B.S., 3 september 1991); circulaire van 8 november 1991 betreffende de wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 7 november 1991); circulaire van 4 mei 1992 tot aanvulling van de circulaire van 16 oktober 1975 en 30 april 1984, zoals aangevuld bij de circulaire van 27 november 1984, betreffende de nationaliteit (B.S., 22 mei 1992); wet van 6 augustus 1993 tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en van de wetten betreffende de naturalisatie (B.S., 23 september 1993); circulaire van 3 september 1993 betreffende de wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en van de wetten betreffende de naturalisatie (*Ibid.*); circulaire van 28 februari 1995 betreffende de procedure bepaald bij artikel 12bis van de Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het

grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en betreffende het recht op verblijf van de vreemdelingen bedoeld in artikel 10 van dezelfde wet (B.S., 31 maart 1995); wet van 13 april 1995 tot wijziging van de naturalisatieprocedure en van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 10 juni 1995); K.B. van 13 december 1995 tot bepaling van de inhoud van het aanvraagformulier inzake naturalisatie en de bij het verzoek te voegen akten en stavingsstukken en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 13 april 1995 tot wijziging van de naturalisatieprocedure en van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 16 november 1995 en 20 januari 1996); omzendbrief van 12 augustus 1996 betreffende de overlegging van een eensluidende fotokopie in het kader van een naturalisatieaanvraag (B.S., 17 september 1996); K.B. van 11 december 1996 waarbij aan de dienst Naturalisaties van de Kamer van Volksvertegenwoordigers toegang wordt verleend tot de informatiegegevens van het Rijksregister van de natuurlijke personen (B.S., 7 februari 1997); wet van 22 december 1998 tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit wat de naturalisatieprocedure betreft (B.S., 6 maart 1999); K.B. van 13 juni 1999 tot wijziging, wat betreft de bijlage, van het K.B. 13 december 1995 tot bepaling van de inhoud van het aanvraagformulier inzake naturalisatie en de bij het verzoek te voegen akten en stavingsstukken en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van de wet van 13 april 1995 tot wijziging van de naturalisatieprocedure en van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 3 augustus 1999); circulaire van 14 juni 1999 betreffende de wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit (B.S., 3 augustus 1999).

Marie-Claire FOLETS

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

21 JUNI 2000

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. François en Coremans

Advocaten: mrs. Kelder, Vandamme en Timmermans loco Traest

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Economische reglementering – Beroepsverbod – Veroordeelden en gefailleerden

Art. 3 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 betreffende het rechterlijk verbod aan bepaalde veroordeelden en gefailleerden om bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in de interpretatie volgens welke het in een automatisch in de tijd onbeperkt beroepsverbod voorziet. Die bepaling schendt de vermelde grondwetsbepalingen niet in de interpretatie volgens

welke het niet in een automatisch en in de tijd onbeperkt beroepsverbod voorziet.

Art. 6 van de wet van 2 juni 1998 tot wijziging van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 waarbij aan bepaalde veroordeelden en gefailleerden een dergelijk verbod wordt opgelegd en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend een dergelijk verbod uit te spreken, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Arrest nr. 77/2000

Onderwerp van de prejudiciële vragen

a. Bij vonnis van 23 februari 1999 inzake het openbaar ministerie en C.B. tegen G.M., M.M. en de B.V.B.A. L., heeft de Correctionele Rechtbank te Bergen de volgende prejudiciële vragen gesteld:

«Schendt art. 6 van de wet van 2 juni 1998, dat bepaalt dat het aan personen vóór de inwerkingtreding van de wet op-

gelegde verbod krachtens de artikelen 1, *1bis* en 2 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, na de inwerkingtreding van kracht blijft totdat tien jaar zijn verstreken sedert de datum van de veroordeling die tot het verbod aanleiding heeft gegeven, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat:

- die verbodsbepaling wordt toegepast, zonder dat de veroordeelde gedagvaard werd of uitgenodigd werd zich terzake nader te verklaren;

- zij niet is opgenomen in het beschikkend gedeelte van de beslissing tot veroordeling en niet het gevolg is van een op tegenspraak gevoerd rechtsgeding?

2. Schendt art. 3 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, als gewijzigd bij art. 86 van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, dat een niet gerehabiliteerde gefailleerde verbiedt om bepaalde in art. 1 van het genoemde K.B. bedoelde functies uit te oefenen, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat:

- die verbodsbepaling van toepassing is, zonder dat de gefailleerde werd gedagvaard of uitgenodigd werd zich terzake nader te verklaren;

- zij niet is opgenomen in het beschikkend gedeelte van de beslissing van de rechtbank van koophandel en niet het gevolg is van een op tegenspraak gevoerd rechtsgeding;

- zij niet gepaard gaat met enige beperking in de tijd, tenzij in geval van rehabilitatie?»

Die zaak is ingeschreven onder nummer 1641 van de rol van het Hof.

b. Bij vonnis van 21 april 1999 inzake het openbaar ministerie, E.H., P.C., de N.V. E.-I. en de N.V. H. & Co tegen P.M. en A.M., heeft de Correctionele Rechtbank te Brugge de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Schenkt art. 6 van de wet van 2 juni 1998 tot wijziging van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 waarbij aan bepaalde veroordeelden en aan de gefailleerden verbod wordt opgelegd bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend een dergelijk verbod uit te spreken, dat bepaalt dat het aan personen vóór de inwerkingtreding van de wet opgelegde verbod krachtens de artikelen 1, *1bis* en 2 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, na de inwerkingtreding van kracht blijft totdat tien jaar zijn verstreken sedert de datum van de veroordeling die tot het verbod aanleiding heeft gegeven, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat:

- die verbodsbepaling wordt toegepast, zonder dat de veroordeelde werd gedagvaard of uitgenodigd werd zich terzake nader te verklaren;

- zij niet is opgenomen in het beschikkend gedeelte van de beslissing tot veroordeling en niet het gevolg is van een op tegenspraak gevoerd rechtsgeding?»

Die zaak is ingeschreven onder nummer 1663 van de rol van het Hof.

c. Bij vonnis van 17 juni 1999 inzake de procureur des Konings tegen E.V. en S.V., heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Is art. 6 van de wet van 2 juni 1998 tot wijziging van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, waarbij aan bepaalde veroordeelden en aan de gefailleerden verbod wordt opgelegd bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend een dergelijk verbod uit te

spreken, strijdig met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het in overgangsmaatregelen voorziet voor een andere categorie van veroordeelden en nalaat in dezelfde maatregelen te voorzien voor een andere categorie van veroordeelden, die nochtans uitdrukkelijk worden beoogd in de andere artikelen van die wet, waardoor aldus een discriminatie tussen die beide categorieën wordt teweeggebracht?»

Die zaak is ingeschreven onder nummer 1713 van de rol van het Hof.

...

In rechte

...

B.1.1. Ingevolge art. 1 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934, gewijzigd bij art. 3 van de wet van 2 juni 1998, kan de rechter die een persoon veroordeelt, zelfs voorwaardelijk, als dader van of medeplichtige aan een van de strafbare feiten vermeld in dat artikel, of poging daartoe, zijn veroordeling doen gepaard gaan met «het verbod om, persoonlijk of door een tussenpersoon, de functie van bestuurder, commissaris of zaakvoerder in een vennootschap op aandelen, een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid of een coöperatieve vennootschap, enige functie waarbij macht wordt verleend om een van die vennootschappen te verbinden, de functie van persoon belast met het bestuur van een vestiging in België, bedoeld in art. 198, § 6, eerste lid, van de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, of het beroep van effectenmakelaar of correspondent-effectenmakelaar uit te oefenen». Het komt de rechter toe de duur van dat verbod vast te stellen, zonder dat die minder dan drie jaar of meer dan tien jaar mag bedragen.

B.1.2. De voormelde wijzigingswet van 2 juni 1998 heeft tegelijkertijd de lijst uitgebreid van strafbare feiten die aanleiding kunnen geven tot het in het geding zijnde verbod, het automatische karakter opgeheven dat het voormelde besluit aan dat verbod had gegeven, en de duur vastgesteld voor welke het verbod kan worden opgelegd.

De parlementaire voorbereiding verduidelijkt:

«Dit amendement beoogt een belangrijke wijziging aan te brengen in het stelsel van het beroepsverbod als bedoeld in art. 1 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934. Met name het automatische karakter van dit beroepsverbod heeft al heel wat kritiek uitgelokt (zie onder meer Huybrechts, L., «Het beroepsverbod van het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934: een bot zwaard van een blinde justitie», noot onder Antwerpen, 17 oktober 1991, *R.W.*, 1991-92, 1034). Het gevaar bestaat immers dat zowel de rechter als de veroordeelde geen oog hebben voor dit gevolg van de veroordeling.

Voorgesteld wordt dan ook om dit automatisme te vervangen door een verplichting voor de rechter om te oordelen of hij al dan niet een beroepsverbod oplegt. Gelet op de feiten en de doelstelling van het K.B. nr. 22, zal de rechter dus per concreet geval uitmaken of de veroordeelde in de toekomst nog kan worden toegelaten tot het bestuur van of het toezicht op vennootschappen.» (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 1311/3, p. 2).

«Die beperking in de tijd zou ook in dit wetsvoorstel moeten worden opgenomen. De huidige regeling sluit im-

mers elke evenredigheid tussen de duur van de sanctie en de ernst van de feiten uit. In dat opzicht kan ze echter de toets van het Europese verdrag tot bescherming van de rechten van de mens niet doorstaan. Volgens het Hof te Straatsburg kan immers geen straf worden uitgesproken die de maatschappelijke reclassering van de veroordeelde onmogelijk maakt.

Het lijkt derhalve noodzakelijk voor het beroepsverbod een minimum- en een maximumduur te bepalen, waarbij men zich zou kunnen laten leiden door de fiscale wetgevingen (...) of door art. 3bis van het K.B. nr. 22, dat een duur van minimum drie jaar en maximum tien jaar bepaalt.» (*idem*, nr. 1311/5, p. 4 en 5).

Wat art. 3 van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 betreft

B.2.1. Art. 3 van het K.B. nr. 22, dat de voormelde wet van 2 juni 1998 niet heeft gewijzigd en waarop een van de prejudiciële vragen in de zaak nr. 1641 betrekking heeft, bepaalt: «Art. 3. Het in artikel 1 gestelde verbod geldt ook voor den niet in eer herstelden gefailleerde, zelfs indien de toestand van faillissement in de gebieden die onder Belgisch gezag of bestuur hebben gestaan of in het buitenland is ontstaan.»

B.2.2. In het verslag aan de Koning dat dat besluit voorafgaat, is het doel als volgt omschreven: «Om het vertrouwen in bedoelde instellingen (bedoeld zijn de vennootschappen die een beroep doen op de spaargelden van derden) te versterken komt het erop aan het bestuur, het toezicht en het beheer ervan te ontzeggen aan onwaardige personen, wier gebrek aan rechtschapenheid duidelijk blijkt of aan personen, zoals gefailleerden, die, waar ze zich ongeschikt hebben betoond om hun eigen zaken te beheren, niet zonder gevaar geroepen kunnen worden om andermans belangen waar te nemen.» (*Belgisch Staatsblad*, 27 oktober 1934, p. 5768).

B.3. Volgens de verwijzende rechter is het van rechtswege dat het verbod bedoeld in artikel 3 van het K.B. nr. 22 in geval van faillietverklaring wordt opgelegd.

Aangezien een faillissement aantoonde dat de persoon die failliet is verklaard niet in staat zou zijn geweest om zijn eigen zaak te beheren en niet zonder risico die van een ander kan beheren, heeft de in het geding zijnde bepaling, wat de gefailleerden betreft, op die manier een maatregel genomen die op een objectief criterium berust en in verband staat met het beoogde doel. Er moet echter worden onderzocht of de maatregelen die zijn genomen ten aanzien van de personen bedoeld in art. 3, niet kennelijk onevenredig zijn met het nagestreefde doel.

Het beroepsverbod is het automatische gevolg van een faillietverklaring; het is – behalve in geval van rehabilitatie – onbeperkt in de tijd, ongeacht de omstandigheden die tot het faillissement hebben geleid; men heeft er geen debat over moeten voeren; het verbod vloeit voort uit een vonnis waarin het niet met redenen is omkleed.

Rekening houdende met de ernst van de maatregel, die het gevolg is van de verregaande beperking van de vrijheid van handel en nijverheid, gaan dergelijke regelen verder dan wat de wetgever zelf voldoende heeft geacht om, op hetzelfde gebied, het nagestreefde doel te bereiken, wanneer het beroepsverbod wordt opgelegd, niet – zoals art. 3 bepaalt – naar aanleiding van een faillissement, maar van een straf-

rechtelijke veroordeling. In dat laatste geval heeft hij immers een debat voor de rechter mogelijk gemaakt over het verbod en de duur ervan. Indien de wetgever van mening is dat de fout die in principe verboden is met een strafrechtelijke veroordeling, het automatische karakter van het verbod niet verantwoordt, kan het faillissement, waarmee niet noodzakelijk een fout of zelfs maar een gebrek aan vaardigheid gemoeid is, dat evenmin verantwoorden.

Onder die voorwaarden kan het in het geding zijnde verschil in behandeling niet worden verantwoord.

B.4. In de interpretatie van de verwijzende rechter (B.3) moet de prejudiciële vraag die in de zaak nr. 1641 op art. 3 betrekking heeft, bevestigend worden beantwoord.

B.5. Het Hof stelt echter vast dat art. 3, in zoverre het bepaalt dat «het in artikel 1 gestelde verbod [...] ook geldt voor den niet in eer herstelden gefailleerde [...]», sinds de wijziging van dat art. 1, in die zin kan worden geïnterpreteerd dat het in het geding zijnde beroepsverbod onder dezelfde voorwaarden en volgens dezelfde criteria als die van art. 1 wordt opgelegd. In die interpretatie doorstaan de in het geding zijnde bepalingen de grondwettigheidscontrole, aangezien het beroepsverbod niet automatisch is en beperkt is in de tijd.

Wat art. 6 van de wet van 2 juni 1998 tot wijziging van het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934 betreft

B.6.1. Art. 6 van de wet van 2 juni 1998 bepaalt: «Art. 6. Het aan personen vóór de inwerkingtreding van deze wet opgelegde verbod krachtens de artikelen 1, 1bis en 2 van hetzelfde K.B., blijft na de inwerkingtreding van kracht totdat tien jaar zijn verstreken sedert de datum van de veroordeling die tot het verbod aanleiding heeft gegeven.»

B.6.2. Hoewel die bepaling alleen de artikelen 1, 1bis en 2 van het in het geding zijnde K.B. beoogt, moet zij in die zin worden geïnterpreteerd dat zij bij analogie op art. 3 van toepassing is, aangezien het duidelijk niet de bedoeling van de wetgever was de niet gerehabiliteerde gefailleerden het voordeel van de regeling te ontnemen die hij voor de personen aan wie de voormelde strafrechtelijke veroordelingen zijn opgelegd, heeft ingevoerd. Het zou overigens incoherent geweest zijn indien hij voor de eerstgenoemden een strengere regeling zou hebben gehandhaafd dan voor de laatstgenoemden.

B.7.1. Volgens de formulering van de prejudiciële vraag in de zaak nr. 1713 en de motivering van de beslissing die aan het Hof is voorgelegd, zou het voormelde art. 6 een verschil in behandeling creëren tussen de personen die vóór de inwerkingtreding van de wet strafrechtelijk zijn veroordeeld of zich in staat van faillissement bevinden, naargelang het in het geding zijnde verbod automatisch was of uitdrukkelijk was uitgesproken door de rechter die de beslissing heeft gewezen: de overgangsmaatregel vervat in die bepaling zou alleen in het tweede geval van toepassing zijn.

B.7.2. De verwijzende rechter baseert zijn motivering op het feit dat in de in het geding zijnde bepaling in de Franstalige versie de termen «l'interdiction prononcée» worden gebruikt, terwijl zowel in de parlementaire voorbereiding als in de andere bepalingen van de wet van 2 juni 1998 naar het automatische verbod wordt verwezen.

Het Hof stelt vast dat de in het geding zijnde bepaling, doordat zij de artikelen 1, 1bis en 2 van het K.B. nr. 22

beoogt, verwijst naar het verbod dat op grond van die bepalingen zelf van rechtswege voortvloeit uit de strafrechtelijke veroordelingen vastgelegd in die bepalingen, en dat de verwijzende rechter automatisch noemt. In de Nederlandse tekst worden overigens de woorden «het (...) opgelegde verbod» gebruikt.

Hieruit volgt dat de in het geding zijnde bepaling geen aanleiding geeft tot het onder B.7.1. beschreven verschil in behandeling, en dat de prejudiciële vraag niet moet worden beantwoord.

B.7.3. De grieven die de eerste beklaagde voor de feiten-rechter in de zaak nr. 1713 in zijn memorie formuleert met betrekking tot de in het geding zijnde bepaling vallen samen met die welke in de zaken nrs. 1641 en 1663 worden aangevoerd. Zij zullen hierna worden onderzocht, in het antwoord van het Hof op de prejudiciële vragen die in die zaken zijn gesteld.

B.8.1. Uit de prejudiciële vragen die in de zaken nrs. 1641 en 1663 zijn gesteld, blijkt dat het voormelde art. 6 aan het Hof wordt voorgelegd in zoverre het een verschil in behandeling doet ontstaan tussen de personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld of zich in staat van faillissement bevinden, wat aanleiding heeft gegeven tot het verbod bedoeld in die bepaling, naargelang zij vóór of na de datum van inwerkingtreding van de wet van 2 juni 1998 (1 september 1998) zijn veroordeeld of failliet verklaard: in het eerste geval is het in het geding zijnde verbod van toepassing, zonder de waarborgen van een rechtspleging op tegenspraak, die in het tweede geval gelden.

B.8.2. Art. 6 van de wet van 2 juni 1998 is een overgangsbepaling die de duur van het beroepsverbod dat verbonden is met een beslissing van vóór de inwerkingtreding van de wet, tot tien jaar beperkt, vanaf de datum van die beslissing. De wetgever heeft de verschillen in behandeling waartoe een dergelijke bepaling aanleiding kon geven onderzocht, en heeft doen opmerken: «(...) de toestand van degenen die vóór de inwerkingtreding van de wet werden veroordeeld (, verbeterd) in ieder geval (...). Zo de wet niets zou bepalen, dan zou het beroepsverbod levenslang blijven duren. Nu wordt het omgezet in een beroepsverbod van tien jaar.» (*Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 1311/5, p. 9).

B.8.3. Inherent aan een overgangsregeling is dat een onderscheid wordt gemaakt tussen personen die betrokken zijn bij rechtstoestanden die onder het toepassingsgebied van die regeling vallen en personen die betrokken zijn bij rechtstoestanden die onder het toepassingsgebied van een nieuwe regeling vallen. Een dergelijk onderscheid houdt geen schending in van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet: elke overgangsbepaling zou inopportuun zijn mocht worden aangenomen dat zulke bepalingen de voormelde grondwetsbepalingen schenden om de enkele reden dat zij afwijken van de toepassingsvoorwaarden van de nieuwe wetgeving.

Bovendien zouden talrijke strafzaken die intussen zijn afgesloten, opnieuw moeten worden onderzocht indien de in het geding zijnde overgangsbepaling, die voor de betrokkenen in een gunstigere regeling voorziet dan de vroegere bepalingen, hun de procedurewaarborgen zou bieden waarin de nieuwe bepalingen voorzien en waarnaar in de prejudiciële vragen wordt verwezen. Gezien het grote aantal procedures dat hieruit zou zijn voortgevloeid, heeft de wetgever met reden kunnen oordelen dat een dergelijke maatregel niet moest worden genomen.

NOOT – Zie met betrekking tot art. 6 van de wet van 2 juni 1998 eveneens het arrest nr. 119/2000 van 16 november 2000, waarin het Hof in dezelfde zin heeft geoordeeld.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 29 NOVEMBER 1999

Voorzitter: de h. Boes

Rapporteur: de h. Waüters

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaat: mr. Bützler

Arbeidsongeval Overheidspersoneel – Gemeenschappen – Personeel van onderwijsinstelling – Blijvende invaliditeit – Vergoedingen – Rechtsvordering – Te dagvaarden rechtspersoon – Belgische Staat

Al moet de Belgische Staat uiteindelijk de last dragen van de vergoedingen, renten en gerechtskosten betreffende de blijvende invaliditeit van een door een arbeidsongeval getroffen personeelslid van een onderwijsinstelling georganiseerd door of namens een Gemeenschap, dan volgt daar niet uit dat de vordering van de getroffen ook tegen de Belgische Staat moet worden ingesteld.

Vlaamse Gemeenschap t/ A. en Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 23 juni 1997 gewezen door het Arbeidshof te Brussel;

...

Over het tweede middel, gesteld als volgt:

...

Overwegende dat, wat betreft de blijvende invaliditeit, art. 16, eerste lid, van de wet van 3 juli 1967 en art. 24 van het K.B. van 24 januari 1969 bepalen dat de vergoedingen en renten aan de bedoelde personeelsleden ten laste komen van de schatkist en dat dit eveneens geldt voor de procedurekosten, behalve in het geval van een roekeloze en tergende eis;

Dat daaruit niet volgt dat de vordering van de getroffen ook tegen de Belgische Staat moet worden ingesteld;

Overwegende voorts dat art. 28 van het voormelde K.B. van 24 januari 1969 niet bepaalt dat de vordering van de getroffen moet worden gesteld tegen degene die uiteindelijk de last van de vergoedingen en renten alsook de gerechtskosten moet dragen;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 13 MAART 2000

Voorzitter-rapporteur: de h. Verheyden

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Simont

1. Bevoegdheid en aanleg – Materiële bevoegdheid – Arbeidsrechtbank – Werkloosheid – Administratieve beslissing – Territoriaal onbevoegd directeur – Gevolg – 2. Werkloosheid

– Recht op uitkeringen – Directeur werkloosheidsbureau – Beslissing – Datum – Kennisgeving van beslissing – Datum

1. De arbeidsrechtbank die de administratieve beslissing over het recht op uitkering nietig verklaart wegens de territoriale onbevoegdheid van de directeur van het werkloosheidsbureau, verliest niet de bevoegdheid om de wettigheid van die beslissing te toetsen en om over de rechten van de werkloze uitspraak te doen.

2. Uit geen relevante wetsbepaling volgt dat de datum waarop de beslissing van de directeur van het werkloosheidsbureau over het recht op uitkering is genomen, overeenkomt met de datum van de brief die die beslissing ter kennis brengt van de werkloze.

R.V.A. t/ Van der H.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 september 1998 gewezen door het Arbeidshof te Luik;

...

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het onderdeel betoogt dat uit art. 7, § 11, tweede lid, van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, en uit art. 146, vierde lid, van het K.B. van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering, zoals ze door het arrest zijn toegepast, volgt dat de datum waarop de beslissing van de directeur van het werkloosheidsbureau is genomen, overeenstemt met de datum die in de ter kennis gebrachte beslissing vermeld wordt;

Overwegende dat uit geen van de voormelde bepalingen volgt dat de datum waarop de beslissing van de directeur van het werkloosheidsbureau is genomen, overeenstemt met de datum die in de ter kennis gebrachte beslissing vermeld wordt;

Overwegende dat die bepalingen respectievelijk betrekking hebben op de datum en de gevolgen van de kennisgeving van de bestuurlijke beslissing, wanneer die kennisgeving is geschied, en op de wijze waarop de kennisgeving van die beslissing moet geschieden, wanneer in een kennisgeving is voorzien;

...

Over het tweede onderdeel:

Overwegende dat de geschillen betreffende de rechten van werknemers, die voortvloeien uit de werkloosheidsreglementering, overeenkomstig art. 7, § 11, van de Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren;

Dat krachtens art. 580, 2°, Ger. W. de arbeidsrechtbank kennisneemt van geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van werknemers die voortvloeien uit de wetten en verordeningen inzake werkloosheid;

Overwegende dat de rechter over die geschillen uitspraak doet door op de hem regelmatig voorgelegde feiten de rechtsregels toe te passen op grond waarvan hij de vordering zal aannemen dan wel verwerpen, mits hij het recht van verdediging eerbiedigt en noch het voorwerp noch de grond van de vordering wijzigt;

Overwegende dat de rechter die kennisneemt van een geschil betreffende het recht op werkloosheidsuitkeringen, de werkloze in het recht op werkloosheidsuitkeringen kan herstellen, op voorwaarde dat hij de verordenende bepalingen inzake werkloosheid naleeft;

Overwegende dat de nietigverklaring van de beslissing van 23 maart 1993, wegens de plaatselijke onbevoegdheid van de directeur van het werkloosheidsbureau, in tegenstelling tot wat het bestreden arrest beslist, de rechter de bevoegdheid niet ontnemt om na te gaan of die beslissing in overeenstemming is met de wetten en verordeningen inzake werkloosheid, en om uitspraak te doen over de rechten die uit die wettelijke bepalingen voortvloeien;

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 4 APRIL 2000

Voorzitter: de h. Forrier

Rapporteur: de h. Goethals

Openbaar ministerie: de h. Duinslaeger

Advocaat: mr. Mertens

Stedenbouw – Herstel van de plaats in de vorige staat – Verplicht karakter – Draagwijdte

De rechter is verplicht het herstel te bevelen zodra dit noodzakelijk is om de gevolgen van de overtreding te doen verdwijnen. Hieruit volgt dat het herstellen in de oorspronkelijke toestand niet betekent dat de plaats hersteld moet worden in een materiële toestand die identiek is aan de toestand die vóór de bouwovertreiding bestond. Het herstellen van de plaats in de oorspronkelijke toestand kan inhouden dat de illegale constructie volledig of gedeeltelijk wordt afgebroken, ook al stond er vóór de bouwovertreiding op die plaats een andere constructie.

T. en De T.

Gelet op het bestreden arrest, op 22 april 1998 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

B. In zoverre de voorzieningen gericht zijn tegen de beslissing waarbij het herstel van de plaats in de vorige staat met oplegging van een dwangsom wordt bevolen:

Over het eerste middel:

Overwegende dat de bepaling van art. 68, § 1, a, van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, volgens welke, in geval van uitvoering of instandhouding van bepaalde werken met overtreding van de voorschriften van deze wet, de rechtbank benevens de straf, op vordering van de gemachtigde ambtenaar of van het college van burgemeester en schepenen, beveelt de plaats in de vorige staat te herstellen, zo moet worden verstaan dat de rechter verplicht is het herstel te bevelen, zodra dit noodzakelijk is om de gevolgen van de overtreding te doen verdwijnen;

Dat hieruit volgt dat herstellen in de vorige staat niet betekent dat de plaats hersteld moet worden in een materiële

toestand die identiek is aan de toestand die vóór de bouw-overtreding bestond; dat het herstellen van de plaats in de vorige toestand ook kan inhouden dat de illegale constructie volledig of gedeeltelijk wordt afgebroken, ook al stond er vóór de bouw-overtreding op die plaats een andere constructie;

Overwegende dat aan de eisers wordt verweten zonder voorafgaande en uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen een houten chalet te hebben verbouwd tot een stenen villa; dat de gemachtigde ambtenaar als maatregel van herstel de afbraak van de villa heeft gevorderd;

Overwegende dat de appèlrechters dienaangaande oordelen «dat het herstel, als gevorderd door de gemachtigde ambtenaar, noodzakelijk is om de gevolgen van het misdrijf te doen verdwijnen; (...) daaraan geen afbreuk wordt gedaan door de omstandigheid dat het bouwwerk – dat volledig zal moeten worden afgebroken – totstandkwam bij wijze van verbouwen van een oorspronkelijk houten chalet, verbouwen dat klaarblijkelijk uiteindelijk grotendeels het afbreken van het bestaande houten bouwsel tot gevolg had; (...) derhalve, (eisers) onterecht aanvoeren dat herstel in de vorige staat te dezen zou beduiden dat het oorspronkelijk houten chalet – dat overigens vergunningsloos was gebouwd – opnieuw zou moeten worden gebouwd; (...) het door de vordering beoogde herstel immers zal zijn verwezenlijkt zodra de gevolgen spruitend uit het hun ten laste gelegde misdrijf zullen zijn verdwenen, met andere woorden van zodra de villa is afgebroken (en – uiteraard – de afbraakmaterialen zullen zijn verwijderd) en zonder dat enig ander bouwwerk (opnieuw) moet worden opgericht»;

Dat de appèlrechters met deze motieven de beslissing dat het gevorderde herstel de afbraak van het bouwwerk inhoudt, naar recht verantwoorden;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

NOOT – Zie thans (het op bijna identieke wijze gelibelleerde) art. 149 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening (*B.S.* 8 juni 1999, eerste editie). Zie omtrent de problematiek van wat bij een ambtshalve uitvoering van een herstelmaatregel moet worden begrepen onder de «oorspronkelijke toestand», inzonderheid M. Roosemont, «Ambtshalve uitvoering van afbraakvonnissen en -arresten overeenkomstig artikel 68, § 2, van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening», *T.R.O.S.* 1998, 620-629; Antwerpen 19 oktober 1999, *R.W.* 1999-2000, 1191, noot M. Roosemont, alsook G. Debersaques, B. Hubeau en P. Lefranc, *De sanctionering van stedenbouwmisdrijven. Handhavingsmaatregelen*, Brugge, Die Keure, 2000, nrs. 173-174.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 22 JUNI 2000

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaat: mr. Claeys Bouuaert

Beslag en executie – Bewarend beslag – Urgentie

Een bewarend beslag kan slechts worden gelegd wanneer er sprake is van hoogdringendheid. Deze hoogdringendheid dient te bestaan zowel op het tijdstip waarop het beslag werd gelegd als op het ogenblik waarop de beslagrechter over de handhaving van het beslag dient te oordelen.

Belgische Staat, minister van Financiën t/ Vennootschap naar Monegaskisch recht S.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 mei 1997 gewezen door het Hof van Beroep te Gent;

...

Overwegende dat krachtens art. 1413 Ger. W. een bewarend beslag slechts kan worden gelegd wanneer er sprake is van hoogdringendheid; dat aan dit vereiste is voldaan wanneer de solvabiliteit van de schuldenaar in het gedrang komt, zodat de latere uitwinning gevaar loopt; dat deze hoogdringendheid dient te bestaan zowel op het tijdstip waarop het beslag wordt gelegd als op het ogenblik waarop de rechter over de handhaving van dit beslag dient te oordelen;

Overwegende dat de rechter op onaantastbare wijze in feite oordeelt over het bestaan van hoogdringendheid;

Dat het onderdeel opkomt tegen de beoordeling van feiten door de appèlrechter, mitsdien niet ontvankelijk is;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 29 SEPTEMBER 2000

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Boes

Openbaar ministerie: de h. Dubrulle

Advocaten: mrs. Nelissen-Grade en Bützler

Verjaring – Burgerlijke vordering uit misdrijf – Verjaringswet van 10 juni 1998 – Werking in de tijd – Rechtsvordering die bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard is verklaard – Betekenis – Rechtsvordering waarover definitief werd beslist – Door wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling – Gevolg

De wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen inzake verjaring bepaalt dat de inwerkingtreding van deze wet niet tot gevolg kan hebben dat een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen voor rechtsvorderingen die bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard zijn verklaard. Dat betekent dat de nieuwe termijnen worden toegepast op rechtsvorderingen waarover niet definitief werd beslist. Dit is het geval wanneer een cassatieberoep hangende is.

Een rechterlijke beslissing die gewezen is op grond van een door de wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling en regelmatig bestreden wordt, kan niet in de rechtsorde gehandhaafd blijven, ook al is de nieuwe wet slechts na het regelmatig cassatieberoep in werking getreden.

F.V. t/ Vennootschap naar Zweeds recht S.-S. en N.V.
A.G.J.

Gelet op het bestreden arrest, op 2 november 1994 gegeven door het Hof van Beroep te Antwerpen;

...

Overwegende dat het arrest de op 14 januari 1983 ingestelde vordering van eiseres, gesubrogeerd in de rechten van de nabestaanden van El Allati Mohamed, ertoe strekkende eerste verweerster te horen veroordelen tot betaling van schadevergoeding wegens het gebrek aan veiligheid van eerste verweersters installatie die de oorzaak is geweest van de elektrocutie en het overlijden van El Allati Mohamed op 2 juli 1976, te kwalificeren als een gebrek aan voorzichtigheid en voorzorg in de zin van art. 418 Sv., onontvankelijk verklaart wegens verjaring op grond van art. 26 Voorafgaande Titel Sv;

Overwegende dat deze wetsbepaling, vóór haar wijziging bij wet van 10 juni 1998, bepaalde dat de burgerlijke rechtsvordering volgend uit een misdrijf verjaart door verloop van vijf jaren, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, zonder dat ze kan verjaren voor de strafvordering; dat krachtens het vroeger toepasselijke art. 2262 B.W. de rechtsvordering uit een foutieve handeling verjaart door verloop van dertig jaren;

Overwegende dat het middel aanvoert dat de appèlrechters, door de vordering van eiseres onontvankelijk te verklaren wegens verjaring op grond van het genoemde art. 26 Voorafgaande Titel Sv., hen die schade lijden als gevolg van een fout die een misdrijf uitmaakt in een merkelijk ongunstiger positie plaatst dan zij die schade lijden als gevolg van een fout die geen misdrijf uitmaakt en aldus de artikelen 10 en 11 van de Grondwet inzake de gelijkheid van de Belgen voor de wet schenden;

Overwegende dat het voormelde art. 26 van de Voorafgaande Titel Sv., zoals vervangen bij art. 2 van de wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring, bepaalt: «De burgerlijke rechtsvordering uit een misdrijf verjaart volgens de regels van het Burgerlijk Wetboek of van de bijzondere wetten die van toepassing zijn op de rechtsvordering tot vergoeding van de schade. Zij kan echter niet verjaren voor de strafvordering»;

Dat uit parlementaire voorbereiding van deze wet blijkt dat ze het rechtstreekse gevolg is van de arresten van het Arbitragehof van 21 maart 1995 en 12 juli 1996, waarbij rechtsdoende op prejudiciële vragen, voor recht werd gezegd dat art. 26, vóór zijn wijziging, art. 10 en 11 van de Grondwet schendt, en van het arrest van 19 februari 1997, waarbij het Arbitragehof zich onbevoegd heeft verklaard om de werking in de tijd van zijn arrest van 31 maart 1995 te bepalen;

Dat art. 11 van de wet van 10 juni 1998 bepaalt: «Wanneer de rechtsvordering bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard is verklaard vóór de inwerkingtreding van deze wet, kan deze inwerkingtreding niet tot gevolg hebben dat een nieuwe verjaringstermijn begint te lopen»;

Dat uit diezelfde voorbereiding blijkt dat bedoeld werd de nieuwe termijn toe te passen op rechtsvorderingen waarover niet definitief werd beslist; dat dit het geval is wanneer een cassatieberoep hangende is;

Overwegende dat een op grond van een door de wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling gegeven en regel-

matig bestreden rechterlijke beslissing, niet in de rechtsorde kan gehandhaafd blijven, ook al is de nieuwe wet slechts na het regelmatig cassatieberoep in werking getreden;

Dat de door het middel opgeworpen schending vaststaat;
Dat het middel derhalve gegrond is.

NOOT – *De naweeën van het lentearrest na de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet*

1. De naweeën van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. zijn nog niet volledig achter de rug. Een korte opfrissing van het geheugen is niet misplaatst. Volgens het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. was een rechtsvordering tot schadevergoeding op grond van een onrechtmatige daad die tegelijk een misdrijf uitmaakte, onderworpen aan een veel kortere verjaringstermijn (vijf jaar, zij het niet korter dan de verjaringstermijn voor de strafvordering) dan een aansprakelijkheidsvordering op grond van een louter burgerrechtelijke onrechtmatige daad, waarvoor overeenkomstig het oude art. 2262 B.W. een dertigjarige verjaringstermijn gold. In zijn befaamd en in latere rechtspraak bevestigd lentearrest (waarnaar in het geannoteerde cassatiearrest wordt verwezen) oordeelde het Arbitragehof dat het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. in die context met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel niet verzoenbaar was (nr. 25/95, 21 maart 1995, *B.S.* 31 maart 1995, *A.A.* 1995, 377, *R.W.* 1994-1995, 1324, noot Ph. Traest; nr. 51/96, 12 juli 1996, *B.S.* 14 augustus 1996; nr. 61/97, 14 oktober 1997, *B.S.* 25 oktober 1997). Het viel immers niet redelijk te verantwoorden dat voor een ernstig vergrijp een veel kortere verjaringstermijn gold dan voor een minder ernstige (want niet-strafbare), maar vergelijkbare fout. Als gevolg van die rechtspraak werden de gevallen waarop de toepassing van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. tot een discriminatie leidde, voortaan aan de dertigjarige verjaringstermijn van het oude art. 2262 B.W. onderworpen. Doordat verscheidene groepen in de samenleving deze expansie van de dertigjarige termijn dan weer niet opportuun achtten, heeft de wetgever in de nieuwe verjaringswet van 10 juni 1998 (*B.S.* 17 juli 1998) de gemeenrechtelijke verjaringstermijnen gewijzigd (tien jaar voor persoonlijke rechtsvorderingen) en de rechtsvordering op grond van een strafrechtelijk betugelde onrechtmatige daad voortaan in principe onder de verjaringsregeling voor een louter civielrechtelijke onrechtmatige daad laten vallen (absolute termijn van twintig jaar vanaf het schadeverwekkende feit, beperkt door een relatieve termijn van vijf jaar vanaf het ogenblik waarop de benadeelde kennisneemt van zowel de schade als de identiteit van de aansprakelijke, art. 2262bis, § 1, B.W.). De enige uitzondering op die gelijkschakeling tussen de verjaring van een burgerlijke vordering op grond van een misdrijf en de verjaring van een aansprakelijkheidsvordering op grond van een gewone onrechtmatige daad, is dat de verjaring van de burgerlijke vordering niet kan intreden zolang de verjaring van de strafvordering nog niet is verlopen (over de nieuwe verjaringswet zie o.m. H. Bocken, I. Boone, B. Claessens, D. Counye, E. De Kezel, P. De Smedt, *De herziening van de bevrijdende verjaring door de Wet van 10 juni 1998*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 172 p.; I. Claeys, «De nieuwe verjaringswet: een inleidende verkenning», *R.W.* 1998-99, 377-403; *Id.*, «Een tweede blik op de nieuwe verjaringswet», in X, *CBR-Jaarboek 1998-99*, Antwerpen, Maklu, 1999, 201-239;

A. Jacobs, «La loi du 10 juin 1998 modifiant certaines dispositions en matière de prescription», *T.B.B.R.* 1999, 10-35; *Id.*, «Prescription de l'action civile née d'une infraction. La loi nouvelle est arrivée», *J.L.M.B.* 1998, 1310-1315; N. Peeters, «Recente wijzigingen inzake verjaringstermijnen», *A.J.T.* 1998-99, 329-333; M. Regout-Masson, «La prescription en droit civil», in *La Prescription*, Luik, CUP, 1998, (29) 67-79; M.E. Storme, «<http://www.ufsia.ac.be/~estorme/verjaring98.html>»; J.-F. Van Drooghenbroeck en R.O. Dalcq, «La loi du 10 juin 1998 modifiant certaines dispositions en matière de prescription», *J.T.* 1998, 705-709).

2. Met de nieuwe verjaringswet rijzen overgangrechtelijke problemen ten aanzien van de vele aansprakelijkheidsvorderingen die gegrond zijn op strafbare schadeverwekkende feiten die dateren van vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet (27 juli 1998). De verjarings situatie van dergelijke rechtsvorderingen hangt af van de fase waarin de betrokkenen op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet zich op procedureel vlak bevinden (nog geen procedure, definitieve beslissing of hangende de procedure). Telkens rijst de vraag naar zowel de temporele werking van de ongrondwettigheid van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. als naar de gelding van de nieuwe verjaringswet.

Wanneer met betrekking tot feiten van vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet *nog geen enkele procedure* is aangevat, moet een rechter die daarna van de zaak kennisneemt, niet alleen met de oude dertigjarige verjaringstermijn rekening houden, maar ook met de termijnen van de nieuwe verjaringswet die overeenkomstig art. 10 vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe wet beginnen te lopen. Wel valt aan te stippen dat de oude dertigjarige termijn slechts een aanvang begon te nemen op het ogenblik dat alle aansprakelijkheidsvoorwaarden (met inbegrip van het bestaan van schade) vervuld waren en niet reeds (zoals de huidige twintigjarige termijn) zodra het schadeverwekkende feit plaatsvond.

Wanneer een *definitieve beslissing* reeds vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet aan een procedure een einde heeft gemaakt, dan kunnen het lentearrest noch de wetgever aan die beslissing, tornen, gezien het onherroepelijke karakter ervan. Een nieuwe eis zou stuiten op de onontvankelijkheid van de rechtsvordering wegens het gezag van gewijsde dat aan de definitieve beslissing kleefte. Het lentearrest is geen vernietigingsbeslissing maar een op prejudiciële vraag gewezen arrest, zodat een vordering tot intrekking van een rechterlijke beslissing niet mogelijk is (art. 10-18 Bijz. W. Arbitragehof). Aan verworven rechten doet ook de nieuwe verjaringswet geen afbreuk.

Tussen beide hypothesen in bevindt zich de situatie waarbij op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet een procedure wel *gestart* is maar *nog steeds aan de gang* is. In dit geval moet de uitspraak doende rechter rekening houden met de gevolgen van het lentearrest van het Arbitragehof en zonodig de dertigjarige termijn op grond van het oude art. 2262 B.W. toepassen in plaats van de ongrondwettige vijfjarige termijn. De werking in de tijd van de *onggrondwettigheid* van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. op zichzelf wou het Arbitragehof (nr. 8/97, 19 februari 1997, *B.S.* 3 april 1997, *A.A.* 1997, 105, *J.T.* 1997, 293, noot M. Mathieu) noch de wetgever (in de nieuwe verjaringswet) beperken.

3. De aansprakelijkheidsvorderingen die vóór het lentearrest op grond van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. zouden zijn verjaard, herleven dus, onder voorbehoud van een reeds tussengekomen definitieve beslissing, zolang de dertigjarige termijn van het oude art. 2262 B.W. bij het instellen van de rechtsvordering nog niet was verlopen. Wel mag het materiële toepassingsgebied van het lentearrest niet worden overdreven. Terwijl de ongrondwettigheid van het oude art. 26 V.T.Sv. wel geldt in de context van aansprakelijkheid bij verkeersongevallen alsook van medische aansprakelijkheid (Arbitragehof nr. 81/99, 30 juni 1999, *R.W.* 1999-2000, 1155, met noot I. Claeys), blijkt dit niet zo te zijn als de rechtsvordering op grond van een misdrijf (*in casu* een tekortkoming aan een arbeidsovereenkomst) via het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. aan een *langere* termijn is onderworpen dan wanneer een vergelijkbaar feit geen misdrijf uitmaakt (Arbitragehof nr. 13/97, 18 maart 1997, *B.S.* 31 mei 1997, *A.A.* 1997, 157, *J.T.T.* 1997, 161, noot M. Henard; zie uitgebreider mijn reeds geciteerde bijdrage, *R.W.* 1998-99, 380-381, nr. 11).

Wat de nieuwe verjaringswet betreft, is ze vanaf haar inwerkingtreding in potentie wel van toepassing maar kan ze in geval van een hangende procedure nog niet spelen wanneer met de stuitende werking van een dagvaarding wordt rekening gehouden. In een lopende procedure wordt per hypothese vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet een dagvaarding ingesteld. Krachtens art. 2244 B.W. werkt een dergelijke akte van rechtsingang waaruit de bedoeling van de eiser blijkt om in rechte een erkenning van zijn rechten te verkrijgen, stuitend. Terwijl na een stuitingsdaad de nieuwe termijn in beginsel de dag erna opnieuw begint te lopen («aflopende» stuiting), blijft de stuiting in geval van een dagvaarding volgens constante cassatierechtpraak voortduren niet alleen tijdens de aanleg *sensu strictu*, maar tijdens de hele procedure, ook tijdens de behandeling in cassatie (*Cass.* 24 april 1992, *Arr. Cass.* 1991-92, 801, *Pas.* 1992, I, 745, *R.W.* 1992-93 (verkort), 236; *Cass.* 13 september 1993, *Arr. Cass.* 1993, 692, *Pas.* 1993, I, 688, *R.W.* 1993-94, 751; *Cass.* 30 juni 1997, *Arr. Cass.* 1997, 732, *Pas.* 1997, I, 773; zie ook W. Wilms, *Dagvaarding en verjaring*, Antwerpen, Maklu, 1990, 47-49, nrs. 72-76). Die voortdurende stuiting speelt niet alleen ten aanzien van de oude dertigjarige termijn die in de plaats van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. is getreden, maar ook ten aanzien van de nieuwe verjaringstermijnen die slechts in potentie vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe wet beginnen te lopen. Bij een hangende procedure die al vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet aan de gang was, moet dus alleen worden nagegaan of de rechtsvordering volgens de oude dertigjarige termijn tijdig is uitgeoefend, althans in die situaties waarin het oude art. 26 V.T.Sv. discriminatoir werkte.

4. Hetzelfde resultaat geldt wanneer een procedure schijnbaar is afgelopen maar nog altijd een *rechtsmiddel openstaat*. De termijn om in burgerlijke zaken rechtsmiddelen aan te wenden loopt in de regel pas vanaf de betekening van de rechterlijke uitspraak (m.b.t. verzet, hoger beroep en cassatievoorziening respectievelijk art. 1048, 1051 en 1073 Ger.W.). In de praktijk wordt soms niet tot betekening overgegaan wanneer een rechtsvordering wegens verjaring onontvankelijk wordt verklaard. Zolang niet is betekend, kan nog steeds, naargelang van het geval, een

hoger beroep, verzet of cassatievoorziening worden ingesteld tegen een uitspraak die vele jaren geleden een rechtsvordering op grond van art. 26 Voorafgaande Titel Sv. onontvankelijk heeft verklaard. Neem het voorbeeld waarbij zich in 1976 een ongeval heeft voorgedaan, pas in 1986 een dagvaarding werd ingesteld, in 1994 de vordering op genoemde grond onontvankelijk werd verklaard en die uitspraak niet werd betekend: in 2001 kan nog steeds een rechtsmiddel worden ingesteld en zal de rechtsvordering ook niet verjaard zijn, aangezien de stuiting van de dagvaarding nog steeds werkt.

Bij dit besluit horen een drietal opmerkingen. In de eerste plaats was de termijn om bij gebrek aan betekening een rechtsmiddel aan te wenden, vóór de nieuwe verjaringswet aan de dertigjarige verjaringstermijn onderworpen (A. Fettweis, *Manuel de procédure civile*, Luik, 1987, 290, nr. 388). Zo men aanvaardt dat de tienjarige termijn ex art. 2262bis § 1, eerste lid, B.W. de functie van gemeenrechtelijke verjaringstermijn van de vroegere dertigjarige termijn heeft overgenomen, dan is de tijd om bij gebrek aan betekening een rechtsmiddel in te stellen voortaan ingeperkt tot tien jaar. In de gevallen van het ongrondwettige art. 26 Voorafgaande Titel Sv. betekent dit dat de termijn van tien jaar vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet begint te lopen (met een bijkomende beperking van de eerbiedigende werking van de oude dertigjarige termijn; zie voorts mijn geciteerde bijdrage, *R.W.* 1998-99, 393, nr. 40).

Bovendien, hoewel een schadelijder zijn recht om een rechtsmiddel in te stellen niet verliest enkel «door het aannemen van een houding die met dit recht tegenstrijdig is of door dit recht niet onmiddellijk uit te oefenen» (Cass. 6 november 1997, *Arr. Cass.* 1997, 1092, *T.B.B.R.* 1998, 250), aangezien de rechtsverwerking in het Belgische recht niet als een algemeen rechtsbeginsel wordt erkend (zie S. Stijns, «La 'rechtsverwerking': fin d'une attente déraisonnable? Considérations à propos de l'arrêt de la Cour de cassation du 17 mai 1990», *J.T.* 1990, 685-690), wordt hij eventueel toch de uitoefening van dit recht ontzegd wanneer hij er misbruik van maakt of zijn recht niet te goeder trouw uitoefent (in de letterlijke bewoordingen van het zonet geciteerde arrest lijkt het Hof van Cassatie aan rechtsmisbruik zelfs de sanctie van verlies van recht te koppelen, maar gezien zijn eerdere rechtspraak terzake was dit wellicht niet de bedoeling van het Hof; over de band tussen goede trouw en rechtsmisbruik en de toepassingsvoorwaarden zie W. van Gerven, *Verbindenissenrecht*, I, Leuven, Acco, 2000-2001, 43-47 en aldaar geciteerde referenties; S. Stijns, D. van Gerven en P. Wéry, «Chronique de jurisprudence – Les obligations: les sources (1985-1995)», *J.T.* 1996, 704-708).

Tegen het instellen van een rechtsmiddel lange tijd ná de uitspraak zou een verweerder ten slotte nog kunnen argumenteren dat de eiser heeft berust in de beslissing die de rechtsvordering heeft verjaard verklaard (afstand van de rechtsmiddelen die de eiser nog had kunnen aanwenden, art. 1044 Ger.W.). Een dergelijke berusting kan evengoed op stilzwijgende wijze gebeuren, maar dan moet ze wel kunnen worden afgeleid uit «bepaalde en met elkaar overeenstemmende akten of feiten waaruit blijkt dat de partij het vaste voornemen heeft haar instemming te betuigen met de beslissing» (art. 1045 Ger.W.); de wil om te berusten wordt niet zomaar vermoed (A. Fettweis, *o.c.*, 473, nr. 697). En zelfs al heeft een eiser stilzwijgend berust, dan nog is het

vaststaande cassatierechtspraak dat een berusting – een eenzijdige rechtshandeling – niet mogelijk is met betrekking tot beslissingen over bepalingen die de openbare orde raken. Zo zijn de bepalingen inzake verjaring van herzieningsvorderingen in de context van arbeidsongevallenvergoedingen van openbare orde en is een berusting in een beslissing terzake nietig (Cass. 17 oktober 1988, *Arr. Cass.* 1988-89, 183, *R.W.* 1988-89, 982, *Pas.* 1989, I, 165; zie ook Cass. 9 april 1975, *Arr. Cass.* 1975, 861, *Pas.* 1975, 781 (arbeidsongeval); Cass. 26 september 1980, *Arr. Cass.* 1980-81, 94, *R.W.* 1980-81, 2477, *Pas.* 1981, I, 94 (echtscheiding)). Wat het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. betreft, wilde de ironie dat deze bepaling die van openbare orde werd geacht (Cass. 19 oktober 1987, *Arr. Cass.* 1987-88, 202, *R.W.* 1987-88, 1054, verwijzende noot, *Pas.* 1988, I, 188), uit de rechtsorde is verdwenen, precies omdat ze strijdig is met ... de openbare orde; het gelijkheidsbeginsel raakt immers, althans voor het Hof van Cassatie, de openbare orde (Cass. 18 februari 1993, *Arr. Cass.* 1993, 207; voor verwijzingen over de bredere discussie terzake zie J. Theunis, «Het gelijkheidsbeginsel. Juridisch interpretatiekader, met bijzondere aandacht voor 'corrigerende ongelijkheden' en doorwerking in private rechtsverhoudingen», in *Publiekrecht. De doorwerking van het publiekrecht in het privaatrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1997, p. 176, noot 251). Of dit ook betekent dat een partij niet kan berusten in een beslissing die een rechtsvordering op grond van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. als verjaard heeft afgewezen, is in het licht van een recent cassatiearrest niet met zekerheid te beantwoorden. Het Hof van Cassatie lijkt de nietigheid van een berusting namelijk te beperken tot die gevallen waarin berust wordt in «een beslissing die verplichtingen bepaalt waarvan de last door bepalingen van openbare orde wordt geregeld» (Cass. 28 januari 1999, *R.W.* 1999-2000, 918). Aan die omschrijving beantwoordt niet een beslissing die een rechtsvordering verjaard verklaart. De toekomst zal moeten uitwijzen of de gebruikte formulering restrictief bedoeld was dan wel door de concrete omstandigheden van het voorliggende geval was ingegeven.

5. Waar past nu het geannoteerde arrest in dit algemene kader en wat is de betekenis en de draagwijdte ervan? Het Hof van Cassatie wou ten alle koste vermijden dat het over de grondwettige status van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. aan het Arbitragehof opnieuw een prejudiciële vraag moest stellen. Om daaraan te ontkomen vond het Hof het nodig eerst een eigen interpretatie te geven van art. 11 van de nieuwe verjaringswet volgens welke een nieuwe verjaringstermijn niet begint te lopen indien de aansprakelijkheidsvordering vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet reeds bij een *in kracht van gewijsde* gegane beslissing werd verjaard verklaard. In haar gangbare betekenis onderscheidt een «in kracht van gewijsde gegane beslissing» zich van een definitieve (of onherroepelijke) beslissing. Terwijl beide soorten beslissingen niet langer voor een gewoon rechtsmiddel (verzet of hoger beroep) vatbaar zijn, is alleen een definitieve beslissing ook niet langer vatbaar voor een buitengewoon rechtsmiddel zoals een voorziening in cassatie (zie art. 21 *juncto* 28 Ger.W.). Als een «in kracht van gewijsde gegane beslissing» ook in het raam van art. 11 van de nieuwe verjaringswet in haar gangbare betekenis wordt gebruikt, is het besluit onvermijdelijk: zodra over een aansprakelijkheidsvordering op grond van een misdrijf vóór de

inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet een beslissing is gevelde waartegen alleen nog een cassatievoorziening openstaat, «zou het Hof van Cassatie na een verplichte prejudiciële vraag aan het Arbitragehof verplicht zijn het oude art. 2262 B.W. toepasbaar (te) verklaren» (*o.c.*, *R.W.* 1998-99, 402-403, nr. 64, met bijgevoegde cursivering en toevoeging), ook al zou het middel slechts voor de eerste maal in cassatie worden opgeworpen want, zoals gezegd, het gelijkheidsbeginsel *ex art.* 10-11 G.W. raakt volgens het Hof van Cassatie de openbare orde.

Met het geannoteerde arrest heeft het Hof van Cassatie – wat onverwacht, zij het wat het resultaat betreft niet te betreuren – op innovatieve wijze een stap verder gezet. *In casu* ging het om een bestreden arrest dat dateerde van vóór het lentearrest van het Arbitragehof, waarin de feitenrechter de aansprakelijkheidsvordering op grond van een als misdrijf van onopzettelijke doodslag (art. 418 Sw.) te kwalificeren feit niet ontvankelijk had verklaard wegens verjaring op basis van het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. De ten grondslag liggende feiten waren ernstig: een installatie van de eerste verweerster in cassatie was gebrekkig en zó onveilig dat de verzeerde van de eiseres in cassatie door elektrocutie om het leven was gekomen. De feiten dateerden al van 1976. Op het ogenblik dat het Hof van Cassatie moet beslissen, is de nieuwe verjaringswet intussen al in werking getreden. Aan dit gegeven klampt het Hof zich met beide handen en voeten vast, omdat het zich zo voor zijn vernietiging van het bestreden arrest niet hoeft te baseren op de enkele ongrondwettigverklaring door het Arbitragehof, maar kan verwijzen naar de nieuwe verjaringswet. Om die reden kan het oordelen dat «een op grond van een door de wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling gewezen en regelmatig bestreden rechterlijke beslissing, niet in de rechtsorde kan gehandhaafd blijven, ook al is de nieuwe wet slechts na het regelmatig cassatieberoep in werking getreden».

Om die redenering te kunnen volgen, vond het Hof het nodig om eerst nog in het licht van de parlementaire voorbereidingsstukken een andere, autonome interpretatie aan het begrip van een «in kracht van gewijsde gegane beslissing» in de context van art. 11 van de nieuwe verjaringswet te geven. Met een «in kracht van gewijsde gegane beslissing» wordt een «definitieve» beslissing bedoeld. Wellicht heeft het Hof van Cassatie deze stap durven zetten, omdat deze begrippen ook in andere contexten worden gelijkgeschakeld. Zo besliste het Arbitragehof eerder al dat retroactieve wetten aan in kracht van gewijsde gegane, *d.w.z.* definitieve, beslissingen niet mogen raken (A. Alen, *Compendium van het Belgisch Staatsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 2000, p. 113, nr. 152, met verdere verwijzingen).

6. Een zinsdeeltje uit het arrest moet vooral juristen interesseren die zich op een of andere manier met de cassatietechniek bezighouden. Aan de overweging dat de rechterlijke beslissing die gebaseerd is op een door de wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling niet in de rechtsorde gehandhaafd kan blijven, voegt het Hof eraan toe dat dit geldt «ook al is de nieuwe wet slechts na het regelmatig cassatieberoep in werking getreden». Waarom heeft het Hof als toegevoegde bijzin hier niet veeleer aangewend: «ook al is de nieuwe wet slechts na de bestreden beslissing van de appelrechter in werking getreden»? De bevoegdheid van het Hof van Cassatie is immers beperkt tot de controle van de wetmatigheid van een rechterlijke beslissing zodat het Hof enkel

moet nagaan met welke normen de feitenrechter op het ogenblik van zijn uitspraak moest en kon rekening houden. Welnu, op dat ogenblik was de nieuwe verjaringswet per hypothese nog niet in werking getreden, zodat de feitenrechter er ook nog geen rekening mee kon houden. Een middel dat de schending van een wet inroept die op het ogenblik van de bestreden beslissing nog niet in werking is getreden, is niet ontvankelijk (Cass. 12 november 1951, *Pas.* 1952, I, 134).

De redenering van het geannoteerde arrest is wellicht verijnder. Enerzijds is dit zinsdeeltje wellicht te begrijpen vanuit het specifieke geval dat aan het Hof van Cassatie werd voorgelegd en vanuit de context waarin de oplossing werd gekaderd, zijnde het begrip van «in kracht van gewijsde gegane» beslissing uit art. 11 van de nieuwe verjaringswet. Daarenboven stelt het Hof van Cassatie niet dat de appelrechter de nieuwe verjaringswet heeft geschonden (het middel in de cassatievoorziening was trouwens lang vóór het ontstaan van de nieuwe verjaringswet opgesteld). De norm die door de bestreden beslissing wordt geschonden, is het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel zoals dit in art. 10-11 G.W. zit vervat. De nieuwe verjaringswet wordt er *in casu* bij betrokken om eruit af te leiden dat het Hof van Cassatie moeilijk een beslissing kan handhaven die gesteund is op een norm die de wetgever naderhand zelf ongrondwettig heeft bevonden.

7. De draagwijdte van deze niet vanzelfsprekende maar creatieve en welkome beslissing mag dus niet worden overschat. Terwijl het Arbitragehof noch de wetgever de toepassing van de oude dertigjarige termijn voor het verleden wou inperken, komt dit cassatiearrest, gezien de stuitende werking van dagvaardingen, *evenmin* erop neer dat de relevantie van het lentearrest in de toekomst wordt ingekort door de kortere verjaringstermijnen van de nieuwe verjaringswet óók van toepassing te verklaren op zaken waarin een in kracht van gewijsde gegane maar nog niet definitieve beslissing is gevelde.

De creativiteit en zo ook het belang van het arrest ligt veeleer hierin dat het Hof van Cassatie het bestreden arrest kon vernietigen, zonder zich opnieuw tot het Arbitragehof te moeten richten met de prejudiciële vraag of het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. strijdig is met het constitutionele gelijkheidsbeginsel (bij een uitspraak vóór de inwerkingtreding van de nieuwe verjaringswet kon het Hof, gezien het in art. 26 Bijz. W. Arbitragehof uitgewerkte systeem niet anders dan een prejudiciële vraag te stellen, zie Cass. 19 december 1996, *Arr. Cass.* 1996, 1232; Cass. 9 januari 1998, *Bull.* 1998, 52; Cass. 29 mei 1998, *Bull.* 1998, 661). Om de oude wetsbepaling ongrondwettig te verklaren, kan het zich voortaan beroepen op de ongrondwettigverklaring ervan door de wetgever zelf. Bij de uitwerking van de nieuwe verjaringswet is de wetgever immers uitgegaan van de vaststelling dat de oude regeling van art. 26 Voorafgaande Titel Sv. ongrondwettig is.

Ignace Claeys
Wetenschappelijk Medewerker K.U. Leuven
Advocaat te Brussel

NOOT – Over de verrijzenis van verjaarde vorderingen

1. Op 2 juli 1976 overlijdt El Allati Mohamed. Hij wordt geëlectrocuteerd wanneer hij werkt aan een installatie, omdat de eigenaar er niet voor heeft gezorgd dat de installatie

was voorzien van de noodzakelijke veiligheidsvoorzieningen die men van dergelijke installatie mag verwachten. De eigenaar begaat daardoor, als bewaarder van de zaak, een onrechtmatige daad, die tegelijk een strafrechtelijke kwalificatie kan krijgen als een gebrek aan voorzichtigheid en voorzorg in de zin van art. 418 Sw.

De arbeidsongevallenverzekeraar betaalt een schadevergoeding, maar oefent zes en een half jaar later verhaal uit tegen de onderneming, die eigenaar was van de installatie, en tegen diens verzekeringsmaatschappij. De verweerders roepen de verjaring in.

2. Op 14 januari 1983, de datum van de dagvaarding, bepaalt art. 26 Voorafgaande Titel Sv. dat de burgerlijke rechtsvordering volgend uit een als misdrijf omschreven tekortkoming verjaart te rekenen na vijf jaar vanaf de dag waarop het misdrijf werd gepleegd, maar niet vóór de verjaring van de strafvordering. Op dat ogenblik is de vordering dus reeds verjaard, zoals de rechter in eerste aanleg én in beroep (op 2 november 1994) vaststelt.

In een arrest van 21 maart 1995 verklaart het Arbitragehof echter dat die bepaling de artikelen 10 en 11 G.W. schendt, omdat zij de benadeelden van een fout die een misdrijf uitmaakt, zonder redelijke verantwoording in een merkelijk ongunstiger positie zet dan de benadeelden van een fout die geen misdrijf uitmaakt (Arbitragehof nr. 25/95, 21 maart 1995, *B.S.* 31 maart 1995).

Als gevolg daarvan wordt de wet aangepast bij wet van 10 juni 1998 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring (*B.S.* 17 juli 1998).

3. Sinds de inwerkingtreding van de wet van 10 juni 1998 bepaalt het gewijzigde art. 26 Voorafgaande Titel Sv. dat de burgerlijke rechtsvordering uit een misdrijf verjaart volgens de regels van het Burgerlijk Wetboek of van de bijzondere wetten die van toepassing zijn op de rechtsvordering tot vergoeding van de schade, maar niet vóór de verjaring van de strafvordering. De wet wijzigt tegelijk het Burgerlijk Wetboek: de vordering tot vergoeding van de schade veroorzaakt door een onrechtmatige daad wordt verkort tot in principe vijf jaar vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwarende ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon, en in ieder geval tot twintig jaar nadat het feit zich heeft voorgedaan waardoor de schade is veroorzaakt (art. 2262bis B.W.).

Als maatregel van overgangsrecht bepaalt de wet van 10 juni 1998 dat wanneer de rechtsvordering is ontstaan vóór de inwerkingtreding van deze wet, de nieuwe verjaringstermijnen waarin zij voorziet, slechts beginnen te lopen vanaf haar inwerkingtreding (art. 10). Zij bepaalt ook uitdrukkelijk dat wanneer de rechtsvordering bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard is verklaard vóór de inwerkingtreding van deze wet, er geen nieuwe verjaringstermijn kan beginnen lopen (art. 11).

4. In het voorliggende arrest oordeelt het Hof van Cassatie dat hiermee enkel de rechtsvorderingen worden bedoeld waarover *definitief* werd beslist dat zij verjaard waren. Zolang een cassatieberoep hangende is, is daarvan nog geen sprake, aldus het Hof van Cassatie. Het Hof oordeelt dat om die reden de wet van 10 juni 1998 voor het eerst in cassatie kan worden toegepast. Voor zover er sprake is van vorderingen waarvan de verjaring is verworven, maar waarvan dat feit nog niet definitief werd vastgesteld door de

rechter, heeft de wet dus terugwerkende kracht. Het Arbitragehof oordeelde eerder immers dat de onmiddellijke werking van een nieuwe verjaringstermijn op lopende verjaringen geen probleem vormt, maar dat de wet die verjaringen heropent die vóór de inwerkingtreding van de wet werden bereikt, een terugwerkende kracht zou hebben (Arbitragehof nr. 46/96, 12 juli 1996, *B.S.*, 14 augustus 1996). In principe is daartegen geen bezwaar, indien de terugwerkende kracht, zoals in dit geval (zie randnr. 7) verantwoord kan worden. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft bedenkingen geplaatst bij een eventuele wet die verworven verjaringen zou heropenen, maar dat gold specifiek voor *strafvorderingen* (Eur. Hof, Coëme, 22 juni 2000).

5. Dit betekent dat de burgerlijke vordering niet meer verjaard kan worden verklaard.

Het Hof van Cassatie doet een uitspraak over artikel 11 van de wet van 10 juni 1998: enkel bij *definitieve* beslissingen dat een vordering verjaard is, kan de verjaringstermijn niet opnieuw beginnen lopen. Dat artikel maakt geen onderscheid tussen de soorten vorderingen. Dat wil zeggen dat als het Hof het op die wijze toepast op de bepaling die art. 26 Voorafgaande Titel Sv. wijzigt – en die naar het Burgerlijk Wetboek verwijst –, het dat ook moet doen op de bepaling die art. 2262bis BW wijzigt. In beide gevallen geldt dus een verjaringstermijn van vijf jaar. Bij een verkorting van de verjaringstermijn geldt echter als regel dat de nieuwe termijn begint te lopen vanaf de inwerkingtreding van de wijzigingswet. Art. 10 van de wet van 10 juni 1998 bevestigt dat. De wet herhaalt niet de regel dat vervolgens de vordering is verjaard volgens de oude of de nieuwe wet, afhankelijk van welke wet de kortste termijn bepaalt (Cass. 6 maart 1958, *Arr.Cass.* 1958, 489, Cass. 24 januari 1997, *Arr.Cass.* 1997, 107). In de plaats daarvan geldt een maximumtermijn van dertig jaar.

6. Opmerkelijk is nochtans dat het Hof van Cassatie de wet van 10 juni 1998 blijkbaar toepast op de voorliggende zaak, terwijl ze dateert van na het arrest waartegen cassatieberoep wordt aangetekend. Het Hof roept de wet ambtshalve in; de partijen hadden haar niet ingeroepen, omdat ze ook ten tijde van het cassatieberoep nog niet in werking was getreden.

Een dergelijke behandeling komt niet een retroactieve wet, maar enkel een interpretatieve wet toe (vb. Cass. 24 november 1936, *Pas.* 1936, I, 428, Cass., 4 november 1996, *Arr.Cass.* 1996, 981). Normaal gesproken moest het Hof van Cassatie vaststellen dat het Hof van Beroep in 1994 de wet van 1998 nog niet kon toepassen, aangezien die toen nog niet bestond, laat staan in werking was getreden.

7. Het zou weinig aan het resultaat veranderd hebben. Het Arbitragehof had immers eerder reeds vastgesteld dat het oude art. 26 Voorafgaande Titel Sv. ongrondwettig was (zie *supra*, randnr. 2). Het Hof van Cassatie had, met toepassing van dat arrest, de oude, beperkte verjaringstermijn van art. 26 Voorafgaande Titel Sv. buiten toepassing gelaten op een hangende zaak, ook al ging het om een vordering die volgens dat art. 26 reeds verjaard was (Cass. 19 december 1996, *Arr.Cass.* 1997, 255). Dit werd ook gevolgd in andere zaken, waarvan de vordering volgens het oude art. 26 en nog vóór het arrest van het Arbitragehof reeds was verjaard (Luik 28 november 1995, *J.L.M.B.* 1996, 110. *Anders:* Rb. Bergen 13 mei 1996, *J.L.M.B.* 1996, 1055).

Het Arbitragehof had het niet nodig gevonden dat te verhinderen. Dat Hof weigerde een verzoek om de werking

van zijn uitspraak in de tijd te beperken: het zou daarmee zijn bevoegdheden te buiten gaan en het komt aan de wetgever toe «te oordelen in welke mate het past de rechtsonzekerheid te voorkomen die zou voortvloeien uit de omstandigheid dat voorbijgaande situaties, die niet het voorwerp hebben uitgemaakt van in kracht van gewijsde gegane beslissingen, opnieuw aan de orde zouden kunnen worden gesteld» (Arbitragehof nr. 8/97, 19 februari 1997, *B.S.* 3 april 1997).

8. Het Hof van Cassatie voert aan dat «een op grond van een door de wetgever ongrondwettig bevonden wetsbepaling gewezen en regelmatig bestreden rechterlijke beslissing, niet in de rechtsorde kan gehandhaafd blijven, ook al is de nieuwe wet slechts na het regelmatig cassatieberoep in werking getreden». Misschien komt het Hof met die passus, na de hele uitweiding over de wet van 10 juni 1998, uiteindelijk toch terug op de argumenten van de eiseres en neemt het zodoende het eerste deel van die zin als middel aan voor het casseren van het bestreden arrest. De tweede zinsnede doet echter vermoeden dat het Hof van Cassatie de onrechtmatigheid van de gewijzigde bepaling inroept als rechtvaardiging voor de toepassing in cassatie van de wet van 10 juni 1998. In die zin had ook het Arbitragehof eerder reeds over een andere kwestie geoordeeld dat een wet soms terugwerkende kracht móet hebben, wanneer zij een einde wil maken aan een ongrondwettig verklaarde regeling (Arbitragehof nr. 83/93, 1 december 1993, *BS* 2 maart 1994).

Dan blijft het opmerkelijk dat het Hof van Cassatie de wet reeds toepast. Het Hof van Cassatie ziet enkel toe op de legaliteit van de in laatste aanleg genomen beslissing op het ogenblik waarop die beslissing werd genomen. Ook voor retroactieve wetten geldt dat zij pas in werking treden ten vroegste op de dag van hun bekendmaking. Het Hof had desnoods als hint kunnen meegeven aan de appelrechter dat de intussen in werking getreden wet van 10 juni 1998 op die wijze geïnterpreteerd moest worden, dat er nog geen sprake was van een verworven verjaring.

9. De interpretatie van het Hof kan niet gezien worden als een principiële regel van overgangsrecht. Ook volgens de principiële regelen van overgangsrecht geldt dat verworven verjaringen verworven blijven (zie o.m. Cass. 20 september 1995, *Arr.Cass.* 1995, 803; Cass. 12 november 1996, *Arr.-Cass.*, 1996, 1039). De rechtspraak hanteert termen als «een verworven verjaring», «een verjaring die is bereikt» volgens de oude wet. Normaal gezien betekent dit dus dat, als men te maken heeft met feiten die dateren van vóór de inwerkingtreding van de wet, men eerst de oude wet daarop toepast. Als volgens die oude wet de verjaring verworven blijkt, dan kan men niet de nieuwe wet toepassen en de vordering toch ontvankelijk verklaren. Een nieuwe wet is, als zij onmiddellijk van toepassing is, maar van toepassing op verjaringen die vanaf haar inwerkingtreding nog *lopen*, volgens de oude wet.

10. In de interpretatie van het Hof van Cassatie moet men reeds een rechtszaak achter de rug hebben gehad: er moet een uitdrukkelijke rechterlijke beslissing zijn geweest die in kracht van gewijsde is getreden. Het Hof van Cassatie verwijst echter naar art. 11 van de wet van 10 juni 1998, dat zegt dat de rechtsovereenkomst die «bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing verjaard is verklaard» niet kan herleven en naar de parlementaire voorbereidingen daarbij, en rechtvaardigt dit met een verwijzing naar de ongrondwettigheid die de wet wil herstellen. Het Arbitragehof had

het ook in die bewoordingen geformuleerd, toen het oordeelde dat de wetgever zelf een beperking in de tijd kon stellen aan de niet-toepassing van het oude art. 26 (zie *supra*, randnr. 5). Enkel in de gevallen die onder de toepassing van deze wet vallen kunnen dus vorderingen waarvan de verjaring werd verworven, toch herleven.

Patricia Popelier
Docente UFSIA
Hoofddocente UIA

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 8 DECEMBER 2000

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: de h. Dirix

Openbaar ministerie: de h. Goeminne

Advocaten: mrs. Houtekier en Bützler

Verjaring – Vijfjarige verjaringstermijn – Onderhoudsgelden – Rechterlijke uitspraak – Actio judicati

Art. 2277 B.W. luidens welk de termijnen van uitkeringen tot levensonderhoud, verjaren door verloop van vijf jaren, maakt geen onderscheid naargelang deze onderhoudsverplichting voortvloeit uit een overeenkomst dan wel uit een rechterlijke beslissing.

Wanneer een onderhoudsgerechtigde de veroordeling verkrijgt van de onderhoudsplichtige tot betaling van een bepaald bedrag van achterstallige bijdragen, is de vordering tot tenuitvoerlegging van zo'n veroordeling onderworpen aan de regelen die de verjaring van vorderingen gebaseerd op rechterlijke uitspraken beheersen en niet aan de regelen die de periodieke betalingen beheersen.

Van V. t/ S.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 februari 1999 gewezen door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het middel, gesteld als volgt:

schending van art. 2262 B.W. vóór de wijziging bij de wet van 10 juni 1998, art. 2262bis, § 1, B.W., ingevoegd bij de wet van 10 juni 1998, tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de verjaring,

doordat het bestreden arrest van hervorming het verzet van verweerder gegrond verklaart, dientengevolge de opheffing beveelt van het uitvoerend beslag onder derden dat op 24 maart 1997 werd gelegd ten laste van verweerder in handen van de Belgische Staat, (...),

...

terwijl elk vonnis van veroordeling een rechtsovereenkomst doet ontstaan tot tenuitvoerlegging van de veroordeling; dat deze rechtsovereenkomst, actio judicati genaamd, ingevolge art. 2262 B.W., vóór de wijziging bij de wet van 10 juni 1998, pas verjaart door verloop van dertig jaren te rekenen vanaf het vonnis, ook al gaat het om een veroordeling die is uitgesproken krachtens een schuldveroordeeling waarop een kor-

tere verjaringstermijn van toepassing is; dat deze termijn van dertig jaren ingevolge art. 2262bis, § 1, B.W., ingevoegd bij de wet van 10 juni 1998, thans tien jaar bedraagt voor alle persoonlijke rechtsvorderingen; dat de rechtsvordering tot tenuitvoerlegging van een vonnis dat de schuldenaar veroordeelt tot betaling van uitkeringen tot levensonderhoud, derhalve verjaart door verloop van dertig jaren en sinds de wet van 10 juni 1998 door verloop van tien jaar te rekenen vanaf het vonnis waarbij die veroordeling uitgesproken werd, ook al verjaren de uitkeringen tot levensonderhoud zonder veroordelend vonnis door verloop van vijf jaren ingevolge art. 2277 B.W. (...),

...

Overwegende dat luidens art. 2277 B.W. de termijnen van uitkeringen tot levensonderhoud verjaren door verloop van vijf jaren; dat deze bepaling geen onderscheid maakt naargelang deze onderhoudsverplichting voortvloeit uit een overeenkomst dan wel uit een rechterlijke beslissing; dat de wetgever deze korte verjaringstermijn heeft ingesteld om te verhinderen dat het bedrag van dergelijke periodieke te vervallen schuldvorderingen zou oplopen;

Dat weliswaar, wanneer een onderhoudsgerechtigde de veroordeling verkrijgt van de onderhoudsplichtige tot betaling van een bepaald bedrag van achterstallige bijdragen, de vordering tot tenuitvoerlegging van zo'n veroordeling onderworpen is aan de regelen die de verjaring van vorderingen gebaseerd op rechterlijke uitspraken beheersen en niet aan de regelen die de periodieke betalingen beheersen;

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat:

– de partijen gescheiden zijn en tussen hen een betwisting bestond over het onderhoudsgeld te betalen door verweerder aan zijn zoon;

– krachtens een rechterlijke beslissing van 5 februari 1980 het onderhoudsgeld bepaald werd en partijen enkele maanden later de beslissingen conventioneel aanpasten;

– verweerder maar een deel van het onderhoudsgeld betaalde;

– op 24 maart 1997 beslag onder derden werd gelegd voor de periode van augustus 1983 tot en met december 1988;

– de laatste stuiting werd gedaan op 28 februari 1989;

Dat het arrest oordeelt dat de verjaring bereikt werd op 28 februari 1994;

Dat het zodoende de in het middel aangewezen wettelijke bepalingen niet schendt;

opzet waarmee hij bepaalde feiten pleegde waarvoor hij bij verstek werd veroordeeld, terwijl niet vaststaat of dit verstekvonnis in kracht van gewijsde is getreden, is het onontbeerlijk door overlegging van de akte van betekening van het verstekvonnis na te gaan of die beslissing in kracht van gewijsde is gegaan.

O.M. t/ B.

Overwegende dat de hogere beroepen regelmatig naar de vorm en tijdig werden ingesteld;

Overwegende dat de eerste rechter terecht het verzet van de beklaagde tegen het verstekvonnis uitgesproken op 10 november 1999 ontving;

Overwegende dat niet lijkt uitgesloten dat de heden aan de beklaagde ten laste gelegde feiten, mochten ze bewezen zijn, de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn geweest van eenzelfde misdadig opzet als het opzet waarmee (sommige) feiten werden gepleegd waarvoor hij werd veroordeeld door de correctionele rechtbank te Dendermonde bij vonnis uitgesproken op 19 januari 2000;

Dat, luidens de vermeldingen voorkomend op de voorliggende (administratieve) kopie van voornoemd vonnis, niet lijkt uitgesloten dat de veroordeling van 19 januari 2000 thans kracht van gewijsde «onder ontbindende voorwaarde» zou hebben, omdat dit vonnis wellicht regelmatig werd betekend op 3 februari 2000, evenwel niet aan de persoon van de beklaagde, daar tot op 6 oktober 2000 geen rechtsmiddel tegen dit vonnis blijkt aangewend, en in de huidige stand van zaken niet bewezen lijkt dat de beklaagde van de betekening van dit vonnis eerder kennis kreeg dan ter zitting van 11 oktober 2000 van dit hof, waar voormelde kopie bij het dossier was gevoegd, en aangezien de hem op 19 februari 2000 opgelegde straffen niet zijn verjaard;

Dat het past de debatten te heropenen opdat zekerheid zou worden geschapen minstens met betrekking tot voormelde voorwaardelijke kracht van gewijsde, door voorlegging van de akte van betekening van voormeld vonnis;

NOOT – *De invloed van het instellen van verzet tijdens de buitengewone termijn op de rechtsgevolgen van het verstekvonnis en de toepassing van art. 65 Sw.*

1. De beklaagde die bij verstek wordt veroordeeld, kan tegen deze beslissing in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop de beslissing is betekend. Geschiedde deze betekening niet aan de persoon van de beklaagde, dan beschikt hij over een bijkomende, buitengewone, termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening kennis heeft genomen, om verzet aan te tekenen. Verzet is echter niet meer mogelijk nadat de straf is verjaard en, wat de burgerrechtelijke veroordelingen betreft, na de tenuitvoerlegging van de beslissing (art. 187, eerste en tweede lid Sv.).

Zodra de in het eerste lid van art. 187 Sv. bepaalde gewone verzettermijn is verstreken, krijgt de beslissing, waartegen geen rechtsmiddel door een andere partij werd aangewend, kracht van gewijsde en is ze derhalve uitvoerbaar. Uitzondering dient te worden gemaakt voor de in hoger beroep gewezen beslissing waartegen binnen vijftien dagen na het verstrijken van de gewone verzettermijn cassatieberoep kan worden aangewend (Cass., 19 januari 1999, Arr.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

13e KAMER – 25 OKTOBER 2000

Voorzitter-rapporteur: de h. Raspé

Raadsheren: de hh. Demyttenaere en Boyen

Openbaar ministerie: de h. Ruys

Advocaat: mr. Deswaef loco de Kerchove

Rechtsmiddelen – Strafzaken – Verzet – Buitengewone termijn

Ten einde na te gaan of de feiten waarvoor de beklaagde terechtstaat al dan niet de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn geweest van eenzelfde misdadig opzet als het

Cass., 1999, 61). De appelbeslissing verkrijgt dus pas kracht van gewijsde na het verstrijken van de cassatietermijn (Declercq, R., *Beginnelen van strafrechtspiegeling*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen 1999, p. 914, nr. 2153).

Wordt het verstekvonnis niet aan de beklaagde in persoon betekend, dan verkrijgt het na het verstrijken van de gewone verzettermijn kracht van gewijsde onder de ontbindende voorwaarde dat daartegen binnen de buitengewone termijn een ontvankelijk verklaard verzet wordt ingesteld (Cass., 9 oktober 1985, *Arr. Cass.*, 1985-86, 160). Indien tegen het verstekvonnis binnen de buitengewone termijn verzet wordt aangetekend en dit verzet ontvankelijk wordt verklaard, dan wordt het verstekvonnis retroactief nietig verklaard vanaf het ogenblik dat verzet is gedaan (Cass., 22 september 1993, *Arr. Cass.*, 1993, 744; noot E.L. onder Cass., 15 oktober 1980, *Arr. Cass.*, 1980-81, 166, vgl. art. 1183 B.W.).

2. De omstandigheid dat het vonnis, na het verstrijken van de gewone verzettermijn, kracht van gewijsde verkrijgt heeft een aantal rechtsgevolgen, waarvan enkele hierna worden besproken (nr. 3). Vervolgens zal worden onderzocht welke de invloed is van het instellen van verzet binnen de buitengewone termijn op deze rechtsgevolgen van het verstekvonnis (nr. 4). Tenslotte zal, naar aanleiding van het hiervoor gepubliceerde arrest, worden nagegaan welke problemen er omtrent de toepassing van art. 65 Sw. kunnen ontstaan, wanneer verzet binnen de buitengewone termijn wordt ingesteld (nr. 5).

3.1. De bij verstek gewezen beslissing die, onder ontbindende voorwaarde, in kracht van gewijsde is getreden, kan dienen als grondslag voor herhaling wanneer een nieuw misdrijf door de beklaagde wordt gepleegd. Strafbare herhaling onderstelt immers het bestaan van een in kracht van gewijsde gegane veroordeling vóór het nieuwe misdrijf wordt gepleegd (Dupont, L. en Verstraeten, R., *Handboek Belgisch Strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, p. 449, nr. 811; noot onder Luik, 9 december 1909, *Pas.*, 1909, II, 139).

Tekent de beklaagde echter een ontvankelijk verklaard verzet aan binnen de buitengewone termijn, dan wordt de verstekbeslissing met terugwerkende kracht tenietgedaan en kan ze derhalve geen grondslag voor herhaling meer vormen (Cass., 3 januari 1955, *Arr. Cass.*, 1955, 314).

3.2. De in kracht van gewijsde gegane verstekbeslissing waarbij de beklaagde vervallen werd verklaard van het recht tot sturen, kan de grondslag vormen voor een veroordeling wegens het ondanks dit rijverbod besturen van een voertuig. Een dergelijke veroordeling is echter niet mogelijk indien de beklaagde binnen de buitengewone termijn een ontvankelijk verklaard verzet aantekent, waardoor de veroordeling met retroactieve werking van onwaarde wordt verklaard (Cass., 24 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1186; *R.W.*, 1974-75, 727, met noot A. Vandeplas; Cass., 20 augustus 1964, *Pas.*, 1964, I, 1185).

3.3. Het in kracht van gewijsde getreden verstekvonnis kan verhinderen dat aan de beklaagde bij een latere veroordeling uitstel van tenuitvoerlegging of opschorting van de uitspraak van de veroordeling wordt verleend (Cass., 12 juni 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 985).

3.4. Het verstekvonnis kan tevens aanleiding geven tot de procedure van regeling van rechtsgebied. Deze procedure wordt meestal toegepast in geval van negatief bevoegdheidsconflict. Een dergelijk conflict ontstaat bv. wanneer de raadkamer een verdachte wegens een niet correc-

tionaliseerbare misdaad verwijst naar de correctionele rechtbank, die zich vervolgens onbevoegd verklaart.

Om aanleiding te kunnen geven tot regeling van rechtsgebied moeten de rechterlijke beslissingen waardoor het conflict ontstaat in kracht van gewijsde zijn getreden of althans actueel voor geen rechtsmiddel vatbaar zijn (R. Declercq, *o.c.*, p. 1062, nr. 2480).

Tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer staat niet onmiddellijk een rechtsmiddel open, zodat regeling van rechtsgebied mogelijk is indien het vonnis van de correctionele rechtbank kracht van gewijsde heeft verkregen.

In enkele arresten besliste het Hof van Cassatie dat de omstandigheid dat de beslissing, waarbij de rechter zich onbevoegd verklaarde, bij verstek is gewezen en regelmatig is betekend, maar niet aan de beklaagde in persoon, en deze derhalve nog verzet kan aantekenen binnen de buitengewone termijn, er niet aan in de weg staat dat een op die beslissing gegrond verzoek tot regeling van rechtsgebied ontvankelijk is (Cass., 28 april en 23 juni 1982, *Arr. Cass.*, 1981-82, 1056 en 1334; Cass., 20 februari 1961, *Pas.*, 1961, I, 668).

In deze arresten loste het Hof van Cassatie eigenlijk een niet bestaand probleem op. Het Hof verloor immers uit het oog dat de beklaagde een belang moet hebben om verzet aan te tekenen tegen de verstekbeslissing, zodat verzet slechts mogelijk is tegen een beslissing waarbij hij wordt veroordeeld tot een straf of schadevergoeding. Tegen een verstekvonnis van onbevoegdheid kan de beklaagde geen verzet aantekenen (Cass., 6 juli 1999, *Arr. Cass.*, 1999, 997; Cass., 17 december 1996, *Arr. Cass.*, 1996, 1223; R. Declercq, *o.c.*, p. 910, nr. 2145, p. 1062 en nr. 2480, voetnoot 570; *R.P.D.B.*, *Complément VIII*, v^o *Opposition en matière pénale*, p. 480, nr. 19).

3.5. Na het in kracht van gewijsde treden van de verstekbeslissing is herziening mogelijk (art. 443 Sv.; Cass., 20 juli 1908, *Pas.*, 1908, I, 304; Gendebien, «Loi du 9 mars 1908, Loi portant modification des articles 151, 187, 413 du code d'instruction criminelle», *Rev. Dr. B.*, V, 1906-1910, nr. 14, 349-350; A. Saint-Remy, *La révision des condamnations*, in *Les Nouvelles*, T.II, Vol. I, Brussel, Larcier, 1948, nr. 60, 521; R. Hayoit de Termicourt, «Etude sur l'opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police», *R.D.P.*, 1932, nr. 27, 738).

3.6. Aan de schorsing van de burgerlijke vordering die afzonderlijk werd ingesteld voor de burgerlijke rechter (art. 4 Voorafgaande titel Sv.) komt een einde wanneer de verstekbeslissing van de strafrechter, na het verstrijken van de gewone verzettermijn, in kracht van gewijsde treedt (Discussion générale du projet de loi portant modification des articles 151, 187 et 413 du Code d'instruction criminelle, Séance de la Chambre des représentants du 5 décembre 1907, *Pasin.*, 1909, 144; L. Cornil, «Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 151, 187 et 413 du code d'instruction criminelle», *R.D.P.*, 1909, 441-442; *R.P.D.B.*, *Complément VIII*, v^o *Opposition en matière pénale*, p. 485, nr. 63).

4.1. Wanneer binnen de buitengewone termijn door de veroordeelde verzet wordt aangetekend, dat ontvankelijk wordt verklaard, zodat de ontbindende voorwaarde die aan de kracht van gewijsde verbonden was, vervuld wordt, gaat het verstekvonnis met terugwerkende kracht teniet (vgl. art. 1179 en 1183 B.W.). Het verstekvonnis zal bv. niet langer de grondslag voor herhaling kunnen vormen (Cass., 3 januari 1955, *Arr. Cass.*, 1955, 314; vgl. Cass., 24 juni

1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1186, *R.W.*, 1974-75, 727, met noot A. Vandeplass. Ook de gevolgen van het verstekvonnis gaan in beginsel retroactief teniet (noot getekend E.L. onder *Cass.*, 15 oktober 1980, *Arr. Cass.*, 1980-81, 166), hetgeen in de praktijk niet zo vanzelfsprekend is.

4.2. Voor bepaalde gevolgen is het feitelijk onmogelijk deze teniet te doen. Dit is het geval wanneer de beklaagde ingevolge de verstekbeslissing enkele dagen in hechtenis werd genomen en vervolgens op verzet wordt vrijgesproken (R. Hayoit de Termicourt, *l.c.*, p. 738, nr. 27; Rapport fait le 15 février 1907, au nom de la section centrale de la Chambre des représentants par M. Carton de Wiart, *Pasin.*, 1909, 139).

Voor andere gevolgen is het juridisch onmogelijk ze ongedaan te maken. Aldus is het ontvankelijk verklaarde verzet zonder invloed op vroegere veroordelingen die reeds in kracht van gewijsde zijn gegaan, hoewel zij op de nietig verklaarde veroordeling waren gegrond (noot bij *Cass.*, 24 juni 1974, *Arr. Cass.*, 1974, 1187; R. Hayoit de Termicourt, *l.c.*, p. 738, nr. 27).

Is de verdachte veroordeeld in staat van herhaling en heeft deze veroordeling kracht van gewijsde, dan kan daar achteraf niet meer op worden teruggekomen indien, ingevolge het verzet binnen de buitengewone termijn ingesteld tegen de beslissing die de grondslag voor de herhaling vormde, zou blijken dat er in feite geen herhaling was (A. Vandeplass, «Het verzet in strafzaken», in *Strafrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1985, p. 54, nr. 45; Gendebien, *l.c.*, p. 349, nr. 13; R. Verstraeten, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1999, p. 831, nr. 2040; L. Dupont en R. Verstraeten, *o.c.*, p. 450, nr. 811).

Het verval van de verstekbeslissing ingevolge het binnen de buitengewone termijn ingestelde verzet zal evenmin invloed hebben op de in kracht van gewijsde getreden burgerrechtelijke beslissingen die op het verstekvonnis steunen (A. Vandeplass, *l.c.*, p. 54, nr. 45).

4.3. De wetgever was zich, bij de invoering van de buitengewone verzettermijn, bewust van de tegenstrijdigheden die hierdoor tussen twee beslissingen kunnen ontstaan. Dergelijke tegenstrijdigheden werden door de minister van Justitie, ter gelegenheid van de parlementaire bespreking van het wetsvoorstel tot wijziging van art. 187 Sv., onvermijdelijk geacht. Indien immers de verstekbeslissing na het verstrijken van de gewone verzettermijn geen kracht van gewijsde zou verkrijgen, bestaat het gevaar dat de versteklatende partij nooit definitief kan worden veroordeeld en zou bovendien de benadeelde die zich geen burgerlijke partij stelde in de onmogelijkheid verkeren om zijn rechten te laten gelden tot de verjaring van de straf (of het eventueel eerder instellen van verzet binnen de buitengewone termijn). Een dergelijke situatie, die al te voordelig voor delinquenten zou uitvallen, werd door de wetgever niet wenselijk geacht (L. Cornil, *l.c.*, 441; R. Hayoit de Termicourt, *l.c.*, p. 738, nr. 27).

Bovendien is deze situatie, waarbij een tegenstrijdigheid tussen de beslissingen op strafrechtelijk en op burgerrechtelijk vlak kan ontstaan, niet uniek. Wanneer tegen een in eerste aanleg gewezen beslissing tot vrijspraak uitsluitend door de burgerlijke partij hoger beroep wordt ingesteld, treedt de beslissing nopens de strafvordering in kracht van gewijsde, zodat de appèlrechters geen uitspraak meer kunnen doen over de strafvordering. Zij kunnen niettemin het misdrijf bewezen verklaren en de beklaagde veroordelen tot betaling van schadevergoeding aan de burgerlijke partij

(Séance de la Chambre des représentants du 5 décembre 1907, *Pasin.*, 1909, 144 en 152).

5.1. De omstandigheid dat een verstekvonnis kracht van gewijsde heeft onder de ontbindende voorwaarde dat een ontvankelijk verklaard verzet binnen de buitengewone termijn wordt aangetekend, kan tevens problemen opleveren bij de toepassing van art. 65, tweede lid, Sw. Krachtens deze bepaling dient de feitenrechter, wanneer hij vaststelt dat misdrijven die reeds het voorwerp waren van een in kracht van gewijsde gegane beslissing en andere feiten die bij hem aanhangig zijn en die, in de veronderstelling dat zij bewezen zouden zijn, aan die beslissing voorafgaan en samen met de eerste misdrijven de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van eenzelfde misdadig opzet, bij de straftoemeting rekening te houden met de reeds uitgesproken straffen. Lijken deze straffen hem, met het oog op een juiste bestraffing van al de misdrijven voldoende, dan spreekt hij zich over de schuldvraag uit en verwijst hij in zijn beslissing naar de reeds uitgesproken straffen.

Indien de rechter vaststelt dat de feiten waarover hij dient uitspraak te doen, één geheel vormen met feiten die het voorwerp uitmaken van een bij verstek gewezen veroordelingsbeslissing die onder ontbindende voorwaarde in kracht van gewijsde is gegaan en aan die beslissing voorafgaan, dan zal hij bij de straftoemeting rekening dienen te houden met de in het tweede lid van art. 65 Sw gestelde regel.

Wanneer de (eerste) beslissing, op het door de beklaagde binnen de buitengewone termijn aangetekend verzet, teniet wordt gedaan nadat de (tweede) beslissing, waarbij toepassing wordt gemaakt van art. 65, tweede lid, Sw., in kracht van gewijsde is gegaan, dan kan op deze laatste beslissing echter niet meer worden teruggekomen. Dit probleem vloeit niet voort uit de tekst van het art. 65 Sw., als gewijzigd bij de wet van 11 juli 1994, maar wel uit art. 187 Sv., dat in de mogelijkheid voorziet om nog verzet aan te tekenen binnen een buitengewone termijn.

Onder gelding van het oude art. 65 Sw. diende de rechter, volgens de theorie van het voortgezette misdrijf, wanneer hij vaststelde dat feiten waarvoor de beklaagde reeds bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing werd veroordeeld en de aan de veroordeling voorafgaande feiten die bij hem aanhangig werden gemaakt, uit eenzelfde delictueel opzet voortsproten, vast te stellen dat het gezag van gewijsde van de eerste beslissing het verval van de strafvordering nopens alle feiten tot gevolg had. De rechter diende de strafvordering met betrekking tot de later aanhangig gemaakte feiten derhalve onontvankelijk te verklaren (*Cass.*, 28 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 150). Ook toen reeds konden er dus problemen rijzen wanneer de strafrechter de strafvordering niet ontvankelijk verklaarde, rekening houdende met de eerdere onder ontbindende voorwaarde in kracht van gewijsde gegane veroordeling, en deze veroordeling, nadat de tweede beslissing definitief was geworden, teniet werd gedaan door het binnen de buitengewone termijn ingestelde verzet.

5.2. De vraag rijst of de hiervoor beschreven tegenstrijdigheid zich in praktijk veel zal voordoen.

Indien de beklaagde, na het verstekvonnis dat onder ontbindende voorwaarde kracht van gewijsde heeft verkregen, vervolgd wordt voor feiten die een geheel vormen met feiten die reeds het voorwerp van de verstekbeslissing uitmaakten, zal hij mogelijk ter gelegenheid van deze procedure kennis krijgen van de betekening van de verstekbeslissing waardoor

de buitengewone verzettermijn begint te lopen. Het is voldoende, teneinde eventuele tegenstrijdige beslissingen te voorkomen, dat de strafrechter het verstrijken van deze termijn afwacht alvorens uitspraak te doen.

Laat de beklaagde ook in de tweede procedure verstek gaan, dan zal hij in de praktijk wellicht kennis krijgen van de betekening van de eerste verstekbeslissing wanneer de tweede beslissing hem wordt betekend (of hij van deze tweede betekening kennis krijgt). Dit zal alleszins het geval zijn indien hij kennis krijgt van de tweede beslissing, waarin melding wordt gemaakt van de betekening van de eerste verstekbeslissing (Cass., 21 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 580). Alsdan zal hij niet alleen verzet kunnen aantekenen tegen de tweede beslissing, maar ook, binnen de buitengewone termijn, tegen de eerste verstekbeslissing.

Hierbij dient echter te worden vastgesteld dat de veroordeelde er in die hypothese belang bij kan hebben om slechts tegen de eerste beslissing, en niet tegen de tweede, verzet aan te tekenen. Laten we veronderstellen dat de beklaagde bij een eerste verstekbeslissing veroordeeld werd tot een straf en de rechter in een tweede verstekbeslissing op grond van art. 65, tweede lid, Sw., rekening houdende met de eerste onder ontbindende voorwaarde in kracht van gewijsde gegane veroordeling, beslist dat de bij hem aanhangig gemaakte feiten bewezen zijn, maar de reeds eerder uitgesproken straf een voldoende bestraffing uitmaakt. De tweede verstekbeslissing, waarin de betekening van de eerste verstekbeslissing wordt vastgesteld, wordt aan de veroordeelde betekend, die aldus ook kennis krijgt van de betekening van de eerste beslissing. Indien hij binnen de buitengewone termijn verzet aantekent tegen de eerste beslissing, bestaat de mogelijkheid dat hij wordt vrijgesproken (of een mildere straf opgelegd krijgt), terwijl aan de intussen in kracht van gewijsde gegane tweede beslissing niet meer getornd zal kunnen worden.

6. In de zaak die aan het hierboven gepubliceerde arrest ten grondslag ligt, werd de beklaagde vervolgd wegens een op 22 juni 1999 gepleegde diefstal en miskenning van de Vreemdelingenwet in de periode tussen 15 maart en 23 juni 1999. Het hof van beroep stelt vast dat deze feiten, indien bewezen, de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zouden kunnen geweest zijn van eenzelfde misdadig opzet als het opzet waarmee sommige feiten werden gepleegd waarvoor hij op 19 januari 2000 bij verstek werd veroordeeld door de Correctionele Rechtbank te Dendermonde. Het hof van beroep stelt tevens vast dat dit verstekvonnis wellicht regelmatig werd betekend, zij het niet aan de beklaagde in persoon, en hiertegen geen rechtsmiddel blijkt te zijn aangewend, zodat niet uitgesloten lijkt dat het vonnis van 19 februari 2000 kracht van gewijsde onder ontbindende voorwaarde heeft verkregen. Het hof heropent de debatten teneinde zekerheid te krijgen omtrent de voorwaardelijke kracht van gewijsde door voorlegging van de akte van betekening.

Indien de niet aan de persoon van de beklaagde gedane betekening regelmatig blijkt, zal het hof dienen vast te stellen dat het vonnis van 19 januari 2000 onder ontbindende voorwaarde in kracht van gewijsde is gegaan en zal het derhalve, indien de aanhangig gemaakte feiten inderdaad één geheel vormen met de feiten waarvoor de beklaagde reeds werd veroordeeld, rekening dienen te houden met de regel van art. 65, tweede lid, Sw. Bovendien blijkt uit

het arrest dat de beklaagde alleszins ter zitting van 11 oktober 2000 kennis kreeg van het verstekvonnis. Indien dus blijkt dat hij niet uiterlijk op 26 oktober 2000 hiertegen in verzet kwam, staat vast dat de beslissing (zonder ontbindende voorwaarde) in kracht van gewijsde is gegaan, zodat, indien de overige voorwaarden daartoe vervuld zijn, toepassing van art. 65 Sw. zal moeten worden gemaakt.

Het hof van beroep volgde de meest aangewezen weg om tegenstrijdige beslissingen te voorkomen. Indien de strafrechter vaststelt dat de beklaagde reeds bij verstek werd veroordeeld en de feiten die thans bij hem aanhangig zijn gemaakt, aan die beslissing voorafgaan en één geheel vormen met de feiten waarop die veroordeling betrekking heeft, dient hij na te gaan of de eerste veroordeling in kracht van gewijsde is getreden. Verkreeg de verstekbeslissing slechts kracht van gewijsde onder ontbindende voorwaarde, dan kan de betekening van deze beslissing tijdens de tweede procedure aan de beklaagde ter kennis worden gebracht, zodat de buitengewone verzettermijn begint te lopen. Eens dat deze termijn is verstreken, bestaat zekerheid dat art. 65 Sw. kan worden toegepast, zonder dat het gevaar bestaat dat de beslissing die als grondslag hiervoor dient, later zal kunnen worden tenietgedaan.

Catherine Idomon

BURGERLIJKE RECHTBANK TE OUDENAARDE

5e KAMER – 5 OKTOBER 2000

Voorzitter: de h. Van Ommeslaeghe

Advocaten: mrs. Delagrange, Dewilde en Van Hende

1. Onrechtmatige daad – Schade en schadeloosstelling – Peildatum – Latere gebeurtenis – Detinering van slachtoffer van onrechtmatige daad – Afwezigheid van loonschade tijdens de detentieperiode – a) Invloed op begroting van schadeloosstelling – b) Invloed op subrogatoire vordering van landsbond tegen motorrijtuigenverzekeraar – 2. Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Indeplaatsstelling – a) Verjaring van vordering van getroffene tegen motorrijtuigenverzekeraar – Stuiting – Invloed van stuitingsdaden gesteld door gesubrogeerde landsbond – b) Verjaring van vordering van gesubrogeerde landsbond tegen motorrijtuigenverzekeraar – Invloed van ingetreden verjaring van vordering van ziekenfondslid, getroffen door onrechtmatige daad, tegen motorrijtuigenverzekeraar.

1.a) Bij de beoordeling van een schade die moet worden vergoed ten gevolge van een onrechtmatige daad, mag de rechter geen rekening houden met latere gebeurtenissen, voorgekomen tussen het tijdstip van de onrechtmatige daad en dat waarop hij uitspraak doet, die aan de onrechtmatige daad en aan de schade vreemd zijn en die de toestand van de schadelijder hebben verbeterd of verergerd. Een detinering van de schadelijder tussen beide tijdstippen is een gebeurtenis die diens toestand heeft verergerd, maar die niet vreemd is aan de schade. Derhalve moet bij de berekening van de totale loonschade rekening worden gehouden met de afwezigheid van deze schade tijdens de hele duur van de detentieperiode.

b) De in de rechten van de schadelijder gesubrogeerde landsbond van ziekenfondsen mag tegen de motorrijtuigenverzekeraar van de pleger van de onrechtmatige daad geen vordering instellen voor door het ziekenfondslid niet geleden loonschade.

2.a) De verjaring van de vordering van het slachtoffer van een onrechtmatige daad tegen de motorrijtuigenverzekeraar van de pleger van die daad wordt niet gestuit door stuitingsdaden gesteld door de landsbond van ziekenfondsen, die is gesubrogeerd in de rechten van het slachtoffer tegen de motorrijtuigenverzekeraar van de veroorzaker van het ongeval.
b) De vordering van de gesubrogeerde landsbond van ziekenfondsen tegen de motorrijtuigenverzekeraar mag niet als verjaard worden beschouwd, enkel op grond dat de vordering van het ziekenfondslid, getroffen door een onrechtmatige daad, tegen deze motorrijtuigenverzekeraar is verjaard.

Landsbond C.M. t/ A. thans K. (motorrijtuigenverzekeraar) en Marc De M.

Sterk geresumeerd gaat de betwisting over het volgende: Marc De M. werd op 11 augustus 1979 het slachtoffer van een ongeval, waarvoor een derde aansprakelijk was. De letsels werden aanvankelijk geconsolideerd verklaard met een blijvende invaliditeit van 6%. L.C.M. heeft echter nadien verder uitgaven gemaakt, die het gevolg waren van dit ongeval en A. heeft deze gedeeltelijk terugbetaald tot wanneer zij de uitgaven gedaan na 22 april 1981 weigerde ten laste te nemen, omdat deze niet meer het gevolg van het ongeval zouden zijn.

(...)

Deskundige dokter De V. heeft zijn verslag ter griffie neergelegd op 16 juli 1996. Hij besluit tot consolidatie van de letsels op 1 januari 1988, met een blijvende fysiologische invaliditeit van 45%. De uitgaven van eiseres als ziekteverzekeraar staan volgens het deskundige verslag in oorzakelijk verband met het ongeval van 11 augustus 1979. Er wordt voorbehoud gemaakt voor verwickelingen van lekkage van hersenvocht en anti-epileptica medicatie.

A. Vordering en standpunt van eiseres

Eiseres heeft haar vordering in conclusies van 9 februari 1998 uitgebreid tot 2.393.431 fr. en in conclusies van 8 december 1999 tot 5.278.290 fr. provisioneel wegens dagvergoedingen en medische kosten.

Zij licht haar vordering toe wat de dagvergoedingen betreft. Zij is gesubrogeerd in de rechten van Marc De M., en dit voor de aantasting van zijn verdienvermogen door het ongeval. Vóór het ongeval was hij schrijnwerker, maar hij kon dit na het ongeval niet meer aan. Hij werkte tijdelijk als buschauffeur.

De deskundige heeft alleen de fysiologische invaliditeit bepaald, en dus de vraag van de rechtbank slechts gedeeltelijk beantwoord. Thans is Marc De M. nog steeds 100% arbeidsongeschikt in de zin van art. 100 ZIV-Wet, niettegenstaande de deskundige naar gemeen recht 45% fysiologische invaliditeit vaststelde. De deskundige stelde in zijn verslag ook dat de kansen van Marc De M. op de arbeidsmarkt miniem, praktisch *nihil* waren.

Eiseres vraagt derhalve de integrale terugbetaling van haar uitgaven voor vergoedingen en voor de medische kosten.

B. Standpunt van verweerster

Verweerster K. (voorheen A.) betwist deze vordering op de volgende gronden.

1. Er is een cumulatieverbod tussen vergoedingen in gemeen recht en die bepaald in de ZIV-wetgeving. De invaliditeitsvergoedingen die Marc De M. vanaf 5 maart 1981 heeft ontvangen vormen een schending van het cumulatieverbod en kunnen dus niet teruggevorderd worden.

2. Eiseres kan niets meer vorderen, omdat A. op 5 maart 1981 een overeenkomst heeft gesloten waarbij het slachtoffer volledig werd vergoed.

3. Zelfs indien dit niet als een definitieve overeenkomst zou gelden, is er nog geen reden om meer toe te kennen: er kan slechts worden toegekend wat Marc De M. naar gemeen recht had kunnen krijgen; uit het verslag blijkt dat hij in mei 1986 werd «geïnterneerd» wegens een passionele moord. Het slachtoffer zelf had dus ook geen aanspraak op vergoedingen kunnen maken.

(...)

C. Standpunt van Marc De M.

In zijn conclusies van 4 augustus 1999 stelt hij een *tussenvordering* in: Hij raamt zijn schade op:

– remgeld:	418.091 fr.
– inkomstenverlies:	
tijdelijke arbeidsongeschiktheid: 136.670 en 1.385.098 fr.	
Blijvende arbeidsongeschiktheid:	
tot 30 juni 1998:	688.571 fr.
voor de toekomst:	8.176.394 fr.
– hulp van derden:	200.000 fr.
– morele schade:	
tijdelijke arbeidsongeschiktheid:	
hospitalisatie:	361.000 fr.
geen hospitalisatie:	157.620 en 475.260 fr.
Blijvende arbeidsongeschiktheid:	1.575.000 fr.
te verminderen met 393.316 fr. die werden uitbetaald.	

D. Standpunt van K. (motorrijtuigenverzekeraar) ten aanzien van de tussenvordering

1. De tussenvordering is verjaard: ingevolge art. 34, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst verjaart de vordering van de benadeelde tegen de verzekeringsmaatschappij door verloop van vijf jaar na de dag van het misdrijf.

(...)

3. Subsidiair worden de gevorderde bedragen betwist. Er wordt op gewezen dat Marc De M. na zijn verblijf in de gevangenis ook niet onmiddellijk werk zou hebben gevonden, er zou hoogstens verlies van een kans gedurende een tweetal jaar kunnen zijn. Bovendien wordt ten onrechte 100% arbeidsongeschiktheid gevorderd, omdat de deskundige die slechts raamt op 45%. Dat Marc De M. geen werk kan vinden, is te wijten aan zijn invaliditeit en zijn strafrechtelijk verleden.

Wat L.C.M. betreft, stelt verweerster dat ook diens vordering verjaard is, omdat zij gesubrogeerd is van Marc De M., en dat diens vordering verjaard is.

*E. Bespreking en beoordeling**1. Nopens de dading*

...

2. Nopens de verjaring:

Zowel tegen L.C.M. als tegen Marc De M. wordt de verjaring ingeroepen. De vordering van zowel de L.C.M. als van Marc De M. is gericht tegen de BA-verzekeraar van het voertuig van D., die door de correctionele rechtbank veroordeeld werd na het ongeval. Het ongeval dateert van 11 augustus 1979. De verjaring van de vordering tegen de BA-verzekeraar bedroeg ingevolge art. 10 van de wet van 1 juli 1956 drie jaar te rekenen vanaf het feit waaruit de schade is ontstaan, met dien verstande dat de verjaring werd gestuit door de onderhandelingen tussen de partijen.

a) Uit niets blijkt dat er door Marc De M. nog onderhandelingen werden gevoerd na de ondertekening van de dading door zijn ouders, zodat niets wijst op een stuiting. Er kan hooguit in 1998 nog enige briefwisseling tussen de advocaten zijn gevoerd, maar niets wijst op echte onderhandelingen.

De gebeurlijke stuitingsdaden van de ziekteverzekeraar kunnen niet door Marc De M. worden ingeroepen in zijn voordeel. De vordering van het ziekenfonds heeft immers geen invloed op de rechten van de gerechtigde (zie L. Schuermans, A. Van Oevelen, e.a., «Overzicht van rechtspraak. Onrechtmatige daad. Schade en schadeloosstelling», *T.P.R.* 1994, p. 1371-1373, nr. 109). De vordering van Marc De M. is bijgevolg verjaard.

b) Wat L.C.M. betreft is de situatie niet dezelfde: er kan worden verwezen naar de brief van A. van 20 april 1990, waarin zij niet alleen aankondigde over te gaan tot betaling van 809.785 fr., maar ook stelde dat pas na nieuw medisch advies beslist zou worden of de uitgaven van latere datum al dan niet ten laste zouden worden genomen. In de brief van 7 september 1990 werd om bijkomende medische stukken gevraagd, zoniet zou om een nieuw deskundigen onderzoek worden gevraagd. Het is bijgevolg duidelijk dat A. op dat moment de betaling van bijkomende uitgaven zeker niet heeft uitgesloten. L.C.M. ging over tot dagvaarding op 10 oktober 1991. Tussen deze laatste brief en de dagvaarding is hooguit een jaar verstreken, zodat de vordering van A., thans K., niet verjaard is.

De stelling dat de vordering van L.C.M. verjaard is omdat de vordering van Marc De M. verjaard is, is manifest onjuist. Het is niet juist dat L.C.M. haar rechten zou verliezen, omdat degene in wiens rechten zij is getreden, zijn rechten heeft verloren.

3. Nopens de bedragen:

3.1. Wat het cumulatieverbod betreft: volgens verweerster is het cumulatieverbod overtreden omdat het slachtoffer 114.025 fr. vergoedingen tijdelijke arbeidsongeschiktheid ontving en 180.000 fr. blijvende arbeidsongeschiktheid (op basis van de blijvende arbeidsongeschiktheid van 6%).

Wat de tijdelijke arbeidsongeschiktheid betreft, blijkt echter dat van de loonschade de door het ziekenfonds uitbetaalde vergoedingen werden afgetrokken en het bedrag van 114.025 fr. slechts een saldo is.

Wat de blijvende arbeidsongeschiktheid betreft, werd een vergoeding gevraagd en toegekend van 30.000 fr. per punt. De raadsman van A. schreef daaromtrent aan haar cliënte: «deze afrekening is zeker wat de blijvende invaliditeit be-

treft, een goed stuk voordeliger dan wat normaal zou mogen verwacht worden.» Het is in deze afrekening evenwel niet aangetoond dat het bedrag van 30.000 fr. per punt (enkel) de materiële schade wil vergoeden. Het betreft immers een afrekening in der minne, zonder enige specificatie. Gelet op het bedrag dat de raadsman van A. zelf gering noemt, mag worden aangenomen dat er impliciet rekening is gehouden met de vergoedingen van het ziekenfonds en dat bijgevolg de betaalde vergoedingen hiermee geen doublure vormt. Er is derhalve geen cumulatie.

3.2. Dagvergoedingen

a) Eiseres verduidelijkt de principes waarop haar vordering steunt. Zij wijst erop dat het om verdienvermogensschade gaat, die zolang duurt als haar adviserend geneesheer de staat van de arbeidsongeschiktheid erkent. Tegen deze principes is niets in te brengen.

b) Eiseres betwist evenwel de bewering dat Marc De M. vanaf mei 1986 niet meer beschikbaar was voor de arbeidsmarkt om andere redenen dan het ongeval van 11 augustus 1979. Daar Marc De M. reeds vóór mei 1986 een erkende arbeidsongeschiktheid had en onbeschikbaar was voor de arbeidsmarkt als gevolg van het ongeval van 11 augustus 1979, zou het volgens eiseres volkomen irrelevant zijn dat hij in mei 1986 in hechtenis werd genomen. Wie arbeidsongeschikt is in de zin van art. 100 ZIV-wet is, steeds volgens eiseres, niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt.

Ook al zou dit zo zijn voor de toepassing van de ZIV-wetgeving, dat mag niet worden voorbijgegaan aan het feit dat eiseres slechts aanspraak kan maken op de schade die naar gemeen recht verschuldigd kan zijn.

Er is reeds zeer veel geschreven en gevonnist over de gevolgen in het gemene recht van latere gebeurtenissen op schade die voordien is ontstaan. Volgens het standpunt van het Hof van Cassatie mag de rechter geen rekening houden met latere gebeurtenissen die aan de onrechtmatige daad en aan de schade vreemd zijn en die de toestand van de schadelijder hebben verbeterd of verslechterd; of positief geformuleerd: de rechter mag of moet rekening houden met gebeurtenissen die niet vreemd zijn aan de onrechtmatige daad of aan de schade en die de toestand van de schadelijder hebben verbeterd of verslechterd; zie zeer recentelijk: D. Simoens, «Begroting van de gemeenrechtelijke schadeloosstelling bij verergering, door de onrechtmatige daad, van voorafbestaande schade», *R.W.* 2000-01, p. 79, nr. 28; alsmede L. Schuermans, A. Van Oevelen, e.a., *o.c.*, *T.P.R.* 1994, p. 1038-1042, nr. 20.2.

De daar geschetste problematiek biedt echter geen bevredigend antwoord voor het probleem. De schade moet immers worden beoordeeld op het moment van de uitspraak. Latere gebeurtenissen kunnen een grotere zekerheid verschaffen over het bestaan of de omvang van de schade. Zo zal een overlijden van een slachtoffer in aanmerking genomen kunnen worden voor de begroting van de schade in vervanging van de vermoedelijke levensduur; het overlijden maakt een einde aan de schade.

Terzake kan worden verwezen naar J. Ronse, L. De Wilde, e.a., *Schade en schadeloosstelling*, I, *A.P.R.*, Gent, Story-Scientia, 1984, p. 342, nr. 192. Voormeld standpunt wordt daarin aanvaard met verwijzing naar een nagenoeg identiek geval als huidige betwisting, dat beoordeeld werd door het Hof te Luik (16 januari 1952, *Jur. Liège*, 1951-52, 281); er diende met de hechtenis rekening te worden ge-

houden en er werd geen inkomstenschade toegekend voor de duur van de hechtenis.

Voor de toepassing van art. 1382 e.v. B.W. is vereist dat er schade is, die het gevolg is van het ongeval. Marc De M. had op basis van het gemeen recht geen aanspraak kunnen maken op schadevergoeding wegens inkomstenderving in de periode dat hij in de gevangenis verbleef. In die periode had hij geen beroepsinkomen kunnen verwerven wegens zijn eigen gedraging en hij kan dus ook niet staande houden dat hij intussen materiële schade ondervond als gevolg van het ongeval. Zowel de schade als het oorzakelijk verband van de schade met het ongeval moeten *in concreto* worden aange-toond en dit is *in casu* niet het geval voor de periode dat Marc De M. in de gevangenis verbleef.

De vergoedingen die eiseres in die periode uitkeerde, kunnen derhalve niet op verweerster worden verhaald.

De ZIV-vergoedingen vanaf mei 1986 tot en met juni 1996 (datum waarop Marc De M. in vrijheid werd gesteld) komen dus niet in aanmerking om te worden verhaald op A., thans K.

c) Eiseres is niet gebonden door de fysiologische invaliditeit (45%) die de deskundige in zijn verslag vermeldt. Mede gelet op het beroep dat Marc De M. vóór het ongeval uitoefende en de aard van de letsels, mag worden aangenomen dat de moeilijkheid om inkomen uit arbeid te verdienen groter is dan de fysiologische invaliditeit, maar een volledige arbeidsongeschiktheid kan evenmin worden aanvaard. De deskundige geeft overigens op p. 10 van zijn verslag een overzicht van de activiteiten waarvoor Marc De M. wel en die waarvoor hij niet meer in aanmerking komt. Gelet op de ter zake voorhanden zijnde elementen, kan de werkongeschiktheid die in aanmerking wordt genomen voor het verhaal van eiseres worden bepaald op twee derden van het normaal werkvermogen, afgerond 67%, vanaf de consolidatiedatum, terwijl voor de eerdere periodes de percentages die de deskundige voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid heeft aangegeven, gevolgd kunnen worden.

Er is derhalve verschuldigd:

- vergoedingen tot en met 23 februari 1986 zijn reeds vergoed;
- vergoedingen van 24 februari 1986 tot 22 mei 1986: te betalen 36.328 fr;
- vergoedingen van 23 mei 1986 tot en met juni 1996: niet verschuldigd – zie hierboven;
- vergoedingen vanaf juli 1996; deze komen voor op de uitgavenstaten vanaf nr. 25; het is evenwel niet aan de rechtbank om de volledige berekening te maken van de vergoedingen.

De debatten dienen te worden heropend om eiseres in staat te stellen een afrekening te maken.

(...)

NOOT – *Lijdt een arbeidsongeschikte gedetineerde loon-schade? Implicaties naar gemeen recht en naar socialezekerheidsrecht*

1. Beslist een frappante zaak die door het voorliggende vonnis werd beslecht! Om te beginnen is liefst 21 jaar verstreken tussen het verkeersongeval waarvan Marc De M. het slachtoffer werd en het tijdstip van de rechterlijke uitspraak over de schadevergoeding (in eerste aanleg dan nog, en met bevel tot heropening der debatten). Een der verklaringen voor deze lange tijdsspanne ligt ook al niet voor de hand: Marc De M. is gedurende tien jaar (1985-1995) gedetineerd

geweest (wegens het plegen van een passionele moord, laat het vonnis niet na te preciseren). Eveneens opmerkelijk is dat blijkbaar twee beslissingen tot consolidatie zijn genomen, met verschillende consolidatietijdstippen (het ene wordt aan het begin van het vonnis aangeduid met de term «aanvankelijk», maar niet nader gepreciseerd, het andere valt op 1 januari 1988) en met een wel fel uiteenlopende inhoud: in de eerste consolidatiebeslissing werd het percentage blijvende arbeidsongeschiktheid blijkbaar bepaald op zes, de tweede vermeldde geen percentage zodat door een tussenvonnis een geneesheer-deskundige was aangesteld, die echter niet de graad van de arbeidsongeschiktheid had bepaald, maar een percentage zogenaamde fysiologische invaliditeit (45%), zodat uiteindelijk de rechter zelf de knoop moest doorhakken: 67%.

2. *Cumulatieverbod*. Het vonnis lost de vraag naar het al dan niet overtreden zijn van het cumulatieverbod (tussen uitkeringen van de ziekteverzekering en gemeenrechtelijke schadeloosstelling) eerder slordig op. Het lijkt onvoldoende te motiveren waarom het de vergoeding «van 30.000 fr. per punt» niet beschouwt als een vergoeding voor de aantasting van het verdienvermogen, juist dezelfde schade als die welke is gedekt door de ziekteverzekering, tak uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid. Maar nog opmerkelijker is dat precies de motorrijtuigenverzekeraar inroept dat een niet-toegelaten cumulatie heeft plaatsgevonden, terwijl een dergelijk argument in zijn nadeel speelt, naar ik thans zal aantonen.

Het cumulatieverbod van art. 136, § 2, Z.I.V.-Wet kan op twee wijzen worden overtreden: ofwel is eerst de ziekteverzekeraar opgetreden en daarna de motorrijtuigenverzekeraar, ofwel was de volgorde omgekeerd. In het eerste geval is de Z.I.V.-tussenkost verstrekst overeenkomstig de wet (op het ogenblik van deze tussenkost, en deze tussenkost wordt niet onwettig door de latere tweede betaling in het raam van het gemene recht), heeft de indeplaatsstelling vervat in art. 136, § 2, vierde lid, Z.I.V.-Wet plaatsgevonden en kan de landsbond de motorrijtuigenverzekeraar aanspreken. In de tweede hypothese is de motorrijtuigenverzekeraar blijkbaar tekortgeschoten aan zijn meldingsplicht tegenover het ziekenfonds, hem opgelegd door hetzelfde artikel, § 2, zesde lid, en loopt hij een bijzonder originele burgerlijke sanctie op: niet alleen moet hij een tweede maal betalen aan het ziekenfonds, daarenboven mag hij bij de schadelijder de onterecht uitgekeerde gemeenrechtelijke schadeloosstelling niet recupereren, aldus het voorschrift van steeds hetzelfde artikel, zevende lid, ingegeven door de zorg de in de praktijk welig tierende cumulatiegevallen toch enigszins in te perken (op de niet-melding zijn zelfs strafsancities gesteld: art. 170, e, zelfde wet). In het voorliggende geval had de motorrijtuigenverzekeraar er dus net een belang bij, dat *geen* overlapping van vergoedingen, dus geen cumulatie voorhanden was. En hij maar pogen de rechter van het tegendeel te overtuigen, gelukkig voor hem zonder succes.

3. *Subrogatoire vordering*. De omvang van het subrogatierecht van de landsbond is gelijk aan het *laagste* van de twee volgende bedragen:

- het bedrag van de door de ziekteverzekering effectief gedane uitkeringen (*limiet 1* – deze grens vloeit voort uit de figuur van de indeplaatsstelling zelf);
- het bedrag waartoe de aansprakelijke persoon naar gemeen recht gehouden is (*limiet 2* – deze grens houdt verband

met de beschouwing dat het optreden van een risicodragers voor de aansprakelijkgestelde een neutrale aangelegenheid moet zijn, waardoor zijn gehouden zijn tot schadevergoeding niet wordt verzwaard noch verlicht) (zie D. Simoens, *Buitencontractuele aansprakelijkheid. Schade en schadeloosstelling*, Antwerpen, Story-Scientia-Kluwer Rechtswetenschappen België, 1999, p. 382, nr. 202).

Bij *limiet 1* dient te worden gepreciseerd dat de Z.I.V.-uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid worden gehalveerd zolang de gerechtigde een gevangenisstraf uitzit (en op voorwaarde dat hij geen personen ten laste heeft) (art. 105 Z.I.V.-Wet en 233 K.B. 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994).

Wat *limiet 2* betreft, rijst in het voorliggende geval de vraag of de pleger van de onrechtmatige daad (of diens motorrijtuigenverzekeraar) de detentie kan invoeren als een «latere gebeurtenis» (na het ongeval, vóór de rechterlijke uitspraak) die volgens de gevestigde cassatierechtspraak niet vreemd is aan de schade en dus in aanmerking moet worden genomen bij de begroting van de schadeloosstelling. Het bevestigend antwoord van de rechter verdient naar mijn mening bijval. Het loonverlies is op de eerste plaats opgelopen door het feit van de detentie (al was het vrijwel zeker – gelet op zijn inactiviteitstoestand vóór 1985 en na 1995 – dat Marc De M. ook zonder de detinering in de tussenliggende jaren geen beroepsarbeid had kunnen uitoefenen ten gevolge van zijn arbeidsongeschiktheid). De loonschade geleden tijdens de tien detentie jaren mag dus niet ten laste van de aansprakelijke persoon of diens verzekeraar worden gelegd en is dus ook niet door de landsbond op te nemen als bestanddeel van haar subrogatoire vordering.

4. *Slotsom 1*: door het feit van de detentie heeft de ziekteverzekeraar gedurende tien jaar slechts gehalveerde uitkeringen moeten betalen, maar het bedrag ervan kan hij niet afschuiven op de motorrijtuigenverzekeraar van de aansprakelijke automobilist, zodat een kosten-batenanalyse in zijn nadeel uitvalt.

Slotsom 2: was de rechterlijke uitspraak gevallen vóór de gevangenzetting, dan was naar alle waarschijnlijkheid een kapitaal toegekend met inachtnaam van alle nog resterende jaren in de lucratieve levensperiode en had dit kapitaal dus de tien jaar ingesloten die de gevangenschap heeft geduurd. Sommige partijen hebben baat bij een vonnis spoedig na het ongeval, voor anderen duurt het beter iets langer. Een gouden regel is niet te geven, omdat levensvoorvallen alerhande «latere gebeurtenissen» kunnen zijn die de schade op niet te voorziene wijze doen toe- of afnemen. Alleen spijtig dat het recht hier nog een onzekerheidsfactor aan toevoegt door de cassatieregels te hanteren van het al dan niet vreemd zijn van de «latere gebeurtenissen» aan de schade, een zeer vage en *de facto* onwerkzame formule, die tevergeefs en met onvoorspelbare resultaten op een overkoepelende wijze grondig uiteenlopende kwesties wil oplossen (zie J. Ronse, L. De Wilde e.a., *Schade en schadeloosstelling*, A.P.R., I, Gent, E. Story-Scientia, 1984, p. 283, nr. 400; alsmede D. Simoens, *Buitencontractuele aansprakelijkheid. Schade en schadeloosstelling*, o.c., p. 78-80, nr. 42, waar alternatieve stelregels worden voorgesteld).

Dries Simoens

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e kamer) 21 januari 1999

Huwelijk – Dringende voorlopige maatregelen – Uitkering tot onderhoud – Mogelijkheid tot in aanmerking nemen van de vaststaande schuld van een echtgenoot zoals deze blijkt uit een arrest waarin wordt vastgesteld dat de echtscheiding toegestaan blijft

De voorziening tegen het op 16 december 1996 in hoger beroep gewezen vonnis van de Burgerlijke Rechtbank te Tongeren, wordt onder meer om volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat de rechter, die op grond van art. 223, tweede lid, B.W. de plicht tot samenwonen van de echtgenoten voorlopig opschort, voor de duur van de feitelijke scheiding ook een uitkering tot onderhoud als een daarmee gepaard gaande dringende voorlopige maatregel kan toekennen, zonder dat hij zich moet uitspreken over de vraag wie van de echtgenoten met betrekking tot die feitelijke scheiding schuld heeft;

«Dat dit evenwel de rechter niet belet in zijn beoordeling van de gezinstoestand feitelijke gegevens te betrekken die door de uitkeringsplichtige worden aangevoerd, zoals de vaststaande schuld van de andere echtgenoot;

«Dat de appèlrechter dit eveneens mag doen als de zaak in hoger beroep wordt behandeld en de feiten zich hebben voorgedaan nadat het beroepen vonnis was gewezen;

«Overwegende dat het bestreden vonnis oordeelt dat rekening moet worden gehouden met het bevestigend arrest van het hof van beroep dat de echtscheiding lastens eiseres toestaat en dat nog niet bestond op het ogenblik van de uitspraak van de eerste rechter;

«Dat het bestreden vonnis zodoende geen van de aangevoerde wetsbepalingen (art. 223 B.W. en 1068, eerste lid, Ger. W.) schendt».

(Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete – Openbaar ministerie: de h. De Riemaeker – Advocaten: mrs. Bützler en Nelissen Grade – In de zaak: K. t/ B.).

Hof van Cassatie (3e kamer) 7 juni 1999

Bevoegdheid en aanleg – Materiële bevoegdheid – Arbeidsrechtbank – Vrederechter – Vrije verzekering tot dekking van kleine risico's inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering

Een vonnis op 30 oktober 1997 in laatste aanleg gewezen door de Vrederechter van het tweede kanton Anderlecht wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat de vrederechter luidens art. 590 Ger. W. kennisneemt van alle vorderingen waarvan het bedrag 75.000 fr. niet te boven gaat, behalve die welke de wet aan zijn rechtsmacht heeft onttrokken, inzonderheid de vorderingen bedoeld in art. 578 tot 583 Ger. W.;

«Overwegende dat art. 580, 6°, a), Ger. W. bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennisneemt van geschillen betreffende de rechten en verplichtingen van personen en hun rechtverkrigenden die een maatschappelijke verzekering hebben aange-

gaan krachtens de wet van 23 juni 1894 houdende herziening van de wet van 3 april 1851 op de mutualiteitsverenigingen;

«Overwegende dat de vrije verzekering die een zelfstandige bij een ziekenfonds aangaat om de «kleine risico's» inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering te dekken, onder de toepassing valt van dat artikel;

«Dat de vrederechter derhalve, door uitspraak te doen over een geschil dat niet tot zijn bevoegdheid behoort, de vorenaangehaalde artikelen schendt.»

(Voorzitter: de h. Marchal – Rapporteur: de h. Verheyden – Openbaar ministerie: de h. Leclercq – Advocaat: mr. Simont – In de zaak: D. t/ P.).

NOOT – Zie Cass. 15 februari 1993, *R.W.* 1992-93, 1341.

Hof van Cassatie (1e kamer) 20 januari 2000

Belasting over de toegevoegde waarde – Aftrekregeling – Kosten in verband met deelname aan paardenrennen door een paardenfokkerij en paardenhandel

De voorziening tegen een arrest van het Hof van Beroep van Antwerpen van 28 november 1995 wordt om de volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat krachtens art. 45, § 1, 1°, B.T.W.-wetboek, het recht op aftrek bestaat voor de belasting over de toegevoegde waarde op goederen en diensten geleverd aan de belastingplichtige, voor zover hij die goederen en diensten gebruikt voor het verrichten van belaste handelingen;

«Dat, wanneer de belastingplichtige in de uitoefening van zijn beroepswerkzaamheid ook andere handelingen verricht dan handelingen waarvoor op grond van art. 45 aanspraak op aftrek bestaat, de recuperatiemogelijkheid evenredig wordt gereduceerd op de wijze bepaald bij art. 46 van het B.T.W.-wetboek;

Dat aldus, in beginsel, alleen in aftrek mag worden gebracht de belasting geheven op de aan de betrokkene geleverde goederen en verleende diensten, voor zover hij die goederen en diensten gebruikt voor het verrichten van handelingen onderworpen aan de belasting;

«Overwegende dat de appèlrechters vaststellen: 1) dat verweerster in 1990 een economische activiteit had van paardenfokkerij en paardenhandel, en om promotieredenen tijdens dat jaar haar paarden aan wedstrijden liet deelnemen; 2) dat die deelnemingen in 1990 prijzen opleverden die hoger lagen dan de opbrengst van de paardenfokkerij- en handel, maar dat dit alleen te wijten was aan de omstandigheid dat de onderneming slechts in 1990 was opgericht;

«dat, volgens de feitelijke beoordeling van de appèlrechters, de deelname aan paardenrennen te dezen slechts een onderdeel was van de economische activiteit van paardenhandel of paardenfokkerij;

«Overwegende dat het arrest zodoende vaststelt dat de aan verweerster verleende diensten in verband met de deelname aan paardenrennen gebruikt werden voor het verrichten van handelingen onderworpen aan de belasting en uitsluit dat verweerster in de uitoefening van haar beroepswerkzaamheid ook andere handelingen verricht dan handelingen waarvoor op grond van art. 45 van het B.T.W.-wetboek aanspraak op aftrek bestaat;

«Dat het arrest dat op grond van deze feitelijke vaststelling oordeelt dat verweerster geen gemengde belastingplichtige is en de toepassing uitsluit van art. 46 van het B.T.W.-wetboek, de in het middel aangewezen wetsbepalingen (art. 45-48 B.T.W.-wetboek) niet schendt».

(Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete – Openbaar ministerie: de h. Goeminne – Advocaten: mrs. Claeys, Bouuaert en Delahaye – In de zaak: Belgische Staat t/ N.V. L.).

Hof Antwerpen (5e Kamer) 6 april 1999

Faillissement – Verschoonbaarverklaring – Rechtspleging – Gefailleerde – Geen partij

«Wanneer in geval van vereffening van het faillissement de gefailleerde, na de vergadering van schuldeisers waartoe hij is opgeroepen, voor de rechtbank verschijnt om te horen beslissen over de verschoonbaarheid, er niet wordt gehandeld overeenkomstig het bepaalde in art. 700 of 706, noch art. 1026 tot 1029 Ger. W. Er is geen inleidende akte noch, voor zover dit mogelijk zou zijn, een akte van vrijwillige tussenkomst. Uit de omstandigheid dat de gefailleerde via zijn raadsman is verschenen (en wellicht uitleg heeft verstrekt, of zijn middelen heeft voorgedragen, hetgeen evenwel niet wordt vermeld in het gerechtsdossier en door de gefailleerde in zijn aanvullende conclusie wordt ontkend) valt niet af te leiden dat de gefailleerde partij is geweest in het thans bestreden vonnis. Voorts kent de wet aan de gefailleerde uitdrukkelijk het rechtsmiddel van derdenverzet toe, wat enkel mogelijk is indien de gefailleerde geen partij is».

(Voorzitter: de h. Leemans – Raadsheren: de hh. Lemmens en Embrechts – Advocaten: mrs. Van Camp en Verstraeten – In de zaak: N.V. C. t/ Faillissement C.V.B.A. R.V.).

NOOT – Zie ook: Kh. Gent, 6 januari 2000, *R.W.*, 2000-2001, 527; Kh. Hasselt, 10 februari 2000, *R.W.*, 2000-2001, 528.

KANTTEKENINGEN

DE WETTELIJKHEID VAN HET SCHOLINGSBEDING

Inleiding

1. Onder een opleidings- of scholingsbeding wordt verstaan, de clausule opgenomen in een arbeidsovereenkomst, waarbij de werknemer zich ertoe verbindt gedurende een bepaalde tijd in dienst van de werkgever te blijven, en de werkgever toezegt de kosten voor opleiding van de werknemer ten laste te nemen. Wanneer de werknemer de onderneming voortijdig verlaat, is hij verplicht (een deel van) de opleidingskosten terug te betalen aan de werkgever.

De wetgever voorzag aanvankelijk in geen enkele bepaling omtrent de geldigheid van een dergelijk beding, zodat het aan de rechtspraak toekwam hieromtrent uitsluitsel te geven. Dit liep niet van een leien dakje.

2. De problematiek van de geldigheid van het scholingsbeding blijft tot op heden voor verwarring zorgen in rechtspraak en rechtsleer, ook en misschien vooral na het geruchtmakende arrest van het Hof van Cassatie van 10 maart 1997 (*J.T.T.*, 1997, 323, met noot).

Getuige hiervan o.m. het artikel «Dure opleiding versus geen ontslag gedurende de eerstkomende drie jaar», gepubliceerd in *Actuele Voorinformatie* van 21 september 2000 (nr. 934, p. 12.3 waarin ongenueanceerd de onwettigheid van het opleidingsbeding wordt afgeleid uit het cassatiearrest van 10 maart 1997).

De toegegeven zeer onduidelijke bewoordingen van dit cassatiearrest deden een sinds lang gestreden achterhoedegevecht opnieuw oplaaien, omdat zowel voor- als tegenstanders van het scholingsbeding eruit meenden munitie te kunnen halen, ter verdediging van hun respectieve stellingen.

3. Nochtans lijkt bij nauwkeurige lezing van het arrest het standpunt van het hoogste rechtscollege ongewijzigd te zijn gebleven, sinds het Hof voor het eerst in deze problematiek standpunt innam, in 1973 (Cass., 19 september 1973, *R.W.*, 1973-74, 254).

Zoals hierna zal blijken, verlaat de discussie omtrent de geldigheid van het scholingsbeding al snel het niveau van de particuliere rechtsverhoudingen, en komt men terecht in een delicate afweging van elementaire sociaalrechtelijke waarden.

Het hierna besproken genuanceerde standpunt van het Hof van Cassatie verdient bijval, alleen al omdat het erin slaagde deze waarden met elkaar te verzoenen, zonder de realiteit van de dagelijkse arbeidsverhoudingen uit het oog te verliezen.

Hierna wordt het spanningsveld geschetst waartegen een en ander dient te worden geapprecieerd, aan de hand van de tumultueuze evolutie in rechtspraak en rechtsleer, en wordt finaal de stelling van het Hof weergegeven.

Het verleden: drie stellingen

4. In de rechtspraak zijn in het verleden omtrent de geldigheid van een scholingsbeding drie standpunten verdedigd (zie hieromtrent Pertry, V., «Over opleidingen betaald door de werkgever, misbruik van ontslagrecht en scholingsbedingen», *Or.*, 1989, 31 e.v.), waarvan één werd bijgevallen door het Hof van Cassatie.

Sommige rechtbanken spraken zich uit voor de onvoorwaardelijke wettigheid van het scholingsbeding, andere dan weer voor onvoorwaardelijke onwettigheid, terwijl een derde groep, waaronder het Hof van Cassatie, sinds 1973 de gulden middenweg predikt van de voorwaardelijke geldigheid.

Onvoorwaardelijke onwettigheid

5. De ene pool van de spanning kristalliseerde zich in 1987. De Arbeidsrechtbank te Brussel beoordeelde een scholingsbeding als onwettig, met de motivering dat de arbeidsovereenkomst van onbepaalde tijd, met principiële mogelijkheid tot opzegging, er een van bepaalde tijd dreigde te worden, omdat de werking van het scholingsbeding de werknemer a.h.w. dwong bij de werkgever te blijven voor de duur van het scholingsbeding (Arbrb. Brussel 13 december 1971, *J.T.T.*, 1972, 119; zie ook Arbh. Gent 4 maart 1988, *R.W.*, 1988-89, 819).

Dit vonnis werd door rechtsleer en rechtspraak op kritiek onthaald. De rechtbank had zich laten verleiden tot een oordeel naar billijkheid.

Onvoorwaardelijke wettigheid

6. Het andere uiterste werd ook gehuldigd, eveneens door de Arbeidsrechtbank te Brussel, enige tijd later.

De Arbeidsrechtbank te Brussel kende toen een vordering toe van een werkgever, waarbij de tegenwaarde van twee duizend US Dollar geëist werd van een ingenieur, met toepassing van een scholingsbeding. Ter verantwoording baseerde de arbeidsrechtbank zich op de principiële contractvrijheid en de afwezigheid van een uitdrukkelijk verbod in de sociale wetgeving. Wél had de rechtbank oog voor het feit dat het gevorderde bedrag kon worden gerelateerd aan de door de werkgever gemaakte opleidingskosten (Arbrb. Brussel, 23 februari 1987, *J.T.T.*, 1987, 414, met noot).

Voorwaardelijke geldigheid

7. Een eerste uiting van een meer genuanceerde visie treffen we aan bij het Arbeidshof te Brussel van 19 juni 1972 (*J.T.T.*, 1973, 117).

Zeër terecht vertrok het arbeidshof van de vaststelling dat een scholingsbeding in essentie zowel de werknemer als de werkgever ten goede kan komen: de werkgever zal sneller bereid zijn te investeren in de opleiding van zijn personeel, met de garantie dat de werknemer zijn opleiding niet zomaar ergens anders te gelde kan maken, terwijl anderzijds niemand nog het nut en zelfs de noodzaak van een permanente vorming zal ontkennen.

Het hof oordeelde correct dat partijen binnen bepaalde perken hun rechten vrijwillig kunnen beperken, zolang er geen dwangmiddel wordt gecreëerd om de werknemer aan de werkgever te binden, en er met andere woorden een gezonde verhouding blijft bestaan tussen de wederzijdse toegevingen. Principiële geldigheid met een marginale toetsing *a posteriori* door de rechter dus.

Het standpunt van het Hof van Cassatie

Cassatie 19 september 1973

8. Gelet de hevige polemiek, kon een arrest van het Hof van Cassatie niet uitblijven.

Voor het eerst in 1973, i.e. dus vóór de inwerkingtreding van de Arbeidsovereenkomstenwet, nam het Hof duidelijk standpunt in (Cass., 19 september 1973, *R.W.*, 1973-74, 1389).

Het Hof koos voor de genuanceerde stelling van de principiële maar voorwaardelijke geldigheid van een scholingsbeding. Naderhand volgde de lagere rechtspraak (Arbrb. Hasselt 21 juni 1973, *J.T.T.*, 1974, 254; Arbrb. Brussel 9 mei 1975, *J.T.T.*, 1977, 315; Arbrb. Brussel 5 januari 1987, *Soc. Kron.*, 1987, met noot Jacqumain, J.).

Het Hof achtte het geoorloofd dat de werknemer zich jegens de werkgever engageerde een bepaalde tijd in dienst te blijven, zolang de werknemer bij een vroegtijdig vertrek geen dermate hoge som hoefde te betalen, dat *de facto* elke mogelijkheid tot beëindiging van de arbeidsovereenkomst werd

uitgesloten. De door de werknemer te betalen vergoeding diende in verhouding te staan met de kosten voor de werkgever.

Mét het arbeidshof werd opnieuw aangeknoopt bij het adagium *primum societas, deinde ius*. Bij het afwegen van verschillende *an sich* waardevolle principes, mag men de realiteit niet uit het oog verliezen. Het recht kan slechts een pragmatisch instrument zijn om een zekere orde te brengen in een diverse en evoluerende maatschappij. Het is geen doel op zich.

Cassatie 10 maart 1997

9. Het was uiteraard maar de vraag of dit standpunt nog kon worden volgehouden na de inwerkingtreding van de Arbeidsovereenkomstenwet.

Zoals hierboven uiteengezet, doorstond het scholingsbeding volgens de arbeidshoven de toets met art. 6 van de Arbeidsovereenkomst niet, omdat de uitoefening van het recht op opzegging voor de werknemer werd bezwaard.

10. In 1997 werd het Hof van Cassatie voor het eerst opnieuw met de problematiek geconfronteerd.

Het Arbeidshof te Antwerpen, dat nochtans aanvankelijk trouw bleef aan de cassatierechtspraak van 1973, oordeelde dat een scholingsbeding het recht op opzegging, respectievelijk ontslag, voor de werknemer al te zeer beperkte en daarenboven voor de werknemer een aansprakelijkheid in het leven riep, met miskenning van art. 18 van de Arbeidsovereenkomstenwet, dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid van de werknemer beperkt tot de schade veroorzaakt door een door hem begane opzettelijke fout, zware fout of gewoonlijk voorkomende lichte fout (Arbh. Antwerpen, 15 september 1993, *R.W.*, 1993-94, 819).

De tegen dit arrest ingestelde cassatievoorziening leidde tot het arrest van 10 maart 1997. De meningen omtrent de draagwijdte van dit arrest zijn verdeeld (zie o.m. Van Eeckhoutte, W., *Sociaal Compendium* 1999, 3703; Personeel, lonen en sociale wetten, Actuele Voorinformatie, nr. 934, 21 september 2000, 12.3; noot onder Cass. 10 maart 1997, *J.T.T.*, 1997, 324). Sommigen menen dat het Hof zijn visie wijzigde, anderen lezen in het arrest een bevestiging van het standpunt van 1973.

11. Het Hof lijkt zich – in een door omstandigheden weliswaar moeilijk leesbaar arrest – achter zijn in 1973 ingenomen standpunt te hebben geschaard (Cass., 10 maart 1997, *J.T.T.*, 1997, 323).

Het is dus naar de mening van ondergetekende niet zo dat het Hof plots zijn standpunt heeft gewijzigd, en voortaan het standpunt van de onwettigheid van het scholingsbeding huldigt, hoewel een oppervlakkige lectuur van enkel het beschikkend gedeelte van het arrest de lezer inderdaad kan doen twijfelen.

In 1973 gebruikte het Hof als cruciaal argument voor de goorloofdheid van het scholingsbeding, de vaststelling dat het bedrag dat door de werknemer verschuldigd was, geen schadevergoeding uitmaakte, maar integendeel enkel de terugbetaling van de kosten van de opleiding.

Eenzelfde gedachtengang vindt men terug in het arrest van 10 maart 1997.

12. De oorzaak van de verwarring omtrent het arrest van 10 maart 1997 is wellicht terug te brengen tot de specifieke aard en de omvang van het toezicht dat door het Hof wordt

uitgeoefend, oftewel het onderscheid tussen enerzijds de soevereine appreciatie van de feiten door de feitenrechter, *in casu* het arbeidshof, en anderzijds de legaliteitstoets door het Hof van Cassatie, enkel op de ingeroepen middelen.

Het arrest luidt cruciaal als volgt: «(...) Dat het arrest (van het arbeidshof), door te oordelen dat dit beding een «beding van aansprakelijkheid» is, van dit geschrift een uitlegging geeft die met de bewoordingen ervan niet onverenigbaar is; overwegende, voor het overige, dat het arrest, anders dan het middel aanvoert, niet vaststelt dat het door verweerster te betalen bedrag alleen de terugbetaling is van de door eiseres gemaakte opleidingskosten, en geen vergoeding wegens beëindiging van de arbeidsovereenkomst; dat het arrest oordeelt dat de toepassing van het beding ertoe leidde dat het verweerster toegelaten bleef de arbeidsovereenkomst te beëindigen op de in de artikelen 35 en 37 van de Arbeidsovereenkomstenwet bepaalde wijzen, mits het betalen van een in het beding vooraf bepaald bedrag als schadevergoeding voor de investeringen in zijn opleiding; dat het arrest daaruit afleidt dat het beding het recht van verweerster om de arbeidsovereenkomst te beëindigen, beperkt en derhalve in strijd is met de voormelde bepalingen van de Arbeidsovereenkomstenwet; (...)».

13. Het Hof van Cassatie neemt dus in de eerste plaats in aanmerking dat het arbeidshof *niet* vaststelt dat het door de werknemer te betalen bedrag enkel de terugbetaling van de gemaakte kosten uitmaakt, zonder dus een vergoeding te zijn wegens het beëindigen van de arbeidsovereenkomst.

Anderzijds kan het Hof van Cassatie enkel vaststellen dat het arbeidshof de mening was toegedaan dat het de werknemer toegelaten bleef de arbeidsovereenkomst te beëindigen, tegen betaling van een «schadevergoeding voor de investeringen in zijn opleiding».

Het Hof controleert dus enkel of de interpretatie van het arbeidshof «verenigbaar» is met de bewoordingen van de clause, zonder zich *inhoudelijk* uit te spreken over deze interpretatie. In het middel werd immers nergens deze interpretatie van het arbeidshof aan de kaak gesteld.

Omdat deze interpretatie door het Hof van Cassatie niet *kon* worden getoetst, *kon* het Hof enkel vaststellen dat het arbeidshof wettig verantwoord het scholingsbeding afkeurde, daar de door het arbeidshof aangenomen interpretatie strikt genomen niet onverenigbaar was met de bewoordingen van de clause *in concreto*.

14. Onmiddellijk bij de publicatie van het arrest werd een verhelderende noot gevoegd, waarvan het besluit – m.i. correct – luidt als volgt: «Si, sans être critiqué pour violation de la foi due aux actes, le juge du fond constate que le montant réclamé au travailleur en exécution d'une clause d'écologie n'est que le remboursement de frais de formation, il ne peut pas décider qu'elle est nulle; c'est l'enseignement de l'arrêt du 19 septembre 1973. S'il estime – sans être critiqué pour violation de la foi due aux actes – que, tout en permettant au travailleur de démissionner, elle lui impose néanmoins le paiement d'une indemnité supplémentaire comme indemnisation de l'investissement fait dans la formation, il peut en décréter la nullité: c'est l'enseignement de l'arrêt du 10 mars 1997. En ce sens, l'arrêt du 10 mars 1997 ne contient pas un renversement de la jurisprudence déposée dans celui du 19 septembre 1973: il se fonde sur une autre hypothèse, à savoir une autre lecture de la clause par le juge du fond» (*J.T.T.*, 1997, 324).

Besluit

15. Naar de mening van ondergetekende ligt het arrest van 1997 in het verlengde van dat van 1973.

Partijen kunnen rechtsgeldig een scholingsbeding in de arbeidsovereenkomst opnemen.

De concrete bewoordingen en modaliteiten van de clausule zullen door de feitenrechter *a posteriori* worden getoetst op hun verzoenbaarheid met de principiële mogelijkheid voor de werknemer een einde te maken aan de arbeidsovereenkomst, met toepassing van art. 37 dan wel art. 35 van de Arbeidsovereenkomstenwet.

Het scholingsbeding is dan ofwel een geoorloofd schadebeding (zie R. Kruithof, «Overzicht van rechtspraak (1975-1982). Verbintenissenrecht», *T.P.R.*, 1983, 678), dan wel een ongeoorloofd strafbeding.

Een belangrijk criterium, dat ook in de vroegere rechtspraak veelvuldig voorkwam (zie *supra*), zal zijn of de aan de werknemer aangerekende bedragen de door de werkgever effectief gedragen kosten van de opleiding al dan niet overschrijden.

Een scholingsbeding dat een forfaitair schadebedrag inhoudt dat de kosten van de opleiding overschrijdt, riskeert ontmaskerd te worden als een strafbeding. Ook verhoudingsgewijs overdreven hoge opleidingskosten zullen door de rechter kritisch worden beoordeeld.

Men dient elk geval *in concreto* te beoordelen, en niet zomaar over de hele lijn een algemeen verbod voorop te stellen. Het scholingsbeding *an sich* kan, binnen een loyale verhouding, immers een verrijking betekenen zowel voor de werkgever als voor de werknemer.

Bert Salembier
Advocaat te Brugge

BOEKEN

A.H.M. DÖLLE, **Mandaat en delegatie**, Deventer, W.E.J. Tjeenk Willink, 2000, VIII-80 p.

In de reeks «Bestuursrecht in praktijk» werd een derde deel gepubliceerd, waarin twee begrippen worden bestudeerd die ook in het Belgische bestuursrecht niet steeds even strikt van elkaar worden onderscheiden, namelijk de begrippen «mandaat» en «delegatie».

Het zijn, zoals de auteur van het gerecenseerde werk het uitdrukt, twee procédés waarbij bestuurlijke bevoegdheid wordt «verplaatst». Als zodanig zijn zij onontbeerlijk voor een efficiënt bestuur en vormen zij een instrument om het bestuur dichter bij de burger te brengen, aangezien het bestuursorgaan, waaraan de bevoegdheid wordt gemandateerd of gedelegeerd, veelal makkelijker toegankelijk zal zijn voor de burger, ja zelfs eerder geneigd zal zijn de burger bij de besluitvorming te betrekken.

Zoals de benaming van de reeks, waarin het boekje wordt gepubliceerd, laat uitschijnen, richt dit laatste zich in de eerste plaats tot mensen uit de praktijk: politici, bestuurders, ambtenaren en de geïnteresseerde burger. De auteur wil hen op een overzichtelijke wijze de hoofdlijnen laten kennen van de twee voornoemde, toch wel technisch ingewikkelde bestuursrechtelijke begrippen. In het boekje zal men derhalve geen alomvattende theoretische uiteenzetting aantreffen, geen gedetailleerde bespiegelingen, die uitvoerig zijn gestaafd met relevante rechtsleer en rechtspraak, wel een aantal overzichtelijke opstellen, die hier en daar zijn doorspekt met bevattelijke schema's en waarin telkens een antwoord wordt geformuleerd op bepaalde elementaire vragen.

Zo komen, onder meer, het nut en de risico's van mandaat en delegatie aan bod, worden de beide begrippen omschreven en gesitueerd t.o.v. sommige andere, verwante termen, wordt de vraag beantwoord wie kan mandateren en delegeren en aan wie en op welke wijze de desbetreffende bevoegdheden kunnen worden gemandateerd of gedelegeerd en tot welke rechtsverhouding dat leidt. Bijzonder nuttig, want praktijkgericht, is de lijst van aandachtpunten («check- of controlelijst», p. 53) die voor ogen moet worden gehouden wil men een zo doelmatig mogelijk gebruik maken van het mandaat of de delegatie.

Het is de verdienste van de auteur dat hij een technisch-ingewikkelde problematiek op een overzichtelijke en bevattelijke wijze heeft beschreven. Men zou kunnen opmerken dat hij het wel wat makkelijker heeft gehad dan in het Belgische systeem het geval zou zijn geweest, aangezien hij is kunnen vertrekken van de begrippen «mandaat» en «delegatie», zoals die in de Awb worden gedefinieerd. Die vaststelling laat evenwel het feit onverlet dat in het boekje consequent wordt vastgehouden aan de op de definities van de Awb gesteunde systematiek, en dat de auteur erin hoe dan ook blijf geeft van een gedegen pedagogische aanpak.

De auteur is gedurende vele jaren gemeenteraadslid geweest. Als men de in het boekje vermelde voorbeelden en concrete toepassingsgevallen bekijkt en de in bijlage opgenomen documenten leest, wekt zulks geen verwondering. De auteur beseft echter terdege dat de problematiek van de behandelde materie die van het lokale bestuursniveau overstijgt, zodat zijn uiteenzetting een toch wel ruimere draagwijdte heeft.

Er mag worden gesteld dat het gerecenseerde werk beantwoordt aan de bedoeling die aan de reeks «Bestuursrecht in praktijk» ten grondslag ligt («... publicaties gericht op het alledaagse reilen en zeilen van het openbaar bestuur», woord vooraf). Ook de Belgische lezer zal ervan nuttig gebruik kunnen maken, al was het maar door de klaarheid waarmee ook bij ons vaak voorkomende, zij het niet altijd even nauwkeurig afgebakende begrippen worden beschreven.

Dat bestuursrechtelijke specialisten met het werkje een beetje op hun honger zullen blijven en andere, meeromvattende handboeken en studies zullen moeten raadplegen om van de wetenschappelijke finesses van de begrippen «mandaat» en «delegatie» op de hoogte te raken, kan m.i. niet opwegen tegen de verdienste van de auteur, die een technisch-ingewikkeld bestuursrechtelijk vraagstuk op een vlot leesbare wijze heeft beschreven, zonder daarbij op enig ogenblik te vervallen in algemeenheden. Een dergelijke aanpak kan enkel slagen voor zover de auteur het studieobject door en door kent en vereist derhalve van hem een groter specialisme dan op het eerste gezicht kan worden gedacht.

Boekjes als het gerecenseerde – kwaliteitsvol op hun niveau – dragen daarenboven bij tot een ruimere verspreiding van het bestuursrecht en maken van dit laatste meer dan een uitgesproken technische rechtstak, beoefend door slechts een handvol theoretici, en voor het overige minder aantrekkelijk voor een ruimer publiek.

M. van Damme

MEDEDELINGEN

Studienamiddag: Recente ontwikkelingen in het fiscaal strafrecht

Op 19 april 2001 organiseert het Instituut voor Fiscaal Recht (K.U.Leuven) een studienamiddag met als titel «Tussen hamer en aanbeeld? De belastingplichtige tussen fiscus en parket».

Er zal o.a. aandacht worden besteed aan de strafrechtelijke aansprakelijkheid van raadgevers en rechtspersonen voor fiscale misdrijven, de rechtspraak van het Hof van Cassatie en het Arbitragehof, de samenwerking fiscus- parket en de rechten van verdediging van de belastingplichtige.

De sprekers zijn: prof. F. Vanistendael, prof. R. Verstraeten, de h. L. Huybrechts, mr. R. Tournicourt en mr. R. Vanderkerken.

Inlichtingen: mevr. I. Matthys, tel. 016/32.52.06, fax: 016/32.53.14 en e-mail: ingrid.matthys@law.kuleuven.ac.be.

De afdeling Juridische Dienstverlening van het departement Leefmilieu en Infrastructuur staat in voor het juridisch advies en de rechtsbijstand aan de diverse administraties, kabinetten en openbare instellingen. Met een team van 30 personen zijn we actief op het vlak van ruimtelijke ordening, milieu, wegen en waterwegen. Voor de versterking van ons team zijn we dringend op zoek naar (m/v)

WWW.JOBPUNT.BE

M/V

JURIST

U bereidt de dossiers voor m.b.t. de beroepscommissie VLAREBO (Vlaams Reglement Bodemsanering). Daarnaast zal u ook juridisch advies uitbrengen in de specifieke sectoren die ressorteren onder het departement: wegen en verkeer, waterwegen, havens en zeeuwen, leefmilieu, land- en waterbeheer, ruimtelijke ordening, monumenten en landschappen, huisvesting. U zal ook instaan voor het onderzoeken, behandelen en opvolgen van geschillendossiers en het aansturen, bewaken en uitvoeren van gerechtelijke procedures.

Uiteraard bent u licentiaat in de rechten en kan u zelfstandig en teamgericht werken. Uw zin voor analyse en synthese maken u besluitvaardig. Gezien de vele contacten bent u ook communicatief ingesteld.

Voor meer informatie over de functie kan u terecht bij Anne Van Renterghem, 02-553 74 10.

Aanbod:

- een contract van onbepaalde duur dat mits het slagen in een examen uitzicht geeft op een statutaire betrekking;
- een marktconforme verloning en ruime opleidings- en ontplooiingskansen;
- een aantrekkelijke vakantieregeling, gratis woon-werkverkeer via het openbaar vervoer, ...

Interesse?

Uw sollicitatiebrief met cv en vermelding van de functie kan u sturen naar het selectiekantoor De Witte & Morel, t.a.v. Daniël Michiels, Rijvisschestraat 118, 9052 Gent, daniel.michiels@ey.be. We verwachten uw kandidatuur uiterlijk op 9 april 2001.

jobpunt Vlaanderen

Vlaams Selectiecentrum voor Overheidspersoneel CVBA

Belgisch bedrijf op het gebied van vliegtuigbouw zoekt een (m/v)

JURIDISCH VERANTWOORDELIJKE

- U rapporteert rechtstreeks aan de Afgevaardigd Bestuurder en staat in voor:
 - adviesverlening in bedrijfsrecht (behalve in sociaal en fiscaal recht)
 - het mee opstellen van de contracten
 - het beheer van de rechtsgeschillen en de verzekeringsportefeuille "property & liability"
- U heeft 7 tot 10 jaar ervaring als bedrijfsjurist of als advocaat.
- U heeft een goede gesproken en geschreven kennis van het Engels en het Frans.
- Een bijkomende opleiding in economie of financiewezen is een pluspunt.

Kandidaturen vergezeld van een cv zijn te sturen naar
Luc Millet, Departementsoverste Human Resources,
Haachtsesteenweg 1470 - 1130 Brussel

Fax : 02.705.19.67 - e-mail : luc.millet@sabca.be

Om details over deze functie te bekomen, bezoek onze website : www.sabca.com

Geestesgestoorden in het Burgerlijk Recht

F. SWENNEN

2001; ISBN 90-5095-158-9; XXVI + 879 BLZ.; 4.950 BEF; 271 NLG

Dit boek omvat een grondige studie van de vermogensrechtelijke en de persoonsrechtelijke rechtspositie van geestesgestoorden in het burgerlijk recht. In dit standaardwerk bestudeert Frederik Swennen niet alleen de bestaande wetgeving, hij biedt ook pasklare antwoorden voor de nog omvangrijke hiaten daarin. Dank zij een gedetailleerde inhoudstafel en een zeer uitgewerkt trefwoordenregister vindt u onmiddellijk wat u zoekt.

Het inleidende deel bevat de begintermen van het onderwerp. Wat is een geestesstoornis? Op welke wijze wordt deze door het burgerlijk recht verrekend? De auteur illustreert die verrekening met een gedetailleerde analyse van de voorwaarden voor dwangopneming.

Deel 1 behandelt de vermogensrechtelijke rechtspositie van geestesgestoorden. Veel aandacht gaat daarbij naar de rechtsbescherming van geestesgestoorden over wie geen maatregel van onbekwaamheid is uitgesproken. De auteur bespreekt achtereenvolgens uitvoerig de rechtshandelingen en het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht.

In Deel 2 komt dan de persoonsrechtelijke rechtspositie systematisch aan bod. Eerst gaat de auteur in op de uitoefening van persoonlijkheidsrechten van geestesgestoorden. Hij werkt die uit voor de toelating van medische behandelingen. Vervolgens komt de rechtspositie van de geestesgestoorde in het personen- en familierecht aan bod. Het besluit bevat een aanzet tot eenvoudige en globale regeling van de rechtspositie van geestesgestoorden.

Dit boek is op de eerste plaats bestemd voor elke juridische beroepsgroep die in de praktijk met geestesgestoorden te maken krijgt: magistratuur, advocatuur, notariaat, O.C.M.W.'s, bank- en verzekeringsinstellingen enz. Ook andere beroepsgroepen - in het bijzonder de medische - kunnen er de nodige gegevens in terugvinden.

Inhoud

INLEIDEND DEEL : Algemene inleiding - De geestesstoornis in de psychopathologie - De geestesstoornis in het recht. De dwangopneming van geesteszieken als voorbeeld van de beperking van deelneming aan het rechtsverkeer. DEEL 1. DE VERMOGENSRECHTELIJKE RECHTSPOSITIE VAN GEESTESGESTOORDEN

Onderdeel 1. Vermogensrechtelijke rechtshandelingen voor en door geestesgestoorden : Wils- en bekwaamheidsvereisten - Belangenbehartiging door een plaatsvervanger of met de bijstand van een raadsman: vertegenwoordiging, bijstand en machtiging

Onderdeel 2. Het aansprakelijkheidsrecht : Inleiding en plan - Beginselen van het aansprakelijkheidsrecht - Derdenbeschermende correcties - Evaluatie en alternatieven

DEEL 2. DE PERSOONSRECHTELIJKE RECHTSPOSITIE VAN GEESTESGESTOORDEN

Onderdeel 1. De persoonlijkheidsrechten van geestesgestoorden

Sectie 1. Situering van de persoonlijkheidsrechten

Aard van de persoonlijkheidsrechten - Aard van de uitoefening van de persoonlijkheidsrechten

Sectie 2. De uitoefening van de persoonlijkheidsrechten van geestesgestoorden Wils- en bekwaamheidsvereisten - Belangenbehartiging door een plaatsvervanger of met de bijstand van een raadsman

Sectie 3. Toepassing op medische behandelingen

Wils- en bekwaamheidsvereisten - Belangenbehartiging door een plaatsvervanger of met de bijstand van een raadsman - De dwangbehandeling

Onderdeel 2. De geestesgestoorde en zijn persoonlijke relationele rechtsverhoudingen (personen- en familierecht)

Sectie 1. De relationele handelingen

Wils- en bekwaamheidsvereisten - Belangenbehartiging door een plaatsvervanger of met de bijstand van een raadsman - De derden bij de relationele handeling

Sectie 2. De relationele situaties

De relaties tussen ouders en hun kinderen - De relaties tussen echtgenoten en tussen samenwonenden

DEEL III. BESLUIT

BIJLAGEN

Bestel nu!

bel
03/680 15 50

fax
03/658 71 21

@
mail@intersentia.be

stuur onderstaande coupon in een voldoende gefrankeerde envelop naar Intersentia uitgevers
Churchillaan 108 - 2900 Schoten

Antwoordcoupon

☐ Ja, ik bestel ... ex. van het boek *Geestesgestoorden in het Burgerlijk Recht* aan de prijs van 4.950 BEF per exemplaar. Ik betaal pas na ontvangst van de factuur, die mij samen met mijn bestelling bezorgd wordt.

Uw persoonsgegevens worden opgeslagen in de databank van Intersentia uitgevers en uitsluitend door Intersentia uitgevers gebruikt voor eigen commerciële doeleinden. Ze worden niet doorgegeven aan derden. Conform de wet op de persoonsgegevens van 8/12/90 hebt u recht op inzage en correctie van deze gegevens.

Dhr./Mevr. (schrappen wat niet past)

Naam, voor naam

Firma

Straat + nr.

Postcode + Gemeente

Tel.

Fax

E-mailadres

Datum

Handtekening